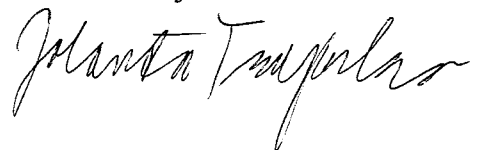

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně na základě vlastních výzkumů a materiálů, které uvádím v seznamu pramenů a literatury.

V Praze, dne 30. dubna 2006

Jolanta Trojaková

Handwritten signature of Jolanta Trojaková in black ink, written in a cursive style.

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
Ústav pro dějiny umění

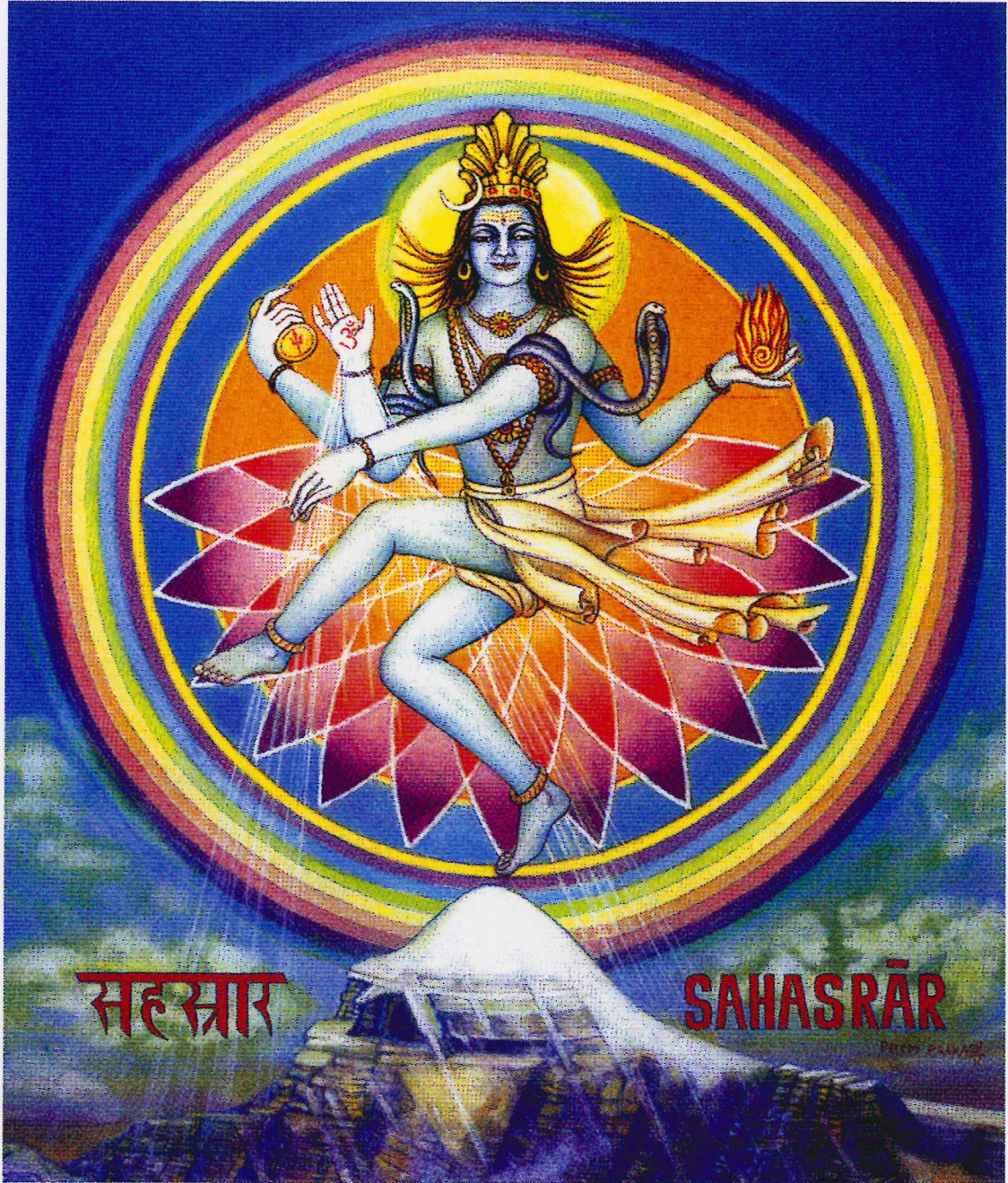
**NA CESTĚ
MYSTIK A UMĚLEC**

**ON THE ROAD
THE MYSTIC AND THE ARTIST**

Vypracovala: Jolanta Trojaková

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Vojtěch Lahoda, CSc.

Praha 2006

Obsah

ÚVOD PŘED STARTEM	5
PŘEDSTAVY BOHŮ	8
MYSTICKÝ FLUKTUANT I.....	8
MYSTICKÝ FLUKTUANT II.....	15
CESTA DO ZÁHROBÍ – SPIRITISMUS	18
BLOUZNIVCI Z PODKRKONOŠÍ.....	19
ZRZAVÝ A JEHO MEDIJNÍ MANÝRA.....	22
KAVÁRENSKÉ POMYKÁNÍ STOLEM.....	25
MEDIÁNSTVÍ.....	27
MANIPULÁTOR MĚSÍC.....	31
SOMNAMBULNÍ STŘECHOCHODCI.....	33
HYPNOTIZÉR.....	34
ASTRÁLNÍ TURISMUS.....	37
ANEKDOTY ZE ŽIVOTA VÁCHALA, SPIRITISTY.....	42
CESTA NA VÝCHOD	46
BOOM VÝCHODU NA ZÁPADĚ.....	46
ENIGMATICKÁ MADAMME BLAVATSKÁ.....	47
KUBIŠTA A FAKÍRISMUS.....	52
PRAŽŠTÍ MAHÁTMOVÉ.....	55
ARHAT ZE SPOŘILOVA.....	60
BOŽSKÁ KUNDALINI.....	62
HADÍ DECH (BHUDŽANGINI PRÁNÁJÁMA).....	65
PRAKTIKUJÍCÍ MALÍŘI ČAKER.....	66
BÍLEK A KRÁLOVSKÁ ÁSANA.....	74
MYSTICKÝ ŽEBŘÍK	81
MEDITACE.....	81
KONŮPKOVY ZJEŽENÉ VLASY.....	84
ZRZAVÝ A ANDROGYN.....	85
ADÁMKOVA TOUHA PO JEDNOTĚ.....	86
ATLANTSKÝ BŮH.....	88
V OPIOVÉM RAUŠI.....	91
EXTÁZE – PŘEKROČENÍ PRAHU.....	97
VIZE.....	99
MYSTICKÁ SMRT – SEBEOPUŠTĚNÍ.....	104
STROM ŽIVOTA.....	107
DRTIKOLOVA KALVÁRIE.....	108
MYSTICKÉ KŘTINY.....	109
UTNOUT U KOŘENE.....	113
SAM SOBĚ BOHEM.....	115
ZÁVĚR	118
SUMMARY	122
PRAMENY A LITERATURA	123
PRAMENY.....	123
LITERATURA.....	125
PŘÍLOHA	130
SEZNAM REPRODUKOVANÝCH DĚL.....	131

Úvod

Před startem

„Mysticismus (řec.) znamená takový směr myšlení, který odpoután od střízlivé chápavosti, jež pozorováním opatřuje si poznatky neb dedukcí je tvoří, jsouc tomu vedena nutností, ležící v pojmech, přesmykuje se k bezprostřednému nazírání, a to ve věcích ne menších, než jest sama podstata nadsmyslna. Táhne k němu hlavně z potřeb citových a zírati se je domnívá vnitřním viděním. Že toto nazírání jest jen vnitřní a vlastně ekstasi či vytržením může býti zváno, vidno z toho, že představování takové není zdivodněno ani realitou světa ani nezbytností pomyslův. Mysticismus, ať se týká většího neb menšího okruhu představ, jest vždy tajemný, myšlenkovitě neurčitý, vyhledávající duchovní oblažení...Odpoután od forem rozumného myšlení stává se mystik svými výstředními výplody mnohdy zjevem až chorobně podrážděné fantasie...“¹

Valnou část druhé poloviny 19. století poslouchal člověk svůj rozum. Mnoho štěstí mu to ale nepřineslo. Spoután vědeckými dogmaty, oloupen o bájný původ, usedá do svého prvního automobilu. Rukama, navlečenýma do sterilních rukavic z biologické laboratoře, pevně sevře volant a vyrazí kupředu. Místo, aby si pískal do taktu klokotajícího motoru, propadá panice. Na cestu je vybaven perfektně. Kam má jet, mu ale nikdo říct nedokáže.

Člověk, který v přemíře exaktních informací, ztratil sebe sama, hledá spásu ve víře. Z široké nabídky samozvaných *guruů, mahátmů a mágů*, kteří z podhoubí duševní marnosti vyrostou jako houby po dešti, si zvolí většinou toho, kdo slibuje největší zázraky a nechá se jím s dětskou bezelstností vést cestou – necestou, hlavně když vede k Bohu. Protože všichni hledači jsou boží sirotci. Všichni se chtějí vrátit do lůna toho, kdo je nechal žít ve světě, kterému nerozumí.

Křesťanskou cestou se trmáceli jejich předci. Naši hledači ji odvrhli se stejnou samozřejmostí, jako se do skříně na čas pohřbí nemoderní kabát po babičce. (Stačilo,

¹ Heslo *Mysticismus*, in *Ottův slovník naučný*, reprint z r. 1901, Praha 1999.

aby pak Rudolf Steiner vylepšil kristologický model pár módními doplňky, a byl opět k nošení.) Lákají je exotičtější destinace. Na poli hermetismu podléhají předváleční Češi fatamorgáně egyptských pyramid. S židovskou kabalou se stávají pokusnými králíky při alchymistických experimentech. S úlevou odkládají strohé obleky drobného úřednictva, halí se do kápí a inkognito vyrážejí na sešlosti tajných okultistických společností. Po pracovní době hledají svatý Grál nebo spěchají do *Svobodné školy věd hermetických*², jakéhosi učiliště pro české mágy, jemuž řediteloval specialista v oboru kabaly dr. O. Eliáš. Na škole berou povinné hodiny praktické magie, astrologie nebo theurgie. V alchymistické laboratoři provádějí metafyzické pokusy, připravují magická instrumentária. Na školu v přírodě jezdí do srubu paní Krajčíkové v Třepsíně u Pikovic na Sázavě, kde pilně experimentují s magickými zrcadly atd.

Diagnóza „bohachtivého“ Čecha první poloviny 20. století musí být podložena bedlivým studiem. Nezbyvá, než se, jako on, pohroužit do četby dobových příruček praktické mystiky. Mezi českými sepisovateli „božích pravd“ vyčnívá jméno Karla Weinfurtera³ - jednoho z mála mystiků, jenž dokázal díky své duchovní aktivitě bez problémů platit činži a ještě mu leccos zbylo. O mimořádný rozruch na „mystickém“ trhu se postarala jeho kniha *Ohnivý keř*⁴. Na rozdíl od ostatní esoterické literatury, nezabředla do bezobsažných frází a tajemných příslibů. Měla sloužit jako skrz naskrz praktický návod. Do rukou českého hledače se tak snad vůbec poprvé dostal podrobný manuál, který mu zaručoval, že jestli bude řádně postupovat od bodu A k bodu Z, bude bezpečně navigován k mystickému cíli.

² Založena v roce 1936.

³ Karlu Weinfurterovi (1868-1942) připadl úděl „mystického solitéra“. Ačkoliv byl členem řady ezoterických spolků, všechny postupně kvůli rozepřím s ostatními mystiky opustil. Nakonec zakotvil v organizaci, které sám vdechnul život: v *Pražské škole praktické mystiky* - spolku *Psyché*.

⁴ Karel Weinfurter: *Ohnivý keř*, Jablonec nad Nisou 1992. Svou pozici českého duchovního guru potvrdil vydáním přelomového díla *Ohnivý keř - Odhalená cesta mystická*. Tvrdil, že mu knihu diktovala vyšší síla, tedy že ji napsal po mediálním způsobu. „Kdo nezažil takové inspirace, nemůže toho ovšem pochopit“ in Karel Weinfurter: *Paměti okultisty*, Brno 1999, s. 170. Práci na textu doprovázely nadpřirozené jevy: „Např. na okno, které je blízko psacího stroje, ať je otevřené nebo zavřené, přiletují ptáci, jako sýkorky nebo holubi a často klofou do skla.“ Ibidem, s. 170. Kniha se stala naprosto zásadním vodítkem pro nespočet českých i evropských mystiků. Dočkala se několika vydání, a to i za československými hranicemi. Hojně jsem ve své práci čerpala také z Weinfurterem sepsaných *Pamětí okultisty* (Brno 1999), které jsou excelentní sondou do „duchovní subkultury“ předválečných Čech. Čtenář má možnost detailně sledovat peripetie jednoho z četných pražských tajných spolků, *lóže U modré hvězdy*, která byla slavnostně založena v Meyrinkově pražském bytě na Ferdinandově třídě. Vůdčími osobnostmi komorní mystické „smečky“ byli právě Meyrink s Weinfurtem, kteří v té době netušili, že zanedlouho dojdou světské slávy - jako úspěšný literát a slavný mystik.

Jako můry se k duchovnímu světlu slétávají umělci. Mystický prožitek pro ně není planým pojmem z esoterického elementáře. Důvěrně jej znají ze šťastných chvil své tvůrčí extáze. Ti, kteří na vlastní kůži podmanivý přesah do *Nadskutečna* pocítili, zatoužili si tento zážitek navodit, kdykoli se jim zamane.

Umělec, který se rozhodl vypravit „na cestu“, začne jednat. Může se z něj stát umělec – mystik - samouk, který obložen vhodnou (i nevhodnou) literaturou, hledá Boha osamocen v chaosu svého ateliéru. Často se z bohémského tvůrce vyklube disciplinovaný duchovní „straníček“, hledající záchranu i pochopení mezi spolubratry nejrůznějších okultistických organizací, které pak střídá jako prvorepublikový gentleman klobouky. Mnoho z nich se do mystiky bláznivě zamiluje, aby se z celoživotní lásky stal za pár neděl bezvýznamný flirt. Jenom zlomku umělců se podaří přetvořit z věčného žáka v osvíceného učitele.

Spolu s vybranými českými umělci (František Bílek, Josef Váchal, Jan Zrzavý, Bohumil Kubišta, Rudolf Adámek, Jan Konůpek, František Kupka, František Drtikol) se lehkým krokem projdeme nejprošlapanějšími z hledačských cest. Do torny si přibalíme knížky, které četli. Za průvodce si zvolíme mystiky, jimž důvěřovali. Zkusíme s nimi vyvolávat duchy i cvičit jógu. Nakonec před námi vyvstane vratká konstrukce mystického žebříku a nám nezbuďte, než se přestat motat v kruhu a začít stoupat vzhůru. Co uvidí ten, kdo zavravorá na jeho poslední příčce? *Aboslutno, Jedno, Prázdnost, Boha, Světlo?*

Místo svatojakubské mušle si na cestu přibalme půvabnou zenovou báseň:

*Slyší-li velicí o Cestě
Hned pílí po ní.
Slyš-li prostřední o Cestě
Kolísají zda je či není.
Slyší-li malí o Cestě
Nahlas se tomu smějí
A nebyla by to ani cesta
Kdyby se jí nesmáli.*

Představy bohů

„Tak pociťujeme různá náboženství, onu mnohotvárnost náboženského vývoje, jako něco, co vyvěrá z iniciantů, pociťujeme, jak se impulsy rozlévají z iniciačních a mysterijních míst a přecházejí do obecného života lidstva. Kdo se takto dívá na vývoj lidstva, dospěje zcela samozřejmě - a u pravého okultismu tomu tak vždycky bylo - k tomu, že nedává určitým, předem přijatým způsobem přednost jednomu náboženství před jiným. Patří k vůbec prvním požadavkům iniciace, aby se člověk zbavil všech předsudků, všech předem pojatých citů a pocitů, které v lidské duši vyrůstají v důsledku toho, že je inkarnována do nějakého náboženského společenství...Jakmile má člověk zálibu v té či oné formě, vytváří se okamžitě něco jako astrální mlha, kvůli níž nemůže mít volný výhled.“⁵

Zdá se to být báječná doba. Jakoby předváleční lidé věšeli po práci nebo o víkendech svá civilní jména na hřebík, aby už jako *Eusebiové*, *Aristodemové*, *Corneliové* nebo *Porfyrové* vyráželi na schůze tajných spolků. Nové bratry mohli nalézt namátkou v lóži *U Tří korunovaných sloupů*, *Vyšších neznámých*, *Simeón v Ofiru* nebo *Slavia*. Kdo chtěl, mohl dálkově studovat magii na specializované škole. A hlavně, nikdo je nenutil, aby si z lákavé nabídky vybrali toho jediného pravého Boha a na ostatní zanevřeli. V módě byl náboženský synkretismus.

Za „prototypy“ tápajících hledačů první poloviny 20. století jsem zvolila dva umělce - *Rudolfa Adámka a Josefa Váchala*. Jako ilustrace dobové konfesní velkorysosti mi poslouží dvě jejich díla, jakoby vytržená z *biblia pauperum* předválečného Čecha.

Mystický fluktuant I.

„Rudolf Adámek byl hodný člověk, který kvůli rodině úplně propadnul zakázkám a hovnění různým církvím a sektám, jen když to vynášelo. Byl to theosof, křesťan a katolík, hned jako Bilek, jenom když obchod z toho koukal.“⁶

⁵ Rudolf Steiner: O iniciaci, Hranice 2003, s. 39-40.

⁶ Josef Váchal: Paměti Josefa Váchala, dřevorytce, Praha 1995, s.174.

Malíř Rudolf Adámek⁷ beze zbytku naplňuje představu soudobého mystického fluktuanta. Své sympatie k esoterickým trendům vyjadřoval placením členských příspěvků v řadě okultních společností. V roce 1908 přilnul k okultistům sdruženým v *Ibbingově mystickém kruhu*. Rok nato se přihlásil k *teosofům*. Dvěma obrazy obeslal výstavu, jež se konala v Pešti⁸ u příležitosti 5. kongresu *Teosofické společnosti*.⁹ Nebyl by to Adámek, aby se spokojil se statutem pouhého řádového člena. Svou horlivou spolkovou činností si záhy vysloužil židli v nejužším výboru její české odnože. Z vůdčích českých mystiků si udělal své přátele.¹⁰ Díky známosti s „vrchním“ antroposofem Rudolfem Steinerem¹¹ se mu podařilo proniknout i mezi evropskou „duchovní smetánku“. Malíř vášnivě rád meditoval, pokoušel své vizionářské schopnosti, horlivě asistoval nakladateli Bedřichu Kočimu při jeho pokusech o *duševní léčbu* psychicky labilních pacientů. Není divu, že se tento chronický spolkař rád zhostil úlohy mystického funkcionáře i ve vzniknuvší *Universalii*.¹²

⁷ (1882-1953), člen uměleckého sdružení Sursum.

⁸ od 30.5.-2.6. 1909.

⁹ *Teosofická společnost* byla založena H.P.Blavatskou a plukovníkem Olcottem v New Yorku roku 1875. Propagovala myšlenky převzaté z východních filozofií. Více o teosofii pojednávám v třetí kapitole *Cesta na východ*.

¹⁰ Počítal mezi ně např. zakladatele české zednářské lóže Emanuela Haunera, mystika Emanuela z Lešehradu, atd.

¹¹ (1861-1925). Zakladatel *Antroposofické společnosti* (1913), která vzešla z oddělené německé sekce *Teosofické společnosti*. Její centrum se přesunulo do švýcarského Dornachu u Basileje, kde dnes mj. sídlí *Svobodná škola pro antroposofická studia*. Antroposofie chce být, jak naznačuje její název, moudrostí o člověku. Označuje se za *duchovní vědu*. Jakékoli jsoucno, které potkáváme je, podle Steinera osobou nebo projevem osoby. Kosmem proniká vědomí a život v mohutné pluralitě tvarů a podob, sjednocených řádem. Steiner byl renesančně všestranný myslitel. Angažoval se na poli medicíny, byl propagátorem biodynamického zemědělství, vymyslel autonomní antroposofický výtvarný sloh, založil waldorfské školství atd. Rudolf Steiner do Čech zavítal poprvé v roce 1901 a od té doby se sem velmi často a rád vracel. Premiéru si odbyl na zámku Stěbořice u Opavy. Prahu navštívil dvanáctkrát. Naposledy těsně před svou smrtí v roce 1924.

¹² Na svátek sv. Jana Křtitele 24.6.1927 se u slavnostní tabule v bubenečském hotelu *V sadech* sešli věhlasní pražští zasvěcenci, aby se vši pompou zahájili první schůzi právě založené hermetické společnosti *Universalia*. Tato společnost, ač se tak označovala, nebyla hermeticky uzavřena vůči ostatním okultním vlivům. Naopak, dychtivě do sebe vsakovala každé inspirativní esoterické učení. Její ambicí bylo vytvořit ideální syntézu, *universální moudrost*, která by dokázala vrátit padlého člověka na jeho původní místo po boží pravici. „*Universalia jde za jedním hlavním cílem, Prapříčinou nebo Bohem, k němuž cílí všechno bytí po různých individuálně vhodných cestách. Nezavrhuje žádného náboženství, ani žádné metody k tomuto cíli vedoucí, jestliže je dobrá a individuálně vhodná. Universalismus je pokládán nejen za filosoficko hermetický názor, ale i za určitou vyšší vývojovou fázi kritického badatele. Za hlavní realizátory Universalismu jsou mimo jiné pokládáni farao Achuenaton (Amenhotep) a Platon, ze společností některé z gnostických, alchymisté, Bratrstvo růže a kříže, SES, New Eulis ... Fanatické zápasy náboženské, filosofické a esoterní zplodily podle toho zákona nový syntetický proud, jež nazýváme universalismem. Universalismus jest porovnávací způsob nazírání na různé kultury, náboženství, filosofické směry a metapsychickou praxi různých národů a časů... Chtěje ukázati na společnou pravdu všech směrů náboženských a esoterních, stavěl původní primitivní universalismus na symbolech společným všem. Neboť ony jsou abecedou hermetismu... Když chorobně skeptický rozum přelil se přes míru, postavil si universalismus svoje školy a chrámy a sloučil se ve společnostech pod různými jmény.*“ Pierre de Lasenic, in. www.esoteric.mysteria.cz, vyhledáno 6.4.2006.

Adámkův obraz *Myšlenka (Zasvěcení, 1906-1907)* [obr.1] dobu náboženské velkorysosti přesně vystihuje. Do levého dolního rohu svého opusu umístil inicianta Buddhu v podobě krásného mladíka meditujícího v lotosovém sedu. *Teosofové*, a spolu s nimi i Steiner, se hluboce kořili východním filozofiím:

„Obrátíme náš zrak zpět ke kultuře, která udávala tón bezprostředně poté, co tvář Země získala v důsledku atlantské katastrofy novou podobu, často jsme již s hlubokou úctou poukazovali na to, co tenkrát v první epoše poatlantské doby přinesli velcí svatí učitelé lidstva na onom místě Země, na němž se později rozvinula indická kultura“¹³.

V duchu náboženského synkretismu považovali Buddhu za jednoho z hybatelů duchovních dějin lidstva, usilujícího jinými prostředky o stejnou věc jako další „bratři v boji“ - Zarathustra, Mojžíš, Dante nebo Goethe. Ovšem všichni tito „boží bojovníci“ podléhají vyšší šarži - kosmickému Kristu. Podle Steinera začal Buddha svou vesmírnou odysseu na planetě Merkur. Odtud byl ústřední autoritou celé planetární soustavy poslán na Zemi, aby tam svou pozemskou poutí vrcholící v paranirváně demonstroval jednu z možných cest k lidskému vykoupení.

„... a zjišťujeme, že jeho působení ovšem v průběhu pozemských inkarnací srostlo se Zemí, on že však vrůstá do velkého kosmického celku: vidíme ho vystupovat k jiné planetě naší planetární soustavy, k Marsu, kde má podstoupit novou misi, (do pozn. o marsu) která navazuje na to, čím byla jeho mise pozemská... O Buddhovi můžeme říci, že sestoupil z jiné planety a po svém působení na Zemi opět vystoupil k další planetě..., aby tam dále působil, protože právě toto působení má smysl.“¹⁴

Do pravé části obrazu zakomponoval torzo korintského sloupu, kterým se přihlásil k dědictví starověké antické moudrosti. Na bozích řeckého Olympu najde zasvěcenec stěží něco mystického. Nejen, že s Peloponésany obýdli stejnou krajinu. Jako lidé i vypadali, sdíleli s nimi dobré i špatné vlastnosti. Jediné, co z nich činilo elitní

Organizaci spolu s Janem Keferem a Pierrem de Lasenic Adámek spoluzakládal. Vytvořil také řadu hesel pro *Encyklopedii okultismu, filosofie a mytologie*, která od roku 1932 vznikala v režii společnosti.

¹³ Rudolf Steiner: O iniciaci, Hranice 2003, s. 30.

¹⁴ Rudolf Steiner: O iniciaci, Hranice 2003, s. 142-3.

společenskou vrstvu, byla jejich nesmrtelnost. Jako každá doba měla i antika svoje hledače, kteří odmítli přijmout tuto doslovnou představu za svého boha. Nehledali nejvyšší autoritu svými smysly a rozumem. Věřili „skrytého boha“, boha zakletého ve světě.

*„Bůh jeden mezi bohy je nejvyšší, i mezi lidmi. Aniž je tělem podobný smrtelníkům, ba ani jejich představám“.*¹⁵

Adepti se snažili pomocí tajných mystérií v sobě probudit šestý smysl - boží sílu, a tím se svému Pánu dostat na stopu. Hérakleita z Éfesu, Platóna, Sokrata, Homéra a mnoho dalších počítali mystikové mezi své proroky a k jejich učení se neustále vraceli.

Ke korintskému sloupu se lísají hadi, jejichž hlavy tu a tam zdobí štrasové korunky. Slizcí plazi opět ukazují k Východu. Had zastává výsostné místo mezi indickými symboly. Je atributem mocného boha Šivy. K jeho jménu zbožní Indové připojovali přídomek Máhájogin (Veliký jogín) a Jóganátha (Pán Jógy) a považovali jej za vynálezce a prvního praktikanta jógových technik.¹⁶

Obraz rozpůlil postavou sfingy, která svými orlími křídly háže stín tajemného příslibu na symboly starověkého vědění. Hybridního netvora potká ve svém duchovním životě dřív nebo později každý zasvěcenec. Mystové mezi sebou o sfinze špitají jako o *strážci prahu*, jedné z oblud, jež hlídají na rozhraní smyslového a duchovního světa.

„Každý začátečník v praktickém okultismu a snad také v mystice je jistě pronásledován jednou obavou: Strážce prahu! Tato obava není u okultistů bezdůvodná - neboť Strážce prahu čili „obyvatel prahu“ existuje skutečně a zjeví se každému, kdo chce přestoupiti onen tajemný práh do druhého světa. Ale obava taková jest vlastně bezpředmětná, neboť Strážce prahu nikomu neublíží, kdo přestupuje práh s vědomím čistého úmyslu, a ani mu ublížit nemůže.“

¹⁵ Xenofanés, in Rudolf Steiner: Křesťanství jako mystická skutečnost a mystéria starověku, Příbram 1998, s. 27.

¹⁶ „Jedna z nejstarších Upanišád, „Švétašvatara“ obsahuje nejstarší zmínku o józe v celé staroindické literatuře. Také ona uvádí jógu metodou meditace do spojení s Šivou. Skrz jógu slibuje úplné poznání Nejvyššího ducha - Rudra Šiva, sídlící v nitru každé bytosti a současně objímající celý vesmír“ in Dušan Zbavitel: Bohové s lotosovými očima, Praha 1986, s. 124.

*Ublížití může jenom děsem a hrůzou, které vzniknou v žákovi srdce bojácného při jeho spatření.*¹⁷

Toto setkání je nevyhnutelnou součástí adeptyvy duchovní průpravy. *Strážci prahu* tomu, kdo má čisté úmysly, neublíží. V opačném případě mohou troufalci přivodit těžkou srdeční chorobu, šílenství nebo dokonce smrt. „*Strážcové neviditelná se objevují v obrovitých a nestvůrných podobách. Nestvůrnost naznačuje, že mají probudit hrůzu, obrovitost, že mají sílu.*“¹⁸ Eskorta, střežící duchovní poklad, může mít mnoho strašidelných podob. Před bránou poznání tak mohou hlídkovat okřídlení lvi, draci, gryfové nebo pardálové. Na sloupu může ležet šakal, nebezpečné vtělení egyptského boha Anubise (Každému pravému mystikovi se Anubis čas od času ve snu připomene svým štěkáním) nebo trojhlavý Cerberos s hady na hřbetě.

Pro esoteriky je sfinga symbolem jednoty. Spojuje tvary, které k sobě zdánlivě nepatří. Ztělesňuje pravdu vítězí nad kontrasty a také Absolutno projevující se čtverností.

*„S úpadkem esoterismu se zahaluje tajemná sfinx do písku pouště, z něhož byla odkryta teprve roku 1926, avšak ať zatajena v poušti, či otevírající světu svou krásu, vždy jest strážcem tajemství pyramid. Mlčení pohrdavé má pro profánní dav, avšak k tomu, kdo touží po zvládnutí látky, mluví jasným hlasem: „Pohled na mne, mám lidskou hlavu, v níž sídlí věda, která řídí mou životní pouť, ale sama o sobě dává jen nepatrnou pomoc. Mám pařáty lvi na čtyřech údech, jsem ozbrojena k činnosti, uvolňuji místo napravo i vlevo, vpřed i vzad a nic nestaví se na odpor mé odvaze, která je řízena vědou. Ale moje tlapy jsou proto tak silné, že jsou zasazeny do mých boků, které jsou boky býka. Jakmile počnu činnost, jdu ke svému cíli pilně a trpělivě. Ve chvílích únavy, kdy skleslost mne téměř přemáhá, kdy moje hlava necítí v sobě již dost síly, aby moji bytost řídila, tu zamávám svými orlími křídly a vnesu se do oblasti intuice, čtu tajemství vesmírného života v srdci světa, načež se vracím, abych mlčky pokračovala ve svém díle.“*¹⁹

¹⁷ Karel Weinfurter: Druhý mystický slabikář, Olomouc 2000, s. 12.

¹⁸ Ibidem, s. 14.

¹⁹ Jan Kefer: Syntetická magie, www.grimoar.cz, vyhledáno 17.1.2006.

Svou tělesnou konstitucí odkazuje sfinga k číslu čtyři. Pro novodobé mágy to vyjadřuje sumu živlů, které dokáží svou silou zkrotit: magnetismus, elektřinu, světlo a teplo. Její čtverost také ukazuje na podobnost s křesťanským tetramorfem a potvrzuje tak ideu synkrestických hnutí, že všechny cesty vedou ke stejnému cíli.

„Avšak záhada její jest nejlépe podána v hádance, kterou rozluštil Oidipos, když převedl její šifry na čtyři, tři a dvě, odhaliv zákon, že syntéza přírody a ducha, pomocí protikladů spěje k jednotě. Soustřeďuje tedy Sfinx v sobě vidění Ezechielovo, Cheruba a apokalyptické vidění zasvěcence z Pathmu, tvoříc syntézu života, jež jest pečeti člověka a symbolem poznání.“²⁰

Adámkova sfinga zatarasila svou majestátností vchod do zlatě zářící brány, symbolizující nastoupení mystické cesty. Ze strážkyně nejvyššího tajemství emanuje postava levitujícího Krista. Jeho úloha je na obraze jasně hierarchicky určena. Zatímco Buddha ještě jóguje v předbraní pod perutí sfingy, Kristus levituje vysoko nad vším v centru plátna. Za ním se nepatrně rýsuje konstrukce mučednického kříže, ale Ježíš už jako zručný eskamotér ukazuje divákům ruce uvolněné z hřebů. On je branou, již adept projde. Vítězné gesto ještě umocňuje duha, přemostující nebe, která zasvěcenci demonstruje dosažení nejvyššího mystického stavu. Adámkova symbolika je zcela poplatná Steinerově rehabilitaci Krista. Teosofové se od něj odvrátili jako od zprofanovaného křesťanského symbolu. Svou spásu hledali na Východě. Steiner se snažil přesvědčit buddhismem poblázněnou Evropu, že idea Krista je nadkonfesní a že Ježíš svým mystériem na Golgotě dokončil to, co Buddha „vyseděl“ pod posvátnou smokvoní.

„Buddha uzavírá život proměněním. Ale v životě Ježíšově začíná to nejzávažnější až po proměně. Převedme to do řeči zasvěcenců: Buddha dospěl až k bodu, kdy začíná v člověku zářit božské světlo. Stojí před smrtí pozemskosti. Stává se světlem světa. Ježíš jde dál. V okamžiku, kdy ho proměňuje světlo světa, neumírá. Je v této chvíli Buddhou. Ale také v této chvíli dosahuje stupně, který nachází svůj výraz ve vyšší hodnosti iniciace. Trpí a umírá. Pozemskost mizí. Avšak to, co je duchovní, světlo světa, to nemizí.“

²⁰Jan Kefer: Syntetická magie, www.grimoar.cz, vyhledáno 17.1.2006.

Tehdy následuje jeho zmrtvýchvstání. Svě obci se odhaluje jako Kristus. Buddha v okamžiku svého proměnění se rozplývá v blažený život ducha veškerenstva. Kristus Ježíš probouzí tohoto ducha ještě jednou v lidské podobě do přítomného bytí. V obrazném slova smyslu se něco takového konalo se zasvěcovaným při vyšších svěceních... Tato „velká“ iniciace, ne však jako obrazný zážitek, ale jako skutečnost, byla tedy v Ježíšově životě připojena k iniciaci Buddhově. Buddha svým životem prokázal, že člověk je Logos a že do tohoto Logu, do světla, se navrácí, když zemře jeho pozemskost. V Ježíši se zosobnil sám Logos. V něm se Slovo stalo tělem.“²¹

Velkým omylem křesťanství podle Steinera je, že chápe Krista pouze historicky. Z pravé cesty nesešel ten, kdo spolu s gnostiky a novoplatoniky dekóduje jeho poslání pomocí staré mysterijní moudrosti. Kristus je pro ně Logos. Ve své prapodstatě nemůže přijít k člověku zvenčí. Musí být probuzen v duši.

„Platón tedy vypráví o tom, co je makrokosmické: Bůh rozepjal světovou duši na světové tělo do tvaru kříže. Touto světovou duší je Logos. Má-li se Logos stát tělem, musí v tělesném bytí opakovat světově kosmický proces. Musí být přibit na kříž a vstát z mrtvých. Jako duchovní představa byla tato nejdůležitější myšlenka křesťanství dávno ve starých světonázorech předznačena. Jako osobní zážitek to zakoušel mysta při „zasvěcení“. Jak skutečností, platnou pro celé lidstvo, tím musel projít „Logos, který se stal člověkem.“ Co tedy bylo ve starém vývoji moudrosti dějem mysterijním, stává se skrze křesťanství historickou skutečností. Tím bylo křesťanství nejen splněním toho, co předpovídali židovští proroci, nýbrž bylo také splněním toho, co předem zobrazila mystéria. Kříž na Golgotě je mysterijní kult starověku shrnutý ve skutečnost. S tímto křížem se nejprve setkáváme ve starých názorech, a setkáváme se s ním v ojedinelé události, jež má mít platnost pro celé lidstvo, na počátku křesťanství. Z tohoto hlediska může být chápáno to, co je v křesťanství mystické. Křesťanství jako mystická skutečnost je jedním

²¹ Rudolf Steiner: Křesťanství jako mystická skutečnost a mystéria starověku, Březnice 1998, s.73.

*vývojovým stupněm evoluce lidstva, a události v mystériích a účinky jimi podmíněné jsou přípravou k této mystické skutečnosti.*²²

Mystický fluktuant II.

*„Mezi teosofy docházel jsem velmi často, třeba bývala zde jistá potřeba vyžebrať od šetrné matky nějaký ten šesták na útratu, čtyřák potřebný už na tabák, který toho času v hulce kouřiti jsem navyknul.*²³

Vedle didakticky přesného Adámka působí Váchalovy *Představy bohů* (1926) [obr.2] jako mandala poznamenaná metličkou buddhistického mnicha. Váchal, stejně jako Adánek, ochotně sedal na lep každému *mahátmovi*, jenž se v Praze objevil. Celý svůj život lavíroval mezi fanatickým pánbičkářením a „bigotním“ ateismem. Byl současně mystikem i mystifikátorem, který si neváhal tropit legrácky z hodnot, jimž se ještě před chvílí klaněl. Po vzoru svého otce oblékl dres *teosofa*²⁴, aby jej vzápětí znechuceně hodil do ringu.

*„Mnozí teosofové prožívali duchovní svůj život stejně nemorálně jako okázali nevěrci a skeptikové, rodinný jejich život i společenský probíhal ve znamení nevěř, úplatkářství a někdy i v odírání slabých věřících o peníze. Svedl jsem sám jedenkrát podobné čtyři mahatmy dohromady a vyslechl jejich podezřívání vzájemné, přicházeli lidé mdlého rozumu a ubohé dětské víry, směšně naivní, a hle - spiritism a okultism počal jim vynášeti, oni bohatli zejména na tiskovinách, těmito věcmi se obírajících!“*²⁵

Chvíli odváděl desátky katolické církvi. „Poznal jsem řadu Velikých, kteří pracovali a pracují ke slávě církve a podal jsem ruku modernistům katolickým, sdruženým kolem

²² Rudolf Steiner: Křesťanství jako mystická skutečnost a mystéria starověku, Břežnice 1998, s. 107.

²³ Josef Váchal: Paměti Josefa Váchala, dřevorytce, Praha 1995, s. 87.

²⁴ Jeho otec Josef Šimon Aleš (bratranec slovního Mikoláše Alše), který si, jako milovník nového sportu, připojoval za příjmení Lyžec, byl všestranně vzdělaným „výpomocným podučitelem“ v Písku. Kromě toho, že s vervou propagoval horskou turistiku, se věnoval zoologii, geologii a botanice. Vládl několika světovými jazyky, měl výtvarný talent. Byl také člověkem neobyčejně hloubavým, který se intenzivně věnoval filozofii a zcela propadl učení tehdy velmi módní teosofie. V roce 1902 si možná řekl, že už dozrál čas, aby svého syna zasvětil do „pravého“ učení. Hodil tedy tehdejší Váchalovu „bibli“-Gellnerovu sbírku *Po nás ať přijde potopa* do kamen a místo toho mu důrazně doporučil jinou četbu - knihu L. Denise *Po smrti*, kterou do češtiny sám přeložil pod pseudonymem Helena Dvořáková.

²⁵ Josef Váchal: Paměti Josefa Váchala, dřevorytce, Praha 1995, s. 111.

*Meditaci. Tito lidé odvedli mne první od Bhagavadgíty a ukázali krásu křesťanských mystiků..“*²⁶ Ale ani tento duchovní svazek neskončil happy endem. Nakonec zakotvil v poloze konfesního outsidera, potýkajícího se s opakovanými recidivami ke spolkové činnosti. Drobným střetům, k nimž často docházelo mezi stoupenci odlišných náboženských hnutí, přihlížel se škodolibou radostí:

*„Rozloučil se s Demlem²⁷ velmi srdečně - nezapomenuv před tím zmíniti se o okultismu a theosofii jakožto vyšších, samospasitelských věcech - a zanechal Demlovi desetikorunovou bankovku: „Velebný pane, já Vás mám rád!“ pravil odcházejce a vzpomenuv si, že má v kabátu balíček s marcipánem, tento vyňal a s Demlem o dva – tuším marcipány se rozdělil. Po odchodu Hambalíkové J.Deml zvažněl a zesmutněl. Patrně poznal, že též laici vědí něco více než páteři z věcí spirituálních a metafysických a byl zahanben nadvládou ducha inženýrského o Bohu a záhrobí, potom držel dlouhou řeč, že Hambalíkova návštěva byla návštěvou ďábla a ten jeho dar že je očarován, že chtějí asi zednáři nebo ti peklu propadlí druhové Hambalíkovi zvábiti Demla do svých tenat, a proto že lépe bude, když přinesené spálí. A ihned letěly do ohně v kamnech marcipány a dalo mně mnoho práce a přemlouvání, než-li jsem zachránil před spálením také desetikorunu, přesvědčiv Demla, že Ďábel na peníze vlivu nemá a že já už s tou desetikorunou budu si vědět rady. Tak se také stalo, čert dostal ohněm sladkosti, já peníze.“*²⁸

Ač se Váchalovy *Představy bohů* (1926) zdají být stejně nevyprofilované, jako jejich tvůrce, jistá hierarchie na obraze přece panuje. Spodní okraj lemují hlavy vyznavačů různé barvy pleti, prokládané příšernými zjevy démonických pokušitelů. Tento dvojstup je ještě ponořen v bludařské tmě. Přes hlavu jim přerostla změř magických symbolů a bůžků. Každý náboženský fajnšmekr by si v této velkorysé nabídce přišel na své. Najdeme tu jednorožce, urobora, pentagram, egyptský kříž Tau, svastiku, výjev oběti jihoamerických indiánů na oltáři jejich krvelačných bohů, indická božstva, egyptského faraóna, křesťanskou svatou rodinu... Ježíše, kterého Adámek staví na piedestal, uklidil Váchal spolu s Bohem - Otcem do kouta (!) Dokonce i Duchu

²⁶ Josef Váchal, in Marie Bajerová: O Josefu Váchalovi, Praha 1990, s.40

²⁷ Váchal tu referuje o slovní potyčce mezi teosofem Hambalíkem a katolickým knězem Jakubem Demlem.

²⁸ Josef Váchal: Paměti Josefa Váchala, dřevorytce, Praha 199, s. 235.

svatému přistříhl křídla a nechal ho poletovat v pro něj velmi nedůstojném podlaží. V centru své úcty posadil Buddhu do lotosového sedu. Osvícený Ind podléhá supervizi úhlavního Váchalova božstva, které se jako Jing a Jang půli na svou světlou a temnou stránku. Dřevorytec se modlí k Bohu obsaženém v Ďáblu, Ďáblu obsaženém v Bohu...

Cesta do záhrobí - spiritismus

„Dnešní mladá generace, otrávená bludným a vyvráceným učením příkrých materialistů a ateistů, stojí před sfingou... Před nimi leží mocná sfinga s hlavou lidskou, tělem býčím, drápy lva a šustícími perutěmi orla. Sfinga, která chce ho zachrániti, v jejímž lůně má nabyti posily a útěchy. Dvě věty šeptá tato syntéza všeho náboženství i věd... Náhoda neexistuje! Nadpřirozené neexistuje!...

Krédem okultismu není citování duchů Žižky, Mojžíše, Napoleona, kteří by česky rozprávěli médiem v kroužku o kursech na burze. Toho popírá. Nevede přívrženců svých v náruč klerikalismu... podporuje rozvoj individuality vnitřním sebepoznáním. je hnutí etickým, zušlechťujícím.“²⁹

„Spiritismus jest domněnka, že jest možno býti ve styku s duchy ze zászvěti, duchové ti, že se nám zjevují, budoucnost odhalují, svou vůli projevují a my že svou vůli své přání jim sdíleti můžeme. Projevy své činí duchové tím, že zanechávají otisky prstův a rukou svých v mouce, vosku, ozřejmují svou přítomnost klepáním a rupotem neb komiháním stolkův. To vše se děje v mystickém temnu pokoje, v němž shromáždění se scházejí ke spiritistickým seancím. Přivolaný duch se objevuje oděn tělem astrálním, kterýž jako přejemná látka tvoří ještě za života roušku, v níž duše se halí a již s sebou do záhrobí odnáší.“³⁰

Vyšetřovatelé boží existence pásli po očitých svědcích. Mezi pozemšťany jich mnoho není. Do rajónu svého pátrání proto zahrnuli i neprobádané území „onoho světa“ a neváhali si ani osvojit neortodoxní investigativní metody. Duchové ochotně vypovídali, avšak těžko by mohli pravdivost svých svědectví odpřísáhnout na Bibli.

²⁹ In K.P. Draždák: Okultismus, Moderní revue, sv. 3, 1895/96, s. 29-31. K.P. Draždák patří k nejzapálenějším českým okultistům. Od roku 1897 byl místopředsedou Teosofické společnosti v Praze.

³⁰ heslo Spiritismus, in: Ottův slovník naučný, díl XXIII, reprint z roku 1905, Praha 2000.

Blouznivci z Podkrkonoší

První hlas ze záhrobí v dějinách spiritismu se ohlásil důrazným klepáním do stolu na farmě v malé americké vesnici Hydesvill. Psal se rok 1848. Jedno z dětí početné metodické rodiny Foxových v žertu klepání opakovalo a nechtě se tak stalo pionýrem v tzv. duchověrectví, komunikaci se světem mrtvých.

„Tu paní Foxová vyzvala neznámého, aby klepal do deseti. Stalo se. Žádala, aby neznámý odklepal každému dítěti počet let jeho věku. Stalo se též. Na to se ptala paní Foxová, zdali neznámý jest člověk. Žádné odpověď. Není-li, pak, je-li duch, aby k tomu odpověděl dvěma údery. Následovaly dva údery.³¹“

V polovině 50. let 19.století se spiritismus zakořenil na evropské půdě. Jeho baštou se stala Francie, kde začal záhy vycházet první odborný časopis *La table parlante*. Ve Francii se také zrodila spiritistická hvězda světové proslulosti - Allen Kardec, který na evropskou duši narouboval dva základní principy východních filozofií - karmu a reinkarnaci:

„Duše dle Kardeca, stává se životem pozemským šlechetnější, čistší a vznešenější. Život pozemský jest jí očistou a pobyt na zemi očištěním. Duše má trvání nikoli omezené...ale život její nekončí a život její v těle člověka jest nepatrný a přechodní ku době celkového trvání. Vystoupí-li ze života, zase do něho vchází. Kolikrát a jak to činí, jest nezjištěno. Duše, která po strážce svého očištění prodělá cestu životem, dospívá na výši dokonalosti a těší se pak věčnému životu.“³²

Ani české země nebyly vůči spiritismu rezistentní. Naopak, v 80. letech propadlo novému hnutí celé Podkrkonoší. Vyučenému pouzdraři, Karlu Sezemskému, (1860-1936) se tu podařilo vytvořit nefalšované „duchovní království“ se stovkami oddaných přívrženců. Centrem lidového hnutí se stala Nová Páka. Zde vycházelo periodikum *Posel ze záhrobí*³³, v edici *Spirit* vznikaly knihy s duchovědnou tematikou,³⁴ konaly se

³¹ Otakar Zachar: *Z dějin spiritismu v minulosti*, Praha 1914, s.51-52. [obr.3]

³² Otakar Zachar: *Z dějin spiritismu v minulosti*, Praha 1914, s.56.

³³ V roce 1931 měl časopis 1500 předplatitelů.

³⁴ Karlu Sezemskému se jich podařilo vydat přes dvě stě.

tu osvětové besedy, schůze a samozřejmě seance. Už za svého života se Sezemský stal nezpochybnitelnou autoritou, duchovním guruem těšícím se veliké úctě.

*„Jest již čtyřicet roků abstinentem a nekuřákem a dlouho nejí ani masa. Pracuje tělesně. Vídal jsem ho, jak opásán dělnickou zástěrou dělá si na svém domě sám zednickou práci.“*³⁵ Jeho velkým snem bylo vytvořit dokonalou spiritistickou komunu, v níž by spiritisté *„po způsobu ruských duchoborců na společném majetku žili a pracovali, a která by svítila dnešnímu lidstvu bloudícímu v temnotách, a byla vzorem opravdu křesťanského života.“*³⁶

Svou myšlenku málem dotáhl k zdárnému cíli. Plán zůstal utopií jen kvůli započatému válečnému konfliktu.³⁷ Podkrkonošský spiritismus byl označován za hnutí nábožensko-mravní: *„Jeho nauka jest křesťanství usměrněné moderní vírou v pokrok.“*³⁸ Jeho stanovy zavazují spoluvěrce k vystoupení z oficiální katolické církve, kterou viní ze zrazení původního učení Ježíše Krista. Není tedy divu, že mezi spiritisty a katolíky panovaly, zejména za Rakousko-Uherska, velmi napjaté vztahy. Úřady perzekvovaní „duchaři“ se často a rádi přirovnávali k utiskovaným prvním křesťanům. Svoje seance, na příklad, považovali za věrné rekonstrukce původních apoštolských shromáždění. K učedníkům Ježíše Krista na nich také promlouval duch z nadzemské říše - duch Svatý.

*„Shušno podotknouti, že již v oné době rakouská vláda na podnět klerikální strany počala spiritisty pronásledovati, a na venkově přicházivali četníci a zakazovali seance, ale toto tažení mělo výsledek opačný: spiritismus se šířil více.“*³⁹

Podkrkonoští byli skálopevně přesvědčeni, že jejich víra otevírá třetí náboženskou epochu: v období Starého zákona panoval Otec, v období Nového zákona Syn a se spiritisty mělo nastoupit období Ducha svatého. Na křesťanský základ naroubovali karmický a reinkarnační princip. Jako motto hnutí by dobře posloužil epitaf „otce

³⁵ Miroslav Plecháč: Spiritismus v Podkrkonoší, Praha 1931, s. 14.

³⁶ Ibidem, s. 16.

³⁷ Před válkou byl už za tímto účelem dokonce zakoupen pozemek.

³⁸ Miroslav Plecháč: Spiritismus v Podkrkonoší, Praha 1931, s. 11.

³⁹ Karel Weinfurter: Paměti okultisty, Brno 1999, s. 24.

spiritismu“ Allana Kardeca: „*Naroditi se, zemřítí, znovu se zroditi a pokračovati bez ustání až k úplné dokonalosti, toť zákon.*“⁴⁰

Roku 1912 se spiritistům podařilo sdružit v oficiální *Bratrské jednotě československých spiritistů* se sídlem v Nové Páče. Za zástavu si zvolili bílou vlajku, rozdali členské legitimace a odznaky. Neopomenuli si ani upravit první nápěv československé hymny na: *Mezi duchy domov můj*. Nejoblíbenějším jménem novorozeňat se stal *Duchoslav*. Vysláním delegáta na světový kongres spiritistů v Ženevě roku 1913 byly navázány styky se zahraničím.

Přísné regule přikazovaly stoupencům abstinenci, zapověděly kouření, požívání masa a členství v oficiální církvi. Aktivním médiím nedoporučovaly chodit na taneční zábavy. Sportování bylo povoleno pouze pokud zvolená tělesná činnost vzdělávala stejným dílem tělo i ducha. Jednostrannou péčí o tělo spiritisté vyloženě zavrhovali, protože pro ně mělo význam jen nepohodlného pozemského krunýře a nemohli se dočkat, až ho odhodí.

Spiritistickou „rutinu“, která se pěstovala v Podkrkonoší, popisuje očitý svědek Miroslav Plecháč takto:

*„Tito lidé scházejí se obyčejně v chalupách, buď jednou týdně neb měsíčně... k seancím, zasedáním neb stánkům, jichž vnější formu určuje „Řád pro seance“. Jest z něho patrno, že to jsou vlastně pobožnosti. Záleží v modlitbě, ve zpěvu ze zvláštních spiritistických zpěvníků, a v projevech médií, jež jsou velmi často kázáními na texty z Písma. Počet účastníků kolísá obyčejně kolem dvaceti.“*⁴¹

Média, komunikátoři se světem mrtvých, reprodukovala záhrobní vzkazy různě. Mluvila hlasy zemřelých, pohybovala rukama po tabulce, kreslila obrazy tajemných posmrtných říší. Kreslicích médií bylo v tomto regionu tolik, že se jim pořádaly

⁴⁰ Miroslav Plecháč: *Spiritismus v Podkrkonoší*, Praha 1931, s.11.

⁴¹ Miroslav Plecháč: *Spiritismus v Podkrkonoší*, Praha 1931, s.8-9.

pravidelné výstavy a jejich výtvořiny zdobily v úhledném rámečku každý spiritistický příbytek.⁴² Věci, které na seancích vznikaly těmto lidem, jsoucím v bdělém stavu uměleckými analfabety, pod rukama, uváděly přihlížející publikum v němý úžas. Média nejčastěji zachycovala fantasmagorické krajiny z dalekých hvězd, portréty astrálních bytostí, bizarní zvěřince atd.

„Některé, zejména začátečnické skizzy, jsou esteticky nelibé, což jest proto, že jejich obsahem jsou často fantastické tvary rostlinné a zvířecí, připomínající podmořské obludy z dobrodružných románů nebo ilustrace z lékařských knih...Rodinu spiritistickou poznáme často již dle obrázků, jež rozvěsila po stěnách. Jsou to obyčejně symboly (květiny, stromy života, trojúhelníky s holubičkou) od kreslicích médií, ale jindy i výtvořiny známých malířů. Mezi spiritisty – rolníky oblíben jest obraz Liebscherův znázorňující ducha Kristova žehnajícího dozrávajícím obilí...Vůbec láká je motiv duchovitých postav: Kristus líbající Mistra Jana Husa v plamenech apod.“⁴³

Nejslavnějším kreslicím médiem byl konduktér novopácké dráhy Jan Tonn, který se v médijním stavu měnil v tělesnou schránku ducha *Adonnise*.

Zrzavý a jeho medijní manýra

Nekontrolovaný výron bezbřehé fantazie medijních kreseb fascinoval i profesionální malíře. Ti, kteří neměli předpoklady k tomu, aby se v transu nechali ovládat stejnou múzou, se do polohy spiritistického média alespoň tu a tam stylizovali. Jako vzorník jim často sloužila kniha Stáni J. Bělohradského *Dějiny, původ a účel kreseb medijních*.⁴⁴

Některé obrazy Jana Zrzavého⁴⁵ jakoby z oka vypadly záhrobním portrétům Karla Lissa, jehož schopnost malovat mrtvé hodnotí Bělohradský velmi uznale: „*Veškeré*

⁴² První veřejná výstava medijních kreseb se konala roku 1906 ve Dvoře Králové.

⁴³ Miroslav Plecháč: Spiritismus v Podkrkonoší, Praha 1931, s. 47-48.

⁴⁴ Podmoklice 1913.

⁴⁵ např. *Měsíční krajina* (inkoust, papír, 1910), *Meditace* (olej, plátno, 1915), *Boží hora* (pastel, papír, 1907), *Milenci* (Posedlost, olej, plátno, 1914), *Utrpení I* (olej, plátno, 1916) atd.

podoby záhrobních bytostí provedeny velmi jemně, každá se svým výrazem obličejů a zvláštním výrazem a leskem očí...Pozorují-li obličejů ty - tu vycítují původ jich duchovní a zdá se mi, že vystupují přede mnou v jejich hmotných životech, by dokázaly svoji existenci záhrobní.“⁴⁶

Obraz *Snící* (1910) [obr.4] je považován za jeden ze Zrzavého kryptoportrétů. Ukazuje se na něm v podobě orientálního mladíka, jehož víčka ztěžkla pod tíhou spánku, který může být smrti blíže než se zdá. Nepatří však, jako Lissovi modelové, do astrálního světa. Žije mrtvý mezi živými. Půvabnému mladíkovi s rysy mladého Kršny dal malíř zažít nejvyšší slasti, která může potkat duchovního adepta - mystické smrti. Formálními prostředky mediálních malířů zobrazil stav, který fyzický skon dalece převyšuje.

Hmatatelným důkazem exotovy duchovní proměny jsou přivěšky, houpající se na masivu snědé šije. Zrzavý zavěsil arhatovi na krk to, co se obvykle zasvěcenci objeví přímo na těle. Jde o tzv. *mystické značky*, zvěstující člověku na cestě míru jeho duševního pokroku.

„...každý mystik, prakticky cvičící, dojde důkazů, že hieroglyfy, totiž písmo obrazové, vzniklo působením božského Ducha na tělo mystikovo. Již tato věc sama o sobě postačí nepředpojatému, aby uznal, že mystika je jedinou pravou Cestou, neboť na ní mluví již s počátku Bůh k žákovi prostřednictvím jeho těla. Lidské tělo je vybudováno až do poslední buňky Duchem...Proto je Duchu možno ve kterékoliv době vyvolati na lidském těle, stejně jako v jeho nitru úkazy, které se nazývají mystickými stavy a jež jsou velmi často pozorovány i jinými lidmi...K těmto mystickým výjevům náleží také jistý druh písma obrazového, písmen a číslic, ba celých vět, které se objevuje občasně na těle žákově určitým způsobem, ale tak že je může viděti každý...Zmíněné značky (symboly) ukazují žákovi, na který bod cesty došel, anebo jsou mu poukazem ke cvičení...či mohou být předzvěstmi budoucího pokroku.“⁴⁷

⁴⁶ Stáňa Bělohorský: Dějiny, původ a účel kreseb mediálních, Podmoklice 1913, s. 19.

⁴⁷ Karel Weinfurter: Ohnivý keř, Jablonec nad Nisou 1992, s. 89.

Řeč jinochova náhrdelníku nemůže být jasnější. Kříž, srdce a zakrvácená dlaň patří k základním symbolům mystického slabikáře. Kříži je přikládán nejposvátnější význam. Bez smrti na kříži není spásy, znovuzrození ani osvobození. Mystika zdůrazňuje nadkonfesní význam tohoto symbolu, který adepti znali dávno před historickým narozením Krista.

„Ale ten kříž nesmíme mít jen na mysli, nesmíme se mu klanět jako hmotnému předmětu, nýbrž musíme na něm každý viseti, tak jako na něm pněl Kristus Ježíš, musíme cítit jeho váhu a rány hřeby.“⁴⁸

Zažit mystérium kříže je tedy nutným předpokladem každého duchovního povýšení. Zrzavého *Snící* již touto zkouškou úspěšně prošel.

Další ozdobou náhrdelníku je starý egyptský amulet ve tvaru srdce. Symbol srdce hrál významnou úlohu v náboženství faraónů. Věřili, že v něm sídlí *božské Já* člověka. Po smrti bylo odděleno od mrtvého těla a spolu s ním váženo na váhách posledního soudu v přítomnosti strážce podsvětí Osirise. Na mladíkově řetízku visí duchovní srdce - to jediné, co nám zbylo z boží podstaty - , které dokázal silou svého odhodlání zesynchronizovat s harmonickým tepem Vesmíru.⁴⁹ A konečně, není výmluvnějšího znamení prožití mystické smrti než stigmatizovaná dlaň. Mystik se stává „pokrevním bratrem Krista“. Vrací se do dlouho odpírané náruče svého Boha a blaženě v ní roztaje.

„Kdo neměl stigmatizace, při čemž nesejde naprosto na tom, jak se objevily, zda jen na jedné ruce nebo na noze, nemůže s jistotou říci, že dosáhl mystické smrti a tím nejdůležitější věci na mystické Cestě.“⁵⁰

Zrzavého *Snící* nesní sen mrtvého. Naopak. Probudil se do stavu dokonalého, a tedy úplného, člověka. Místo hlavu vavřínovým věncem dekoroval svou hrud'. Kříž, srdce a stigmatizovaná dlaň jsou těmi nejvzácnějšími skalpy, které mohl v boji se svým pozemským dvojníkem získat.

⁴⁸ Karel Weinfurter: *Ohnivý keř*, Jablonec nad Nisou 1992, s.197.

⁴⁹ Symbol srdce probodnutého šípem také znamená výbornou, tichou koncentraci.

⁵⁰ Karel Weinfurter: *Ohnivý keř*, Jablonec nad Nisou 1992, s.197.

Opravdový boom zažilo podkrkonošské hnutí po založení Československé republiky. S nástupem nového prezidenta, spiritisty velmi oblíbeného T. G. Masaryka, který se sám ve své badatelské činnosti zabýval hypnózou a spiritismem, mohlo konečně vystoupit ze své poloilegality. Počet souvěrců neustále rostl.⁵¹ V mladé republice byly k dostání tři hlavní spiritistické časopisy: *Posel záhrobní* v Nové Páce, *Spiritistická revue* v Radvanicích u Ostravy a *Die Glocke* ve Svobodě nad Úpou. Vznikla řada specializovaných nakladatelství: Edice *Spirit* v Nové Páce, *Sfinx*, *Hejda a Tuček*, *Kočí* v Praze atd. Pamětihodnou událostí se stal velký tábor spiritistů konající se na vrchu Kozákov v roce 1919, „kde zavlála i bílá vlajka s vyšitým znakem spiritistů, která jest nyní uschována pro budoucí spiritistické museum.“⁵²

Kavárenské pomykání stolem

Přesuňme se teď z „bohem zapomenutého“ Podkrkonoší do pražské metropole. I tam se holdovalo duchařině. Jen jaksí lehčeji. Pěstoval se tu spiritismus oproštěný od náboženského a moralistického tónu. Přistupovalo se k němu s velkoměstskou nonšalancí jako k novému módnímu výstřelku. Doba si jednoduše žádala, aby si každý Pražan na úrovni tu a tam „zakoketoval“ s duchy. Bylo společenskou „povinností“ světaznalého intelektuála, aby se občas ukázal na schůzi spiritistického spolku a dal k dobru historku ze svého „paranormálního života“. Schůzky pražských světáků v salóncích zakouřených kaváren se řídily jiným scénářem než podkrkonošská setkání. Nerozjímali společně nad Duchem svatým a nezpívali ze spiritistických kancionálů. K spiritismu přistupovali jako k zatím neprobádané vědecké disciplíně.⁵³ Nechme „zuřivého“ spiritistu Josefa Váchala, aby nás seznámil s tehdejšími pražskými poměry:

„Čeští okultisté byli r. 1912 bez oficiální, jednotné společnosti, scházejíce se jen za jednotlivými mahatmy. Za nejserióznější české okultisty platil tehdy

⁵¹ Miroslav Plecháč odhaduje počet spiritistů po válce na 10 000. In Miroslav Plecháč: *Spiritismus v Podkrkonoší*, Praha 1931.

⁵² Miroslav Plecháč: *Spiritismus v Podkrkonoší*, Praha 1931, s.10.

⁵³ Členové řádu *U modré hvězdy* si krátili dlouhou chvíli tím, že navazovali spojení s „astrály zemřelých“ a materializovali „myšlenkové útvary čili oživené formy, které jednají na chvíli jako bytosti samostatné.“ Pravidelnými „hosty“ jejich spiritistických dýchánek byli „elementálové, duchové přírodní a i bytosti andělské, nebo démonické.“ In Karel Weinfurter: *Paměti okultisty*, Brno 1999, s. 29. Weinfurter byl obzvláště hrdý na to, že jim byla „dva a půl roku napřed předpovězena smrt rakouského korunního prince Rudolfa.“ Inkriminovaná zpráva ze zahraničí zněla: „Než slunce dvaapůlkrát projde svoji drahou, zhasne jedna velká hvězda na trůně habsburském.“ Ibidem, s. 29.

dr. Hoffman, známý lékař pro plicní choroby.dr.Babák a Velenovský, dr. Ečer a dr. Slavík v ul. Jáchymovské bydlící, velký to ctitel hudby a kterého jsem za nejrozumnějšího a nejskeptičtějšího z nich pokládal. Vždy objevil se na obzoru nějaký fenomén spiritistický, na který velkou váhu kladli, že už se jim podaří nějaký vědecký fakt a zázrak, všechny nezdary omlouvány byly tím, že není dostatek peněz na vybavení laboratoře k metapsychickým pokusům. Kromě této inteligence se zájmem o nadhmotné byla vrstva střední, přibravší podklad náboženský ke svému zkoumání a tápající mezi poznáním vědeckým a mystickým. O jakési poznání pravdy právě tímto způsobem, doktrínami theosofii, spiritismu a mysticismů všeho druhu zabarvení, pečoval pak kádr věřících, spiritistů všeho možného druhu a vlastností. Venkov měl svého Sezemskýho a Praha Píchu nehledě k ostatním, se kterými jsem se též časem stýkal, Stánu Bělohradskýho, Boř. Weigerta a jiné.“⁵⁴

K běžným kratochvilím městské společnosti patřilo pokoušení experimentální magie a pěstování jasnovidectví. A to i za cenu ohrožení vlastního života.

„Ve tvém zájmu tě varuji, žáku, který nepřipraven a neozbrojen se odvažuješ vstoupiti na půdu neznámé tobě pláně, o jejím nebezpečí nemáš ani představy, přičemž šílenství nebo tělesná smrt nejsou ještě nebezpečím největším. Hrůza, s níž se zde setkáš, půjde pak s tebou a tobě ztěží bude možno po celý tvůj život uniknout tomuto děsu.

Varuje před amatérskými experimenty J.V. Kopista v článku uveřejněném roku 1922 v *Okultní a spiritualistické revue*.⁵⁵ Zdá se, že se tyto emotivní výstrahy míjely účinkem. Bohémové, muži seriózních zaměstnání i velkopanské paničky se do spiritismu vrhli po hlavě. Vášnivě konzultovali vzájemné duchařské pokusy, čile korespondovali s bhaktajógíny z Himaláji, hltali okultistické učebnice, sháněli vhodná média nebo hašiš. Žili v době, která proklamovala: „*Je nesporné, že strašidla jsou, a všichni ti, kteří nám tvrdili v dětství našem, že strašidel není, nám nevědomky lhali!*“⁵⁶ Člověk, který ve společnosti tvrdil, že na vlastní oči viděl „*postavu asi jeden metr*

⁵⁴ Josef Váchal: Paměti Josefa Váchala, dřevorytce, Praha 1995, 227.

⁵⁵ In Karel Weinfurter: Paměti okultisty, Brno 1999, s.36.

⁵⁶ Karel Weinfurter: Paměti okultisty, Brno 1999, s. 36.

vysokou, břichatou, na nízkých jakoby zakřivených nohách, s neforemnými rukama, s velikou, avšak nízkou hlavou bez vlasů, s plošnýmnosem, s ušima však ohromných rozměrů, úst širokých od ucha kuchu⁵⁷, se nemusel obávat násilné internace v psychiatrické léčebně. Naopak, s největší pravděpodobností by mu bylo doporučeno, aby se pokusil fantoma vyfotografovat.

Historiku, která roku 1929 proběhla seriózním pražským tiskem, by Miroslav Plecháč zařadil do kategorie *seance pokusnická*, které jsou brány jako experiment „... jež jest podkrkonošskému lidu cizí, nebo dokonce vidí ve spiritismu jen společenskou hru s klepáním stolečku.“⁵⁸ Ve vinohradském ateliéru sochaře Foita mělo dojít k incidentu, který zpestřil denní zprávy. Na seanci tu, proti jeho vůli, přivolali ze záhrobní duha faraóna Tutanchámona. Rozzuřená esence vládce pyramid zdemolovala ateliér. Soustředila se hlavně na sochy s egyptskou tematikou a jednu z nich dokonce prohodila oknem.⁵⁹

Mediánství

Úspěch seance závisel zcela na osobě média. Proto byla ta, které předcházela excelentní pověst, vyvažována zlatem.

„Po léta jsem s nejlepšími médii, která byla tehdy v Praze k máni, pořádal seance, jistě jich bylo na sta. Vždy bez úspěchu, neboť vše, co jsem viděl a zažil, se dalo vysvětlit vědomým či nevědomým klamáním ze strany pokusných osob. Již jsem chtěl svých pokusů zanechat jako bezúčelných, když jsem se

⁵⁷ Karel Weinfurter: Paměti okultisty, Brno 1999, s. 42.

⁵⁸ Miroslav Plecháč: Spiritismus v Podkrkonoší, Praha 1931, s. 25.

⁵⁹ Sem se tématicky hodí i jedno z mnoha Váchalových dobrodružství, jenž ale nakonec nebylo tak mysteriózní, jak se na počátku zdálo „...Daroval jsem jí za to nádvkem kamej: scarabea, onen kámen před časem Furchem mi darovaný. Paní Kamila N. přinesla si pak alabastrovou krabičku (víčko), jejížto stěny byly rozlepeny, s prosbou, abych je opět spojil a spravil. Nedalo se to však napoprvé provést, slepil jsem to směsí vápna, tvarohu a bílku, a aby to lépe vyschlo, ponechal jsem víčko na skříni nějaký čas. Měl jsem pak malou figurku - zaručeně prý pravou a od Friče - cestovatele pocházející - egyptského bůžka nějakého, z bronzu úplně již změděnkovaného. Jednoho dne, za přítomnosti nevím již koho a za naší rozmluvy náhle vyskočila ona figurka, postavená předtím (jako do oltářiku) do onoho alabastrového sušícího se víka a prolétla značný kus ateliérem, spadla na zem a rozrazila se na tři kusy, též víko bylo při tom rozpůleno a rozlepeno. Nejinak než že schnutím a smrštnutím alabastru tento záhadný na pohled výjev se stal.“ in Josef Váchal: Paměti Josefa Váchala, dřevorytce, Praha 1995, s. 205-6.

„náhodou“ ...stal v jednom strašidelném domě svědkem fyzikálních procesů tak zjevně zprostředkovaných médii, že ve mně nezůstal ani stín pochybností. Vyskytují se, byť jistě jen velmi vzácně, jevy, které staví na hlavu všechno, co se věda domnívá o zákonitostech hmoty znát.“⁶⁰

Člověk s médijním nadáním hraje v průběhu seance pasivní roli. Po celou dobu setrvává v hlubokém transu podobnému úplnému bezvědomí. Přestává být pánem svých myšlenek, stane se nástrojem neviditelných inteligencí. Je to výměnný obchod. Médium půjčí duchům své tělo, oni na oplátku tlumočí společnosti vzkazy z říše mrtvých. Je vydáno napospas bytostem zlým i dobrým a často za tuto službu draze zaplatí. *„V ústavu pro choromyslné je více než dvě třetiny osob, které jsou buď média nebo posedlé.“⁶¹*

Váchal, „notorický“ frekventant duchařských kroužků, se často nechával tím, co u spiritistického stolku zažil, inspirovat. Na základě leptu *Seance* (1907) [obr.5] dokážeme atmosféru soudobých seancí dobře rekonstruovat. Účastníky sezení ponechává v diskrétním polostínu. Tváře ponořené do naprosté koncentrace můžeme letmo zahlédnout ve svitu skomírající svíce. Jediné, na co se malíř soustředí, je věnec jejich rukou obemknutých kolem kulatého stolu. Místnost, která možná slouží přes den jako útulná měšťanská jídelna, se teď topí v mysteriózní tmě. Druhým, poněkud překvapivým, zdrojem světla v pokoji je paralyzované médium, které už obalila aureola astrálního světla. Hlava zvrácená dozadu neprozradí mnoho z rysů obličeje, jenž se ostatně v transu pomalu rozpíjí. Od hloubky ponoru média závisí, jestli se stane pouze tlumočnickem vzkazů ze záhrobí anebo jeho tělo duch přímo ovládne. V tomto případě se celá osobnost ovládajícího ducha obrazí na tváři, gestech i hlasu média, které mu jako pravý hostitel poskytne tělesný obal plně k dispozici. Na Váchalově leptu se místnost pomalu zaplňuje vířícími bytostmi kroužícími kolem návnady v podobě „vyprázdněného“ fyzického těla.

Jasným ikonografickým přehmatem by se mohlo zdát zařazení Konůpkovy⁶² *Poslední večere* (1945) [obr.6] do kapitoly věnované spiritismu. Svým inovativním

⁶⁰ Gustav Meyrink: *Hašiš a jasnozřivost*, Praha 1993, s.29.

⁶¹ Karel Weinfurter: *Paměti okultisty*, Brno 1999, s.47.

⁶² Jan Konůpek (1883-1950), malíř, člen uměleckého sdružení Sursum.

podáním se ale velmi liší od zažité tradice. Dominantou asketicky úsporného obrazu je dlouhý stůl, po jehož podélných stranách se semknulo dvanáct apoštolů. Ač má jít o večeři, na ubruse není prostřeno, chybí dokonce nezbytné rekvizity eucharistické přeměny: chléb a víno. Také Kristovi učedníci se nechovají jako na hostině. Oproti tradici divoce negestikují, neobracejí se jeden na druhého v pohnutém rozčilení, nenamáčejí si chleba s Kristem ve stejné misce. Dokonce ani nesedí. Stojí strnulí v podivném transu s rukama na stole. Na Konůpkově obraze nerozeznáte Jakuba od miláčka Páně. Jednotlivé apoštoly malíř zbavil jakékoli osobní charakteristiky. Dvanáctkrát tu znásobil typ vytáhlé siluety zahalené v mnišské kutně, vypadající jako stejnokroj nějakého tajného řádu. V čele stolu ční do výše mohutný bezvousý, holohlavý menhir - Ježíš. Jeho lebku obklopuje omračující záře, prozrazující, že skrz Krista, jako skrz mimořádně silné médium, komunikuje něco, co jej přesahuje. Duch svatý.

Každé médium má obvykle svého „kontrolního ducha“, který jej provází od útlého dětství. Za tu dobu mezi nimi vznikne intimní pouto. Duch, jako astrální bratr, používá médijského člověka jako svou hlásnou troubu, kdykoli se potřebuje projevit. Nejvzácnější případ hlubokého transu je takový, při kterém dochází k tzv. *aportům* a *materializacím*. Ve spiritistické hantýrce znamená aport *přínos*. V průběhu seance [obr.7] se z ničeho nic objeví v místnosti nějaký předmět, jakoby „spadl z nebe“. Většinou jde o drobnější věci typu květiny nebo šperku, které duchaři chápou jako dary od svých mrtvých přátel.

Opravdovou senzací jsou média, která dosahují zhmotnění celých osob. K tomu, aby byl pokus úspěšný, je nutno nastolit speciální podmínky. Médium bývá obvykle umístěno za plentou nebo v malém kabinetu podobnému plátěnému stanu, kde nejčastěji leží na lehátku. K namáhavému výkonu potřebuje naprostou tmou, klid a soustředění spolusedících. Pokud by bylo něčím ve stanu náhle vyrušeno, pokud by se jej náhodou někdo dotkl, mohlo by to odnést epileptickým záchvatem nebo smrtí. Zdá se, že se v takovémto ohrožení ocitla *Epileptická žena* na obraze Bohumila Kubišty (1911). Podle vzpomínek Zrzavého měl mít obraz svou předlohu ve skutečném spiritistickém médiu, jehož seance společně s Kubištou navštěvovali.

Epilepsie byla Kubištovou favoritkou mezi nemocemi. Častokrát neopomenul zdůraznit, že ní trpěl i Dostojevský, kterého považoval za literárního génia. Svatému neduhu přisuzoval moc vniknout „do tajné dílny lidské bytosti a z těchto procesů a pocitů...vytvořit nové básnické hodnoty a útvary.“⁶³ Je ale dost dobře možné, že v případě ženského média určil špatnou diagnózu. Médiu trvá dost dlouho dostat se do hlubokého transu, který se neliší od úplného bezvědomí. Většinou při tom oddechuje jako při těžké námaze, někdy se i svíjí, jakoby v bolestech, což může být mylně považováno za epileptický záchvat⁶⁴. O tom, že pro tuto nemoc neexistuje lék z tohoto světa, přesvědčí užaslé přísedící šedá nebo bledě namodralá mlhovina, jež vychází z tělesných otvorů média - z úst, nosu, uší a genitálií. Můžeme ji identifikovat kolem Kubištovy posedlé ženy, i kolem postavy na Váchalově oleji *Materializace* (1920) [obr.8]. Jde o tzv. *ektoplazmu*, kterou *Malý mystický slovník naučný*⁶⁵ definuje jako „lymfu uvolněnou z těla následkem křečí, které jsou nerozlučně spjaty s transem a jíž má mít fyzikální médium přebytek téměř vždy následkem svého pasivního temperamentu.“⁶⁶ Zlatým hřebem spiritistické seance je, pokud se ektoplasma postupně zformuje do podoby člověka. Váchal nechává gestem rozšafného demiurga povstat tam, kde je nakupeno nejvíc ektoplazmy, nové bytosti. Bledá nezemská tvář, vyrůstající z hlavy média, je zatím ve světě lidí osamocena a možná u toho i tak zůstane. Často totiž bývají dobře materializovány jen některé části těla astrálního ducha - obličej nebo ruce - zatímco zbytek zůstává mlhavý a nevýrazný. Jen při výjimečně zdařilých seancích dochází k úplné materializaci, kdy takto zhmotněná bytost přechází po místnosti, rozmlouvá a dokonce si i potřásá rukou s přísedícími.

⁶³ Bohumil Kubišta: O duchovním podkladu moderní doby. In *Korespondence a úvahy*, Praha 1960, s. 89-90.

⁶⁴ Jako ilustrace můžou posloužit i další dvě Váchalovy kresby *Média v transu* (přední a zadní strana, křída, pero 1908) [obr. 9, 10]

⁶⁵ Květoslav Minařík: *Malý mystický slovník naučný*, Praha 1992.

⁶⁶ *Ibidem*, s.105.

Manipulátor Měsíc

Na lidská média platí, kromě spiritistických kliček, i noční svit Měsíce.

„...druhá strana Měsíce, která je od nás stále odvrácena, tak že jí nikdy neuvidíme, přes to, že se Měsíc otáčí kolem své osy, (ale se stejnou rychlostí jako obíhá kolem naší Země, protože je jeho druhá strana stále odvrácena). Obsahuje jisté tajemství, které je v souvislosti s magickými silami, jež nesmí být lidstvu odhaleny dokud to nebude Bohem dovoleno.“⁶⁷

Slunce je ohnivý kotouč. Ráno, v poledne i za soumraku. Na rozdíl od Měsíce se nám neztrácí před očima. To, že zapadá, není projevem jeho slabosti. Jen se každou noc suverénně projde podsvětím, aby se ráno na východě opět vylouplo v plné kráse. Slunce je vítěz. Navždycky. Jeho dráhu může napodobit jen ten, kdo je stejně dokonalý. Ať už se narodil s korunovanou hlavou nebo prošel mystériem ohně. Jen praví hrdinové se s ním můžou prohánět ve slunečním voze. Pouze šampióni si zaslouží nesmrtelnost. A těch je jako šafránu. Solární kult je napříč náboženstvími kultem elitářským, vírou „vyvolených“, zrozených k tomu, aby se stali bohy. Člověk je Slunci nerovným partnerem. Snese jen kradmý pohled na svůj nedostižný ideál, než se mu z nebeské záře zatmí před očima.

Naproti tomu osud Měsíce člověka dojíhá. Na vrcholku svých sil dokáže uhranout psy i somnambuly. Pak na obloze skomírá sotva cíp jeho zašlé slávy, až z oblohy úplně zmizí. Tři noci hledí člověk na noční nebe s obavami. V dráze Měsíce poznává vlastní pouť pozemským životem, která také nevyhnutelně končí smrtí. Avšak každé novoluní mu dává naději, že i pro něj smrt není mrazivé definitivum. Po tři noci nezvěstný Měsíc se na oblohu vrátí, aby dal člověku důkaz opětovného zrození a potvrdil oprávněnost jeho touhy po obnově. Měsíční cyklus tak názorně demonstruje koloběh lidského života. Pod jeho patronaci patří vše, co podléhá periodickému rytmu. Je pánem přílivu a odlivu, deště, rostlin i času.⁶⁸ Je zdrojem nevyčerpatelného života, protože reguluje plodnost všeho živého na Zemi. Lidská imaginace učinila z Měsíce (hybatele menstruace)

⁶⁷ Karel Weinfurter: Životní magnetismus, s. 88.

⁶⁸ Lunární kalendář byl sestaven podle střídajících se fází Měsíce.

prvního manžela ženského pokolení. Věčného záletníka, který na Zemi sestupuje v uhrančivé podobě, ženy oplodňuje a pak „po gentelmansku“ mizí.

Ideálním alter egem Měsíce na Zemi je podle mnoha náboženství had. Počet jeho článků souhlasí s počtem dní lunárního kalendáře. S každou novou kůží se „cítí“ jako znovuzrozený. Je tedy nesmrtelný. Stejně jako Měsíc je velkým svůdcem, který souloží se všemi ženami. V Orientu se těší privilegii prvního milence. Ženy se k hadům obracejí, když nemůžou otěhotnět.⁶⁹ Nebo naopak usínají se rty pevně stisknutými, aby jim do úst v době spánku nevnikl a nepřivedl je do jiného stavu. Bohyně jsou znázorňovány s atributem hada svíjejícího se v ruce.⁷⁰

Casanova Měsíc v mytologiích často vystupuje i jako Luna, personifikovaná bohyněmi, které jsou nositelky jeho plodící síly. Z jejich dlouhé řady připomeňme Hekaté, Selénu, která se prohání po nebesích ve voze taženém býky, Dianu s čelenkou ozdobenou půlměsícem nebo římskou Lucinu, patronku porodu. I křesťanská Panna Marie je v liturgii často poměřovaná s Měsícem.

Nebeské těleso má ale i své temné stránky. Had sice tráví den vyhříváním na slunci, v noci se ale vnoří do země. Kam zmizí Měsíc, když se ho po tři temné noci nemůžeme dohledat na obloze? S železnou pravidelností podstupuje znovu a znovu martyrium smrti. Musí klesnout na dno, aby byl opět vystřelen na hvězdné firmamentum. Za to je odměněn privilegiem prvního neofita.

Člověk, který disponuje pouze jistotou vlastního zániku, začal v Měsíci hledat svého Spasitele. Lidská fantazie vysvobodila mrtvou duši z hrobu a poslala ji na „tři černočerné noci“ zrekreovat na Lunu. Vznikla představa lákavé vesmírné destinace, kam si lidská duše na chvíli odskočí po skonu fyzického těla, aby se pak v plné síle znovu zapojila do pozemského mumraje. Právě tam putují ve fantazii pozůstalých mrtví Indové, aby mezi krátery „zabili“ čas do příští inkarnace. Pythagorejci vykolíkovali v měsíční krajině území *Élysionu*, určené k regeneraci zesnulých hrdinů a císařů. Měsíc se stal čekárnou duší dychtících po životě, které v něm načas mizí jako v černé díře.

⁶⁹ Neplodné Indky uctívají kobru.

⁷⁰ Artemis, Hekaté, Persefoné atd.

Somnambulní střechochodci

„...to, co známe jako duševní činnost, je v neustálém přílivu a odlivu, v němž je nejpůsobivější měsíční gravitace, uplatňující se na duševní úrovni... v esoterním pojetí, může být Měsíc pokládán za nejvlivnějšího kosmického činitele, vyvolávajícího dění, jehož původ je v okamžikových podnětech něco vykonat. Toto dění v poměru k vlivu Měsíce je neklid, jaký pozorujeme na mořské hladině...“⁷¹

„Slovo somnambulismus pochází z latinského a znamenalo původně člověka náměsíčního, čili takového, který při svitu Měsíce ve spaní vstává a chodí po domě, provádí někdy různé práce a často vylézá ve spánku i na střechu domu, takže někdy se dostane do situace velmi nebezpečné. Není-li takový člověk, pokud je na nebezpečném místě, násilně probuzen voláním nebo jiným způsobem, vrátí se obvykle po nějaké době zase na lůžko, jeho somnambulní stav přejde, a promění se ve spánek obvyčejný a ráno takový člověk neví nic o svém nočním dobrodružství. Tento přirozený somnambulismus se vykládá vlivem negativního ódu, který vychází z Měsíce a proudí společně s jeho světlem, když Měsíc plně září na naši Zemi.“⁷²

Měsíc je nenápadný manipulátor. Zastíněný majestátem Slunce, sprádá nitě lidského osudu. Jako velký pavouk spojuje tenkými vlákny všechno živé. A taky páře. Charizmatik Měsíc miluje citlivce. Za úplňku je burcuje ze spaní a „venčí“ na svém lunárním vodítku. Náměsíčníci se za ním mátoží ve zvláštním transu. Sní i bdí zároveň. Jakoby jim Luna jednu část mozku aktivovala a druhou utlumila. Jako pobláznění milenci, slepě následují objekt své touhy. A neodradí je ani, když si s nimi dá *rendez vous* na střeše.

V takové „nestabilní“ situaci zastihneme *Náměsíčníky* na obrazech Josefa Váchala (z cyklu *V životě bída a hrůza*, 1904-6) [obr.11] a Jana Zrzavého (1913) [obr.12]. Oba dva balancují krok od prázdna na hřbetě střech. Váchalova somnambula, jenž si vyšel na vzduch v noční košili, bychom si mohli snadno splést s lecjakým přízrakem, kterým je

⁷¹ Květoslav Minařík: Malý mystický slovník naučný, Praha 1992, s. 262.

⁷² Karel Weinfurter: Životní magnetismus, Jablonec nad Nisou 1991, s. 76.

Luna odjakživa matkou i útočištěm. Přesto, ve srovnání s neklidným spáčem druhého malíře, působí civilním až maloměšťáckým dojmem. Zatímco on vrávorá nad propastí střech, které můžou být stejně dobře Žižkovem nebo Dejvicemi a ční mezi jejich poklidnou horizontálou jako osamocený hromosvod měsíční energie, lunatik druhého malíře pokořuje vrcholky bájného města, kde není místa pro antény ani obligátní střešní tašky. Za jeho zády se tyčí ponurý hrad s labyrintem štíhlých věží. Městská krajina je plná ostrých hran a špičatých střech, jakoby i architektura propadla osudové přitažlivosti Měsíce. Zrzavý nám ukazuje somnambula jako asketu s vystouplými žebry, jehož skrovnou bederní roušku vzdouvá chladivý dech noci. Jeho hlava, která někde poztrácela všechny vlasy, vypadá jako rozený bratr Měsíce. Také stříbřitý inkarnát kůže prozrazuje, že je stále míň a míň pozemšťanem. Ruce jako dychtivý milovník rozepíná k vroucímu objetí. Dlaně obrací vzhůru v gestu připomínajícím *jóginské mudry*.⁷³ Je připravený k iniciaci.

*„Každý somnambul, ať jest jeho přesvědčení za normálního stavu jakékoliv, jeví vždycky mysl nejzbožnější, mluví s největší úctou o Bohu a náboženství a kárá často přítomné z nevěry nebo z nečistých myšlenek, jestliže jejich názory jsou proti Bohu nebo proti náboženství. To dokazuje, že lidská duše sama o sobě není nikdy založena atheisticky čili neznabožsky a že ví vždy, pokud je zproštěna hmotného těla, že Bůh jest nejvyšším vládcem všeho tvorstva a že náboženství nám ukazuje k němu cestu.“*⁷⁴

Náměsíčník je fanatik, kterého slepá důvěra dovedla až tam, kde se láme chléb bytí a nebytí. Tam je mu dobře. Oddá se vládě Měsíce. Posílený skálopevnou vírou. Nakročený k nekonečnu.

Hypnotizér

„Hypnóza (z řec. zákl.) stav podobný spánku, v němž uspaný zčásti podléhá vlivu druhé osoby. Hypnóza je dvojitá. Především se zakládá na sebeuspávání

⁷³ *Mudra (sans.) určitá gesta rukou při ásanách se symbolickým významem. Slouží také jako poznávací znamení mezi členy stejných okultních společností nebo jako prostředek řídicí krevní oběh jinak než obyčejně.* In Květoslav Minařík, *Malý mystický slovník naučný*, Praha 1992, s. 273.

⁷⁴ Karel Weinfurter: *Životní magnetismus*, Jablonec nad Nisou 1991, s. 79.

následkem duševní pasivity. V tomto případě působí na mysl člověka činitele duchovního původu, nicméně navozují u člověka stav permanentní ospalosti a posedlosti, která se projevuje jednak mdlým vědomím, jednak nekontrolovatelnými impulsy k různým činnostem. Ale tento vskutku hypnotický stav se za hypnotický nepovažuje, protože tu nestojí viditelný objekt proti viditelnému subjektu. A tak se za hypnózu obecně pokládá taková hypnóza, kterou uplatňuje hypnotizér vůči subjektu.“⁷⁵

„Pokud jde o přenos energie, vyvolávající u hypnotizérových subjektů hypnotický stav, je to přenos podobný jako u gravitace mezi nebeskými tělesy. Nedá se totiž také zjistit, ale ve skutečnosti existuje, protože ovlivnění musí předcházet duševní kontakt.“⁷⁶

Pro tentokrát ponechme oběti hypnotického spánku stranou a soustředíme se na jejich pokušítele. Bohumila Kubištu hypnotická praxe fascinovala. Chápal ji jako nemilosrdný souboj dvou individualit, ve kterém je největší trofej nepřítelův mozek. *Hypnotizér* (1912) [obr.13] na jeho obraze provádí necitlivou operaci. Zdá se, že jde o začátečníka v oboru, kterému nestačí spolehnout se pouze na sílu svého uhrančivého pohledu. Zárok, který provádí, se více podobá trepanaci lebky než neviditelnému přenosu myšlenek. Jeho ruce zabředly v šedé kůře mozkové pacienta, jenž se dění pasivně podvoluje. Zhroucený u stolu, podtrhává prstem řádek v otevřené knize, jako by chtěl obhájit nestandardní situaci vědeckou definicí. Rovněž rekvizita glóbu a prostředí učencovy pracovny sugerují, že se nám před očima odehrává momentka z rutinní ordinace praxe. Hypnotizér není prezentován jako výstřední mág disponující nadlidskými schopnostmi, nýbrž jako suchopárný „duchovědec“, jehož povolání si vydobylo právoplatné místo v moderní společnosti.⁷⁷ Přesto se nemůžeme zbavit dojmu, že pacientovi spíše škodí, než pomáhá.

⁷⁵ Květoslav Minařík: Malý mystický slovník naučný, Praha 1992, s.159.

⁷⁶ Květoslav Minařík: Malý mystický slovník naučný, Praha 1992, s. 160.

⁷⁷ Také členové lóže *U modré hvězdy* začali zdolávat umění „hypnotismu“. Bavili se tím, že se navzájem uváděli do hypnotického spánku. Objeví pro sebe i „jednu výbornou somnabulu“, která viděla do „zavřených dopisů, do dálky“. O tom, že ne všichni Pražané byli tak pokrokovými okultisty, svědčí, že si somnabulu brzy odvedl rozezlený choť: „Bohužel tyto pokusy s paní N. netrvaly dlouho, neboť její manžel, který nepřál těmto věcem, ji brzo potom zakázal zúčastňovati se podobných seancí.“ s.33 S vervou se také věnovali „lidskému magnetismu“ a v temné komoře prováděli experimenty s tzv. Ódem Reichenbachovým. „Temnou komoru jsme zřídili v jednom menším pokoji Na Poříčí a tam jsme seděli v čiré tmě dvě-tři hodiny, takže většina z nás počala viděti ódické záření. Skoro všichni jsme se vzájemně viděli jako šedé, slabě světélkující postavy.“ Aby toho nebylo málo, objevili u sebe jasnoviděcké vlohy

„... V podstatě hypnóza znamená nahrazení vůle duševně slabého individua vůli individua silnějšího. Zakládá se na hlasitém nebo myšlenkovém vmlouvání nějakého rozkazu a konečně i na jistotě hypnotizéra, že subjekt jeho rozkazu uposlechne.“⁷⁸

Jasně jsou zde určeny role násilníka a jeho oběti. Roztříštěná struktura obrazu ukazuje, jak se pacientův autonomní svět rozbíjí pod vetřelcovými rukama. Stává se pasivní loutkou.

„... Gravitační působení ovládá jednotlivce a je provázeno zřejmými silnými pocity a duševními vzruchy, které jsou již jiného rázu než prchavé nálady a jejichž zpracování v literatuře dalo už vzniknout dílům epochálního významu. Jistě mnohý z nás v životě zažil palčivou sílu úzkosti, když cítil, jak je ovládán silou, proti které se marně brání, takže vlastní bytost je téměř vydána rozkladu, nebo okusil onen posilující pocit vítězství a jistoty, který se zmocní celé vnitřní bytosti, když se podaří zlomit moc nepřítele, jenž nemusí ani vraždit zbraní, ale který svým vlivem vraždí potud, pokud není roztrhána jeho sugestivní moc.“⁷⁹

Oproti Kubištvu démonickému doktorovi, působí *Kristus* (*Žlutý Kristus*, 1908-1918) [obr. 14] v Zrzavého podání jako hypnotizér par excellence. Veraikon uhrančivé tváře pŕli obraz v harmonické symetrii. Nazaretský demonstuje „holé ruce“, jakoby chtěl dokázat, že si ve své praxi nevypomáhá nečistými prostředky. Skrz nastavené dlaně nechává altruisticky prýštit léčivou energii, která na obraze nemá konkrétního adresáta. Každý, kdo naváže oční kontakt se Zrzavého Kristem, může být „uzdraven“. Terapeutickou funkci obrazu podtrhává i jeho pozadí. Klidná oáza palmového háje vypadá jako tapeta z ordinace psychoanalitika *woody allenovského* ražení. „Hypnotizéri začátečníci navazují kontakt se svým subjektem prostřednictvím upjaté pozornosti,

a často si nimi krátili dlouhou kavárenskou chvíli. Weinfurter tak např. uhdil svým „duchovním okem“ za „jakých okolností byl čtyřlístek na jeho (Meyrinkových) zlatých hodinkách utržen.“ In Karel Weinfurter: Paměti okultisty, Brno 1999, s. 33- 34.

Po určitou dobu spolek udivovala Weinfurterova nově nabytá schopnost číst myšlenky. Dokázal také „probuditi kohokoliv v určité době na jakoukoli vzdálenost... To členy bavilo a já jsem je musil po řadě probouzeti“. V Meyrinkově bytě se učili „zhasnouti noční lampičku na dálku“, „zastaviti kyvadlové nebo jiné hodiny“, Ibidem s. 74- 76.

⁷⁸ Květoslav Minařík: Malý mystický slovník naučný, Praha 1992, s. 160.

⁷⁹ Bohumil Kubišta: O duchovním podkladu moderní doby. In Korespondence a úvahy, Praha 1960, s. 208.

kdežto zkušené hypnotizéři již působí silou usměrněného myšlení, které je zesíleno i pouhým upětím pohledu.“⁸⁰

Astrální turismus

„Zařídil jsem ateliér jako magickou pracovnu. Vysvěcena byla za účasti přátel po dohotovení magického kruhu na podlaze - dne 15. 10. 1909 - O účelnosti této svatyně - zvěčněné též olejomalbou malíře Reka, který po více dnů interiér zde maloval - svědčí, že zapůjčil jsem ji i u věcech lásky, profesoru tehdy ještě Lad. Ipserovi a jeho milé. Použili ji též v den Všech Svatých, vyrušení, jak sdělili, tajuplným klepáním na okno.“⁸¹

Mediumita, tedy onen pro jednoho vzácný, pro druhého danajský dar, byl dán do vínku i Josefu Váchalovi. *„Moje zeslabení nervů přesvědčovalo mne, že se stávám trochu mediijním, tj. obdařen zvláštními vlohami k seancím potřebnými. Hovořil jsem o tom s Weinfurterem i Adamírou, ukazoval jim takovým způsobem vzniklé kresby.“⁸²* Démoni mu nedávali spát od dětství. Přes den zábavný společník a činorodý mladý muž, se se západem slunce proměňoval ve štvance svých hrůzostrašných vidin. Frekvence návštěv z onoho světa se v jeho pražském ateliéru vždy stupňovala s blížícími se svátky Dušiček.

„Opustiv hostinec a kavárnu potuloval jsem se po ulicích pražských, bylo-li teplo, usedl jsem na lavičku (ovšem tam, kde bylo světlo a chodili lidé) a spal. Naučil jsem se spát tak dobře, že dýmka v ústech hořela a kouř z ní vycházel, mající za účel přesvědčiti nahodilé chodce a strážníka, že nespím. A přec jsem spal! Dovedl jsem, aby lépe noční hodiny ubíhaly, stát na chodníku blíže osvětlených hodin, pozoruje, kterak rafičky trhaným pohybem spějí v před, vydržel jsem takto se dívat třeba celé dvě až tři hodiny, aniž bych cítil únavu a ztratil zájem.“⁸³

⁸⁰ Květoslav Minařík: Malý mystický slovník naučný, Praha 1992, s. 160.

⁸¹ Josef Váchal: Paměti Josefa Váchala, dřevorytce. Praha 1995, s.170.

⁸² Ibidem, s. 143.

⁸³ Ibidem, s. 110.

Co asi na nebohého malíře čekalo za dveřmi jeho bytu, že se mu v nočních hodinách vyhýbal jako čert kříži?

„Jsou skutečně kolem nás neviditelní tvorové, kteří svou příšerností převyšují fantazii Dürrera nebo holandských malířů. Jsou to však tvary zcela neškodné (kromě démonů), které mají jen jednu nepříjemnou vlastnost, že totiž nahánějí děs.“⁸⁴

Odkud k nám tyto fantomy přicházejí? Okultista by s odpovědí neváhal ani vteřinu. Z astrálu! Právě tato část nadpozemského světa je první destinací duše, kterou vydechne mrtvé tělo. Je to svět duševního cítění a chtění. To znamená, že se tady emancipují výplody naší fantazie. Začnou žít svým vlastním životem v novém astrálním kabátě. Personifikují se do podoby odpovídající letoře, v jaké jsme se v ten moment nacházeli. Vedle nich tu přebývají fantomy vytvořené energií bytostí z vyšších astrálních sfér. Patří sem i přírodní duchové, vzniklí z energetických emanací přírody. Spektrum zdejší populace je tedy skutečně široké, sahá od bytostí andělské krásy i naturelu až po astrální upíry. Mrtvé duši, ostatně jako každému nováčkovi, chvíli trvá, než se v astrálu rozkouká.⁸⁵ Ještě ji leccos poutá k pozemskému světu, a tak často a ráda dezertuje.

Podle okultismu vystupuje lidská duše z těla obtěžkána všemi svými nízkými pudy a není tedy o nic lepší, než byl člověk zaživa. Její chtíce a vášně ji obtěžují i v astrálu, navíc ji to silně táhne k místům, kde svoje špatné skutky páchala.

„Bytost taková se nejčastěji domnívá, že má na nohou těžká pouta s řetězy a odtud pochází ono řinčení, které je slyšeti skoro ve všech strašidelných domech.“⁸⁶

Tyto duše tedy mají tendenci se neustále vracet na zem, kde se zjevují lidem obdařeným šestým smyslem a obrážejí seance.

⁸⁴ Karel Weinfurter: Paměti okultisty, Brno 1999, s. 46.

⁸⁵ Navíc, tady její pout' nekončí. Podle zásluh bude krůček po krůčku stoupat tam, odkud přišla.

⁸⁶ Karel Weinfurter: Paměti okultisty, Brno 1999, s. 104.

Seance, vznikající pod Váchalovými rukama, se těšily rekordní návštěvností astrálních turistů. Jejich počet na kresbě *Pláň astrální (Spiritistická sedánka, 1904-1906) [obr.15]* nebo *Pláň elementální (Pláň vášní a pudů, 1904-7)* dalece převyšuje sumu zkoprnělých spiritistů.

Právě pro snadnou dostupnost je náš svět pro obyvatele astrálu „druhým domovem“. Tyto bytosti vcházejí do lidských příbytků okny, dveřmi, kouty a kamny. Dělalí rámus, šoupou nábytkem, škodí nám i radí. Spiritisté je pro pořádek rozřídili do několika kategorií.

Naše noční děsy mají na svědomí *elementárové*. Jsou to zločinci, kteří se pohybují na šikmé ploše i po smrti. Špatná karma nakumulovaná do astrálních slupek. Stav jejich přežívání odpovídá permanentnímu peklu. Těmto výtečníkům-*lemurům* - říkáme my, kteří nejsme zběhlí v okultismu, strašidla. Mezi nimi spiritisté rozlišují larvy „*zvířecí duše, fantastické zjevy bez vlastního bytí, žijící vypůjčeným životem.*“⁸⁷ Larvy vysávají z lidí životní sílu, stejně jako další astrální upíří, se kterými se často prvorepublikový „krotitel duchů“ Weinfurter utkal v okultním souboji. Podle všeho se jednalo o akutní problém řady jeho stoupců:

„Nejvíce je nám hlášeno případů tzv. noční můry... Člověk se probudí z těžkého bezvědomí a je po celém těle jako ochromen. Nemůže se vůbec pohnouti a při tom cítí zcela zřetelně, že něco cizího, příšerného a nepřátelského se mu dere na prsa, co mu způsobuje obtížné dýchání a dušení.“⁸⁸

Můrami se stávají duše lidí, kteří zemřou násilně, ať už vlastní rukou nebo cizím zaviněním. Z padlých andělů se vyvinuli *inkubusové* a *sukkubusové*⁸⁹. První jsou nečistými fantomy mužského rodu, kteří przní ženy ve spánku. V druhém případě jde o jejich ženské vtělení, které rozpaluje spící muže.⁹⁰

V astrálu najdeme ale i řadu mnohem poetičtějších bytostí. Ty se ale, příznačně, nevztahují na člověka, ale střeží svět flóry a fauny. Žádný spiritista nepochybuje

⁸⁷ Emanuel Hauner: Slovníček spiritualistický, Praha 1911.

⁸⁸ Karel Weinfurter: Paměti okultisty, Brno 1999, s. 161.

⁸⁹ Viz Váchalův *Incubus (Succubus, 1907) [obr.16]*.

⁹⁰ Ve Váchalově démologii vystupují pod generalizujícím pojmem „kubusové“.

o existenci skřítků, vil a elfů. Siru Conanu Doylovi se jich dokonce podařilo pár vyfotografovat.⁹¹

Fantomy starých stromů se jmenují *dryády*. Ve vodě bydlí *undiny*, vzduchem poletují *sylfy*, v ohni žijí *salamandři*, v zemi gnómové. Podle popisu se *gnómové* zjevem velmi blíží naší představě permonika a stejně jako on přebývají nejčastěji pod zemí. Existují ale výjimky, což nám opět dokáží Weinfurterova slova: „*Znám dokonce jednoho pražského lékaře, v jehož bytě bývá často pozorován gnóm... Onen gnóm v jedné době schovával se zálibou nové můžky, které si lékař musil vždy na novo kupovat, poněvadž ihned zmizely*“⁹².

Zevrubnou démonologií zpracoval Josef Váchal ve své knize *Přírodopis strašidel*, kterou dotiskl koncem března 1924 roku. V díle, jemuž dal známý šprýmař punc exaktní vědeckosti, detailně popsal a určil na 390 strašidel, přehledně je seřadil a opatřil latinskými názvy. O tom, jestli kolem sebe viděl stejná strašidla jako *weinfurterovci*, můžeme jenom spekulovat. V doslovu čtenářům vzkazuje: „*A jako na poušti na rozkaz Hospodinův Mojžíš hada měděného udělati a vyzdvihnouti musel, na kterého ranění patříce, byli uzdravováni, tak i já tuto knihu o strašidel z vůle Hospodinovy psáti a rytí donucen jsem byl.*“⁹³

Četné noční vigílie dokázaly ovšem zmrazit úsměv na rtech i Váchalovi. Často jej pronásledovala představa Satana. Kníže pekel byl pro něj nespornou autoritou. Jako revoltující mladý muž jej obdivoval. Raný cyklus akvarelů *Přízraky neboli pekelný epos* z roku 1904 připsal v dedikaci „*Ďáblu na důkaz obdivu*“. Zařadil jej do okruhu svého nejužšího příbuzenstva: „*Mou touhu bůh víc nikdy nezkojí/ jsem Satanův syn v pýchy závoji.*“⁹⁴ Chtěl se mu podobat. Na autoportrétu *Černá a bílá tvář ega* z roku 1922 sám sebe prezentuje jako „rozdvojenou“ osobnost. V levé půlce obličeje ukazuje Váchala bílého, čistého, prodchnutého astrálním světlem - anděla s cvikrem. Pravá část je obsednuta d'áblem. Mezi oběma, prozatím souměrnými, půlkami ovšem panuje stav permanentního napětí a obav, že jedna časem anektuje druhou.

⁹¹ Viz Josef Váchal: *Putování malého elfa* (1911), *Svatba skřetů* (1913) atd.

⁹² Karel Weinfurter: *Paměti okultisty*, Brno 1999, s. 207.

⁹³ Josef Váchal in Marie Bajerová: *O Josefu Váchalovi*, Praha 1990, s. 159.

⁹⁴ ...*Mně v mozku zrodilo se šílenství/ že Satan jsem a kolem Ďáblové jsou jen,/ jich slyším smích v mém šílenství,/ jak smějí se a tančí noc i den.* Chosé Váchal: *Jsem Satanův syn...* in Marie Bajerová: *O Josefu Váchalovi*, Praha 1990, s. 25.

„...není mi možno bez bázně v některých chvílích podívat se na sebe do zrcadla, tak kdysi představoval jsem si tvář a pohled ďábla. Nevýslovná lítost mne jímá při pohledu na sebe, neboť vidím sebe co zavražděného - lítost nad čímsi nevýslovně čistým, bílým a hebkým, co zapadlo do tůně plné nejhnusnějšího neřádu, pro něž naléztí nelze jméno. Nebo myslí sám ďábel skrze mě, pociťuje radost ze sebe samotného, vždyť tak a jinak vypadati bude Antikrist, který přijde i ten bude milovati zvířata a bude sladký.“⁹⁵

Váchal by se možná svých nočních můr zbavil, kdyby popřál sluchu zkušenějším okultistům.

„Nežli učiníš tento odvážný krok, chtěje projíti branou, která je na rozhraní naší a astrální úrovně, radím tobě jako přítel, sejít dříve do tmavého sklepení duše své, a nalezněš-li tam řvoucí dravá zvířata, ulámej jim drápy, vytrhej jim zuby, zkrot' je, učiň z nich zvířata tichá, krotká, a hlavně - tebe poslušná...neboť nestaneš-li se pánem svých ďáblů, staneš se zcela určitě jejich obětí.“⁹⁶ Nebo: *Síla obraznosti má a musí býti u mystika čistá jako padlý sníh.*“⁹⁷

Jednoduše, dokud nezkrátíme naši fantazii, bude proti nám štvát z podvědomí ty nejodpornější *lemury*. Je třeba srovnat třeštění ducha. Rozrušenému člověku se do mozku stále tlačí nepříjemné představy z tzv. *spodní duše (kamy)*, kterou vyburcují k činnosti právě naše špatné myšlenky. *Kama* působí zhoubně na naše astrální tělo i na nervy. Celou naši bytost, kromě *božského Já*, které dlí v permanentním klidu, dostane do varu. Indická mystika má pro tyto pobouřené představy sanskrtské jméno *vrti, vriti*. Čeští duchaři je nazývají *víry*. Ony víří v neposedném člověku. Rotují ve spirálách, stejně divoce jako Váchalova linie na jeho grafikách.

⁹⁵ z dopisu Jakubu Demlovi in *Josefa Váchala sedm textů*, Praha, bez data vydání, s.2.

⁹⁶ Karel Weinfurter: *Paměti okultisty*, Brno 1999, s.37.

⁹⁷ Karel Weinfurter: *Druhý mystický slabikář*, Olomouc 2000, 38.

Anekdoty ze života Váchala, spiritisty

Není divu, že Váchal inklinoval k lidem s podobnou zkušeností. Musela to být úleva, konfrontovat s přáteli, dejme tomu u vídeňské kávy, své noční můry a radit se, jak na ně příště vyžrát. Šlechetným projevem kolegiality bylo dělat postiženému za krizových nocí společnost a společnými silami tak čelit útokům ze záhrobí. Ač sám pronásledován na každém kroku, neváhal strávit dlouhých šest měsíců na noční stráž v bytě policejního komisaře Sychravy:

„Brzy po svatbě choť Sychravy zemřela a od těch dob nebyl si zarmoucený vdovec jist klidné chvíle v noci. Vlastnil po nebožce kouli z lístků staniolu...jakož i vlasy nebožky a jiné památky. Pro hrozné materializace a projevy záhrobní uchýlil se Sychrava o pomoc k okultistům a koupil si velkého psa boxeru, tak silného, že v Royalce kavárně, kam psa vodil, pes těžký stůl, k němuž byl uvázan, odtáhnul. Budiček, klidně jdoucí, byl náhle pod strašlivou ránou zastaven a sklo vykazovalo dirku jako nejuměleji provrtanou, kroky procházely bytem a pes zalézal ustrašen pod postel. Chodili jsme tam já, Weinfurter a Hambalik k Sychravovi ponocovat, obyčejně sešli jsme se v kavárně do 11 a pak probděli se Sychravou noc aspoň do 3. hodiny k ránu při rozmanitém hovoru i o věcech nejrůznějších...Pila se černá káva a likér Fernet Branca, který jsem zde prvně ochutnával. Tyto naše návštěvy trvaly aspoň půl roku, dokud S. nespálil památky na svojí ženu a magickým způsobem – pryč - opět klid v bytě nedocílil.“⁹⁸

Jak se zbavit strašidel, kterým se zalíbilo v našem domě? Protřelý okultista Weinfurter radí, vyzbrojit se na astrální bytosti špičatými kovovými předměty, které vysávají jejich sílu a napětí, které kolem sebe tvoří. Můžeme také vzývat na pomoc dvacátého sedmého anděla *Šemhamforasu - Jerathela* a odříkávat druhý verš žalmu 140. „*Vysvobod' mne, Hospodine, od člověka zlého a od muže ukrutného ostříhej mne!*“⁹⁹ Démoni se dostávají do lidských příbytků okny, dveřmi, kouty a kamny. Je proto

⁹⁸ Josef Váchal: Paměti Josefa Váchala, dřevorytce, Praha 1995, s. 223-4.

⁹⁹ Karel Weinfurter: Paměti okultisty, Brno 1999, s.164.

dobré vykropit tato místa svčcenou vodou. V hlavách a nohou postele udělat křídou značku pentagramu atd.

Pokud někdo tráví většinu volného času s okultisty, skloňující astrální netvory ve všech pádech, zákonitě se to odrazí na jeho duševním zdraví. Z Váchalových pamětí se až zdá, že za svých mladých let nechyběl snad u jediného pražského spiritistického stolku. S nerozlučným kumpánem Weinfurterem pravidelně docházel „na Žižkov k typografovi Šibalovi, kde četl se Fielding či jiný mystický autor, kterého Weinfurter přímo z angličtiny překládal“¹⁰⁰ a postupně poznával další persóny okultistické Prahy.

„Seznámil jsem se s Adamírovými přáteli - sochařem Vlčkem, u něhož v domě plivník řádl, a dr. Barthem, vydavatelem Nové kultury, který věřil na domácího skřítka a zhmotnělé elementály...Tito všichni tvořili ale, přese všechnu podivnost své víry a zájmů, elitu spiritualismu, byli též jiní, jaksi lidovější vůdcové tohoto oboru mimohmotného, vyznávači spiritismu, lidové magie a popletených představ metapsychických, Pícha, Weigert a Bělohradský, za kterými táhla se média a lidé očekávající své spasení od chvějících se stolků.“¹⁰¹

Nadšenci časem povýšili svá kavárenská dostaveníčka na organizované schůze. V roce 1908 založili spolek *Flammarion*, jenž se pravidelně scházel v salónku *Akademické kavárny*. Váchal, fanatik i recesista, dokázal mnohdy rutinní sezení ozvláštnit drobnými žertíky:

„Spolek náš zval se nyní Flammarion a čítal asi dvacet členů, z nichž patnáct jich pravidelně schůze navštěvovalo. S námi chořival též Čermák, kterému Pepita jsme řikali, a prováděl jsem s ním všemožné darebáctví během schůze. Zavedli jsme pod stolem špagát, uvázaný k zásuvce předsedova (Adamíry) stolu, na který se ve chvílích nejvážnějších brnkalo...Do jedné schůze přivedl jsem mladého baryčka, daného mi pro tento večer k uschování sluhou ze Světa zvířat. Příští schůze pak přiváděl do Flammarionu Čermák kdejakého potulného psa, pro větší gaudium.“¹⁰²

¹⁰⁰ Josef Váchal: Paměti Josefa Váchala, dřevorytce, Praha 1995, s.111.

¹⁰¹ Ibidem, s. 111.

¹⁰² Josef Váchal: Paměti Josefa Váchala, dřevorytce, Praha 1995, s. 152.

Jako apendix připojuji půvabnou duchařskou historku, která se stala vděčným zpestřením uměnovědné literatury. Nutno podotknout, že je převyprávěna podle jednostranného Váchalova svědectví. Pro nařčené osoby byla možná natolik bezvýznamná, že se k ní v dochovaných písemnostech nijak nevyjádřili. Podle Váchalova podání šlo jednoznačně o podlý komplot ze strany malířů Kubišty a Zrzavého a tato příhoda ho definitivně přesvědčila, že je lépe držet si je pro příště od těla. Všechno začalo pohledem podepsaným Zrzavým ve Váchalově schránce: *„Milý Váchale, na Zelený, tj. příští čtvrtek, čekejte na rohu Václavského náměstí a Smeček o šesté hodině večer, budu vás tam s Kubištou do půl sedmé očekávat, někam půjdeme, to zvíte až tam, peníze miti nemusíte, kdyby jich bylo potřeba, já budu miti. Přijďte určitě!“*¹⁰³ A dále už Váchal:

*„4.4.1912 na Zelený čtvrtek byl jsem s malířem Zrzavým a malířem Kubištou na seanci u jisté Kláry Peschke, ve Smečkách bydlící, vlastníci více koček a kocoura, který byl uvázan v kuchyni na řetězu, odnesl jsem odtud kromě hodně blech zajímavé poznání obou kolegů, již před tím tuto spiritistku navštěvujících. Pozvali mne nejen jako starého spiritistu k ohledání tohoto mluvícího média (způsobilého i zhmotnění prý přínosy), ale též z toho důvodu, že dávali ústy média pokyny, abych svěřil se vůdčím rukám Kubištovým u věcech malířství. Mluvil, vlastně snad jen podvodničil i Zrzavý, dávaje mi radu, abych se svěřil bez obav rukám „bratrovým“, totiž Kubišty. Pak následoval přínos v podobě olovených koláčků, o nichž bylo médiem tvrzeno a Zrzavým pevně věřeno, že pocházejí z jiné planety. Z ohledu na starou slečnu-medium (už z toho ohledu, že měla v lasech kočky) uvaroval jsem se výtržnosti a bohapustých scén nad tímto okázalým šejdířstvím, neboť olovené krejčovské knoflíky a průhlednost této seance, s radami a poučováním o pravém prý umění – kubistickém – velmi mne dožraly. Znaje též Zrzavého od jeho počátků jako zjev vsutku patologický, umínil jsem si raději jemu, i slušnějšímu poněkud Kubištovi, vyhýbatí.“*¹⁰⁴

Zdá se, že se přátelé Kubišta a Zrzavý snížili k prostředkům, kterými každý mystik „na úrovni“ velmi pohrdal a že nebyli ve své době jedini. *„Jsou dnes celé společnosti okultní, které se namáhají, aby obrazností a telepatii mohli působiti na své spolubližní*

¹⁰³ Literární archiv Památníku národního písemnictví v Praze.

¹⁰⁴ Josef Váchal: Paměti Josefa Váchala, dřevorytce, Praha 1995, s. 216.

a aby je nutili buď ke vstoupení do jejich spolku, anebo dokonce k činům, jež jinak by se protivily lidskému svědomí.“¹⁰⁵ Na „povedenou“ seanci vzpomíná ještě na začátku 40. let v konceptu dopisu Zrzavému, který ale nikdy neodeslal:

„Řekni mi jen medle, to-li ono přátelství bylo, aby v něm přítel nejmilejší k nějakým starším pannám do Smeček nebo Krakovský ulice tahal do bytu, ve kterém kocoura coby jalovici velkého u truhlíku uhelného na řetězi přivázaného měli a ze kterého blechy jako pecky veliký vyskakovaly, ty ženštiny pak z toho kocoura magnetické fluidum táhly zrovna tak jako vy dva křesťané, ty a Kubišta - nebožtík ze mě spiritistické rozumy. I tažen jest tenkrát o jednom přínosu knoflík olověný, z kapsy Kubištovy vytažený, o kterémž on za vlasy přitaženou zprávu nám táhnul, že tento kus materiálu z Marsu extra pro mne tažen byl, tys také nějakým podobným drekem z jiné planety obdarován byl, možná že pro vzdálenost oněch časů se mýlím a obráceně tomu bylo a že samotnej Zrzavej coby médium se na mne takto vytahoval, také se drobet pamatuji, že ti duchové z jiných planet nás nabádali, abychom v bratru Kubištovi duchovního vůdce spatřili a učitele v něm ctili v zástojích malování a kumštu směrnicích. Řeknu ti, křesťane, to jsou vzpomínkové tak ukrutný a hovadský...“¹⁰⁶

¹⁰⁵ Karel Weinfurter: Druhý mystický slabikář, Olomouc 2000, s. 32.

¹⁰⁶ Josef Váchal. Zapáliv si cigáro operas, výbor z korespondence z let 1940- 62, ed. Jiří Olič, Praha 1999, s.261.

Cesta na Východ

Boom Východu na Západě

„Člověk, jenž žije uprostřed pokušení světa a dosáhne dokonalosti, jest pravým hrdinou.“¹⁰⁷

„Yogi nepodniká nic menšího, než to, že chce podrobiti si celý vesmír a ovládnout i celou přírodu.“¹⁰⁸

Křesťanskou představu těla jako žláře ducha skvěle naplňují nepříliš povzbudivé chorobopisy velkých zasvěcenců. Obě svaté Kateřiny, sv. Tereza z Ávily, sv. Jan od Kříže, sv. Bernard z Clarvaix, atd. prosluli vedle svého učení také velmi chatrným zdravím. Samovolně krváceli, omdlávali, dokázali žít jen o konsekrované hostii.

Křesťanský mystik je rozpolcený. Jeho duši tělo obtěžuje. Myslí si, že ho nepotřebuje a taky se tak k němu chová. Svátí muži Východu smýšleli opačně. „*Není třeba uctívat bohy stvořené ze dřeva, kamene či hlíny. Musíme však neustále věnovat úctu a pozornost tělu, kde sídlí všichni bohové.*“ Říká za všechny Lakšmínkara. Neexistuje žádné tělo bez duše. Jeden bez druhého není nic. Nevyznávají dualitu, ale dokonalé Jedno. Tělo není něco, čeho bychom se měli vzdát. Pro Indy je posvátné. Je nástrojem, který, pokud se na něj dobře zahraje, dokáže naplno rozezvučet svoje spodní božské tóny. Je stejně dokonalé jako Vesmír, neboť z něj emanuje. Mystika v jejich podání tedy není zápasem duše s tělem, ale tělem prochází. Jediné, co tomuto mikrokosmu brání v konečném splnutí s *Absolutnem*, co drží od sebe to, co nikdy nemělo být rozděleno, je naše ego, mysl, chcete-li. Tato „neposedná opice“ chaoticky skáče z myšlenky na myšlenku, zatímco tělo je klidné a tiché. Přesně ví, co je třeba vědět. Je přece obrazem svého tvůrce. Právě proto na něj sázejí východní mystické techniky. Jóga, zen a buddhismus vyvinuly systém, jak skrz tělo probudit mysl ze snu, který ve své zmatenosti považuje za realitu, a zpátky ji napojit na původní zdroj. Prostředek, kterým toho lze docílit, je kouzelně jednoduchý. Náš dech.

¹⁰⁷ Ramakršna.

¹⁰⁸ Svami Vivekananda.

„Dech jest nositelem života, jest životem samotným. Jest umístován na tentýž stupeň s větrem, kosmickým dechem života a pohlíží se na něj jako na symbol Brahmy.“¹⁰⁹

Dech- *prana*- dokáže člověka znovusjednotit s rytmem makrokosmu. Prvním krokem na cestě mystika je tedy zaposlouchat se do vlastního dechu. V každé józe jde o zkoumání těla a ovládnutí dechu. Toto ovládnutí není pouze řízením daného procesu. Důraz se klade na uvědomění a čím dál cvičení pokročí, tím víc je toto uvědomování chladné a objektivizující. V krajním případě mizí představa vlastního těla, jogín udiveně vidí sebe sama, jak dýchá a překvapeně se ptá „To já dýchám, nebo to dýchá nějaké ono?“

Jóga a buddhismus jsou mezi stébly, kterých se chytá mystik tonoucí v racionalistickém materialismu 19.století. Točí se v bludném kruhu. Ne a ne najít svého Boha. Když tu vystoupila extravagantní ukrajinská dáma a zavelela: Cesta, kterou hledáte, vede na Východ!

Enigmatická Madame Blavatská (1831-1891)

„Co jest to?- řekla jsem si- Jsem v deliriu, jest to halucinace, či podivuhodná, nevysvětlitelná skutečnost?“¹¹⁰

Když se pokoušeli toto ukrajinské novorozeně roku 1831 pokřtít, vzňalo se od svíčky popovo roucho. Helena Petrovna Blavatská jednoduše nebyla zrozena k tomu, stát se křesťankou.

Dcera vojáka a spisovatelky byla velmi nadané dítě. Nebylo snad oblastí, ve které by nevynikala. Proháněla se po kozácku na neosedlaných koních, (Vypráví se, že jednu dobu vystupovala jako krasojezdkyně v cirkuse), měla velké výtvarné nadání a také předpoklady pro dráhu klavírní virtuosky. Jen jeden talent rodinu znepokojoval: u dcerky se začaly čím dál silněji projevovat silné parapsychologické vlohy. Trpěla

¹⁰⁹ Karel Weinfurter: *Divy a kouzla indických fakírů*, Praha 1913, s 130.

¹¹⁰ in Karel Weinfurter: *Divy a kouzla indických fakírů*, Praha 1913, s. 135.

náměsíčností, byla jasnovídná, dokázala silou své vůle pohybovat předměty, ohýbat lžíce atd.

Ve čtyřicátých letech 19. století prošla světem vlna spiritismu, která brzy dorazila i do Ruska. Zejména ve vyšších kruzích se „duchařina“ stala módou a tak netrvalo dlouho, aby se přišlo na to, že mladá Jelena má zvláštní médijní schopnosti, kterých bylo hojně využíváno při častých rodinných seancích. Navíc se nemohla zbavit pocitu, že ji od dětství provází astrální bytost - vysoký muž v turbanu s tváří orientálce, která nad ní drží ochrannou ruku.

Mladá dáma žila na svou dobu velmi nekonvenčně. Ve svých osmnácti prchla od svého starého manžela do Konstantinopole. Cílem její cesty ale nebylo Turecko. Blavatská mířila do Egypta. Tuto cestu si ne zvolila dobrovolně, byla jí vnuknuta jejím „ochráncem.“ V Káhiře na ni už netrpělivě čekal první ze zasvěcenců, kteří měli zcela změnit její život. Koptský mág se stal jejím prvním učitelem. Na saharské poušti Blavatskou seznámil s tajným učením a sdělil jí, jaké s ní mají strážci tohoto tajemství plány. Poté, co s ním procestovala Egypt a Střední Východ, se vydala sama do Evropy. Odtud odjela na velikou cestu po severní a jižní Americe.

Stala se z ní neúnavná světoběžnice, která (často v mužském přestrojení) třikrát objela zeměkouli. Ačkoli by se mohlo zdát, že se světem toulá bez cíle, Blavatská na svých cestách vyhledávala „skryté mistry“, šamany a mágy, studovala přírodní národy a tzv. primitivní kultury. Cestovala dle instrukcí svého „neviditelného“ Mistra, jehož tělesné vtělení potkala roku 1851 v Londýně. Její „anděl strážný“ vystupoval na tomto světě jako indický gentleman Morya, člen doprovodu nepálského premiéra.¹¹¹ Její guru ji naučil ovládat parapsychologické schopnosti a zasvětil ji do indické a tibetské mystiky. Do Tibetu, který si za svůj hlavní stan zvolili *skrytí mistři*, disponující vědomostmi a magickými silami, o kterých se běžnému člověku ani nezdá, se jí

¹¹¹ *Zahlédla na ulici postavu vysokého Hindustánce s nějakou indickou princeznou. Okamžitě v něm poznala stejnou osobu, kterou vidala v astrální formě. Jejím prvním popudem bylo se k němu rozběhnout, on ji ale posuňkem zastavil, takže zůstala stát jako přimražená, zatímco on šel dál. Příštího dne si vyšla na procházku do Hyde Parku. Vzhlednuvše náhle, viděla stejného člověka k ní přicházet. Její Mistr jí potom pověděl, že se s ní přál setkat osobně, protože potřebuje její pomoc v jistém úkolu, který si zadal. Potom jí pověděl, že se má vytvořit Teosofická společnost a že si přeje, aby ona byla její zakladatelkou. Řekl jí také, že bude muset prožít tři roky v Tibetu, aby se na svůj důležitý úkol mohla připravit.* Evellyn Wachmeisterová: *Reminiscence of H.P. Blavatsky*, cit in www.grimoar.cz, vyhledáno dne 20.3.2006.

podářilo dostat až v roce 1864.¹¹² „Šedé eminence“, skuteční hybatelé duchovních dějin lidstva, od nepaměti strážící tajemství *božské moudrosti*, si vzali Blavatskou do učení. Tito mágové nestáli o světskou popularitu, svou moudrost zvěštovali světu většinou pomocí vyvoleného prostředníka. Mezi tiché „našeptávače“ patřili například starozákonní proroci Eliáš, Eliša a Samuel nebo Kristův učitel Jan Křtitel. V době Blavatské se mezi ně řadil i mistr Morya, který na ni v Tibetu čekal a tři roky se jí intenzivně věnoval. Jejím druhým duchovním učitelem se stal mahátma Koothoomi. Když byla dostatečně poučena, byla vyslána do Spojených států, aby dostála svým závazkům a vytvořila tam *teosofickou společnost*. Na pomoc jí byl duchovními mistry přidělen plukovník Olcott, se kterým se seznámila v roce 1874 v Chittendenu, ve státě Vermontu, kam oba přivedly zprávy o neobyčejných seancích, které se konaly na farmě rodiny Eddyových.¹¹³ Blavatská v dopise dr. Hartmannovi z roku 1886 píše:

„Do Ameriky jsem byla záměrně poslána a byla jsem navedena na Eddyovy. Tam jsem se potkala s Olcottem, zamilovaným do duchaření, stejně silně, jako se později zamiloval do Mistrů. Bylo mi nakázáno přesvědčit jej o tom, že zabývat se spiritistickými jevy bez znalostí okultní filozofie je nebezpečné a bezúčelné. Dokázala jsem mu, že vše, co média dokáží dělat s pomocí duchů, dokáží jiní mocí vůle a bez jakýchkoli duchů. Pověděla jsem mu tedy celou pravdu. Řekla jsem mu, že jsem poznala adepty, „bratry“, nejen v Indii, ale i v Egyptě a v Sýrii, protože tito „bratři“ tam přebývají dodnes. Název „mahátma“, tehdy ještě znám nebyl, neboť takto jsou zváni jen v Indii. Také, že ať už se jim říká rosenkruciáni, kabalisté, jogíni, že adeпти jsou všude adepty, tichými, utajenými, v ústraní žijícími a že se nikdy docela neprozradí nikomu, pokud tento, stejně jako já, neprošel sedmi až desetiletou zkušební lhůtou a neprokázal svoji naprostou věrnost a neslibil, že zachová tajemství, dokonce i pod hrozbou smrti. Tyto podmínky jsem splnila a stala se tím, čím jsem... Vše, co mi bylo povoleno, bylo - pověděti pravdu. Tam, za Himalájemi, se nalézá buňka složená z adeptů rozličných národností. Tešu- Láma o nich ví a s nimi

¹¹² Do té doby se zdržovala v Indii, Japonsku a Indonésii.

¹¹³ Olcott na toto osudové setkání vzpomíná takto: *Byla to dost prozaická záležitost. Povídám „Permetez moi, Madame a připálil jsem jí cigaretu. Naše známost sice začala kouřením, vznikl z ní ale veliký a neutuchající oheň... Můj zrak byl ihned přitážen k rudé garibaldijské blůze, kterou měla na sobě a která ostře kontrastovala s mdlými barvami v jejím okolí. Měla husté světlé vlasy, které jí nedosahovaly k ramenům a odstávaly jí od hlavy, jemné jako hedvábí a kudrnaté už od kořenů, jako ovčí vlna. To, s její červenou blůzou, mě upoutalo nejdříve, než jsem si všiml jejích rysů. Byla to masivní kalmucká tvář, z níž současně vyzařovala síla, kulturnost a naléhavost... cit in www.grimoar.cz, vyhledáno dne 20.3.2006.*

spolupracuje, někteří z nich jsou s ním, i když jejich pravá totožnost není známá běžným lámům, kteří bývají většinou nevědomými hlupci. Můj vlastní Mistr a K.H. a několik dalších, které osobně znám, jsou tam a všichni jsou ve styku s adepty v Egyptě i v Sýrii a dokonce i v Evropě. Do Spojených států jsem přijela především proto, abych dala veřejnosti vědět o existenci našich Mistrů a uveřejnila jména dvou členů Bratrství, až dosud v Evropě a v Americe neznámá, přitom posvátná a ctěná po celém Východě a zejména v Indii.“¹¹⁴

Vše jde podle plánu. 30. listopadu 1875 Blavatská s Olcottem zakládá v New Yorku *Teosofickou společnost*. Olcott byl zvolen prezidentem, Blavatská na sebe vzala titul *corresponding secretary* neboli dopisující sekretářky. Svou funkci nemohla charakterizovat lépe. Zavřená v newyorském bytě psala knihu *Odhalená Isis*, kterou jí měli na dálku diktovat tibetští bratři. Ti tak beze zbytku využili její mediální schopnosti automatického psaní a měli být skutečnými autory díla. Podle Olcottova svědectví se čas od času některé části knihy samy od sebe objevily na psacím stole, jako spiritistický aport.

Spis, mající objem neuvěřitelných 1300 stran, byl v roce svého vydání 1877 okamžitě rozebrán. Blavatská, respektive tibetští adepty, v něm zahájila svůj celoživotní boj proti křesťanství, které obvinila z toho, že si vytvořilo monopol na víru a umlčelo všechny hlasy starověké moudrosti.¹¹⁵ Nadešel čas otevřít Západu oči. Zacílit jeho pohled i naděje na Východ. Neustále zdůrazňovala, že pouze plní úlohu média, tlumočícího to, co lidstvo odjakživa vědělo, ale co bylo z jeho paměti vymazáno. Vesmír vznikl na principu *emanace*¹¹⁶ z jediného absolutního zdroje, který sestává ze tří základních prvků - vědomí (*duše*), hmoty (*tělo*) a energie (*duch*). Kombinace těchto tří prvků je životní potencií, ze které periodicky emanují jednotlivé světy i všichni jejich živí obyvatelé, aby se do ní po naplnění svého aktivního cyklu opět vrátily. Idea nepřerušené a nekonečné následnosti je „vypůjčena“ z východních filozofií. Z každým novým vtělením svět i světové vědomí progresivně roste od nejprimitivnějšího stádia až po stádium božské. Analogicky by se měl naplnit i lidský úděl. Také člověk (rovněž

¹¹⁴ H.P. Blavatská. Cit in www.grimoar.cz, vyhledáno dne 20.3.2006.

¹¹⁵ Teosofka proslula výroky, ve kterých se o křesťanství zmiňuje jako o méněcenném až bezcenném náboženství a jedinou cestu k nejvyšším cílům viděla v buddhismu.

¹¹⁶ *Emanace* (z lat.) *výron, vytékání, vyzařování*. In Květoslav Minařík: Malý mystický slovník naučný, Praha 1992, s.113.

styčný bod ducha, duše a hmoty) podléhá zákonům *reinkarnace*¹¹⁷. Jeho hlavním úkolem je vlastním zdokonalením „popohnat“ evoluční projekt. Díky dobré *karmě*¹¹⁸ dostat sebe i svět co nejrychleji na božskou úroveň, naplnit představu ráje na zemi.

Tajné učení dále rozvedla v knihách: *Hlas ticha* (1885), *Tajná doktrína* (1888) a *Klíč k teozofii* (1889). Teosofům se podařilo vzkřísit v srdcích lidí Západu lásku k Asii. Objevili s nimi jógu, buddhismus i pohřeb žehem.¹¹⁹

Inklinace teosofické společnosti k Východu byla tak silná, že se roku 1879 rozhodla rozbít svůj hlavní stan v indickém Adyaru u Mádrasu. Z roku 1922, tedy dlouho po Blavatské smrti, nám o tomto odlehlém místě zanechal zprávu český malíř Jaroslav Hněvkovský¹²⁰ ve svých *Malířových listech z Indie*.¹²¹ Byl pověřen předat tehdejšímu předsedovi teosofické společnosti irskému básníkovi Cousinsovi dopis od pražské YMCY.

„Bloudil jsem zahradou, kde nebylo nikoho viděti a zkoumal krásná stavení, kde vládlo nápadné ticho jako učarovaného spánku. Konečně stanu u nejvyšší budovy a čtu název. „Leadheater chambers“ a věnování pohodlí této budovy zakladatelkou její Annie Besantovou všem těm, kteří touží po poznání starých moudrostí...Mr. Cousins přítomen nebyl...List tedy ponechal jsem v kapse a sdělil jsem pouze účel návštěvy podivné dámě dohola ostrihané, dámě z Jávvy, o níž mi bylo řečeno, že je Francouzka.“¹²² Po druhé se vydal do Adyardu z Mádrasu na kole v září 1922. „V rozsáhlé zahradě, jež zve se „Blavatsky Garden, bylo tentokráte již rušno. Potkával jsem ponejvíce elegantní evropské

¹¹⁷ *Reinkarnace* (z lat.) *znovuvtělení*. všechny síly bytí dohromady tvoří podmíněně ucelený svazek, jehož energie, dána sklony, chtěním a vůlí k životu, učiní z tohoto svazku přílnavého a aktivizujícího činitele, který si vyhledá vhodné tělo ke své r. In Květoslav Minařík: *Malý mystický slovník naučný*, Praha 1992, s. 113.

¹¹⁸ *Karma* (sans. *Karman*= čin) zákon univerzální kauzality, zřetězení příčin a následků. In Květoslav Minařík: *Malý mystický slovník naučný*, Praha 1992, s.199.

¹¹⁹ V roce 1876 se v USA koná první pohřeb žehem po hinduistickém způsobu a vyvolá světovou senzaci.

¹²⁰ Jaroslav Hněvkovský (1884-1956), malíř. Spolu s krajinářem Otakarem Nejedlým podnikl dobrodružnou cestu na Cejlon a do Indie. Na rozdíl od Nejedlého si Indii zamiloval a po letech, na pozvání slavného indického spisovatele a myslitele Rabíndranátha Thákura, se tam ještě jednou vrátil. Z obširných dopisů, které z Indie psal své matce, sestavil knihu *Malířovy listy z Indie* a doprovodil je reprodukcemi svých obrazů.

¹²¹ Jaroslav Hněvkovský: *Malířovy listy z Indie I-II*, Praha 1927.

¹²² Jaroslav Hněvkovský: *Malířovy listy z Indie*, Praha 1927, s.82.

*dámy. Mimochodem, nedávno upozornil mne...na článek ve zdejším časopise „The Hindu“. Tam - veřejná obžaloba teosofické společnosti a senzační odhalení jejího mravního úpadku.“*¹²³

Poté, co se Blavatská v roce 1891 stane jednou z četných obětí epidemie chřipky, její místo zaujme Annie Besantová. S teosofickou společností to jde od desíti k pěti. Kvůli četným skandálům a čím dál extrémnějším tíhnutí k Východu pomalu ztrácí četné příznivce. I ve vedení společnosti dochází k názorovým střetům. Stoupenci Besantové přicházejí se senzačním odhalením. Představují světu novou inkarnaci duchovního vůdce, který se měl zabydlet v těle indického chlapce Krišnamurtiho. Ti, kteří se odmítli této autoritě podřídit, ze společnosti odešli. Do jejich čela se postavil Rudolf Steiner. Z jeho iniciativy došlo v roce 1912 v Kolíně nad Rýnem k založení *Antroposofické společnosti*. Jedním z jejich úkolů bylo rehabilitovat Krista v očích evropské veřejnosti.¹²⁴

Kubišta a fakírismus

„Indie, země divů a záhad, kolébka světové kultury, země, „kde vše divné se rodí a zraje“...jest také domovem nejpodivnějších a nejzáhadnějších lidí na světě, kteří již odedávna poutali nejen životem a svými skutky pozornost cestovatelů, badatelů, nýbrž i byli často příčinou mnohých sporů mezi učenici Západu a váženými očitými svědky...Míníme zvláštní druh lidí (světce to, askety či poustevníky, dle indických názorů), již služí fakirové - joginové, sadhu-ové, sanyasiové atd. a jež přes to, že náležejí různým náboženským sektám, podrobují se zvláštním disciplínám, trainingu, sebetřýznění, neuvěřitelným

¹²³ Jaroslav Hněvkovský: *Malířovy listy z Indie*, Praha 1927, s. 95.

¹²⁴ Pražská teosofická společnost byla založena v roce 1897. Členskou základnu tvořily z valné většiny ženy. Schůze se konaly nejprve v kavárně Union, od r. 1903 v Gráfově velkorestauraci na Komenského náměstí, poté v hotelu Platýz. V roce 1908 společnost zakotvila v 2. patře domu ve Vocolově ulici, kde sídlila také spolková knihovna. Prvním předsedou byl Alois Koch (zemřel 1904). V roce 1908 stávající předseda Jan Bedrníček-Chlum změnil základní orientaci spolku od Východu ke křesťanství a ke Steinerovi. I tak to českou teosofickou společnost neuchránilo od úpadku. V roce 1914 přestává vycházet spolkový časopis Lotus. V roce 1927 poté, co se teosofie ve světě definitivně zdiskreditovala, se její česká pobočka přejmenovala na Společnost pro mystická studia.

*postům, zamítání všech požitků světa apod...jejich vůle, takřka nadlidská, směřuje k nějakému vyššímu cíli.*¹²⁵

Bohumil Kubišta zobrazil na obraze *Fakír* (1914) [obr.17] nový idol racionalismem zmrzačeného Evropana. Namaloval jej rok poté, co se ke čtenářům dostala Weinfurterova knížka *Divy a kouzla indických fakírů* (1913), v jejíž předmluvě se autor dušuje, že je první, kdo Čechům o této problematice přináší obšírnější informace. Zprávy o podivuhodných Indech, jejichž „groteskní zevnějšek často vyvolává odpor a opovržení“¹²⁶ [obr.18], začaly na starý kontinent prosakovat díky Blavatské a jí podobným cestovatelům. Na svých toulkách Indií potkávali nahatá, vyhladovělá těla „vyválená“ v popelu, v těch nejbizarnějších situacích [obr.19]:

*„Kajčníci zvaní tharasi stojí dny, ano týdny, opírajíce se obyčejně o hůl v podobě velkého T- na jedné noze...Vážnější formou sebemučení jest zavěšení se hlavou dolů[obr.20]. Činí to buď z větve stromu nebo s příhodného podstavce. ..Ještě krutější způsob sebetrýznění jest provozován jinými, již si přivazují jednu ruku, po případě ruce obě k nějaké tyči do výše, takže ruka jest přímo vzhůru vztyčena. Tím takto trýzněný úd časem ztuhne a seschne a nemůže býti již uveden do své přirozené polohy.“*¹²⁷ [obr.21]

Zpočátku je považovali za „poloblbe“¹²⁸, švindlíře a turistické atrakce. Skeptickým okem Evropana, uvyknutého na „hadí ženy“ a „polykače ohňů“ z velkoměstských varieté, hnidopišsky analyzovali „estrády“ indických kouzelníků. O to větší byl jejich údiv, když se jim žádnou nekalost zjistit nepodařilo. Jako by se jim Indové vysmívali. Zpupný Evropan, jenž stěží udělá kotrmelec, byl nelítostně konfrontován s lidmi, kteří se svým tělem nakládali dle libosti. Další připomínka toho, jak Evropa na své tělo trestuhodně zanevřela! Duchovní hledači se rozhodli jednat a začali fakíry, jako předmět doličný, dovážet na Západ.

Tak vyjela na své evropské „turné“ řada indických fakírů a jogínů, kteří za patřičné ohodnocení přiváděli v úžas i ty nejzatrvelejší odpůrce.

¹²⁵ Karel Weinfurter: *Divy a kouzla indických fakírů*, Praha 1913, s. 1-2.

¹²⁶ *Ibidem*, s. 9.

¹²⁷ *Ibidem*, s.25-26.

¹²⁸ *Ibidem*, s.9.

„V Berlíně na universitách, a také jinde se produkoval Ind Agamaya Guru Paramahansa, který uváděl v úžas všechny lékaře a fyziology na vysokých školách tím, že podle své vůle zastavoval libovolně dlouho činnost svého srdce.“¹²⁹

Ani Praha nebyla o produkce tohoto druhu ochuzena. Památným se stalo vystoupení nefalšovaného marockého fakíra Mohameda Ben Aissa v tzv. „orlím sále“ tehdejšího Grand Hotelu v Praze, kterého pro hlavní město získal Gustav Meyrink

„Vše bylo provedeno se značnou reklamou, a tak jsme se těšili, že věc bude mít veliký úspěch. Ale neměla! Představení skončilo jistým deficitem...který nás překvapil, poněvadž něco podobného Praha dosud nikdy předtím neviděla.“¹³⁰

V sále samozřejmě nemohl chybět ani věrný Meyrinkův kumpán Weinfurter. Fakír na něj udělal patřičný dojem:

„Tento muž činil dojem člověka dosti intelligentního, chodil po evropsku elegantně oděn a mluvil plyně francouzsky. Při představení byl však oblečen ve svůj národní kroj. Před svými demonstracemi vložil do hliněné nádoby jakési rostliny na žhavé uhlí a nadýchal se postupně kouře. Pak se vztyčil a dosti dlouho kýval velmi rychle hlavou vpřed a vzad, takže v obličeji až zmodral. Na to se vrhl na zem s výkřikem Alláh, vstal pak klidně a prováděl svoje kousky. Mezi jinými ukousl ze sklenice značně velký kus skla, rozkousal jej a spolkl. Dále si probodal dlouhými jehlami tváře a paže, vbodl si dýku pod oko, jež si na polo vyloupl, dal si druhou osobou z obecenstva probodnouti jazyk dýkou, ukousal několika živým užovkám hlavy, páčil si paže dosti dlouho nad plamenem pochodně atd. Na konec pak kýval zase hlavou a vrhl se pak na zem s výkřikem Alláh...Produkce jeho měla tak příšerný ráz, že často několik dam v sále omdlelo.“¹³¹

¹²⁹ Karel Weinfurter: Paměti okultisty, Brno 1999, s.126.

¹³⁰ Karel Weinfurter: Paměti okultisty, Brno 1999, s. 121.

¹³¹ Karel Weinfurter: Divy a kouzla indických fakírů, Praha 1913, s. 35. Ne všichni fakíři ale hráli s Evropany čistou hru.Např. na milleniové výstavě v Budapešti roku 1896 „ dva domnělí jogínové z Hindostanu produkovali se veřejně tím způsobem, že se dali střídavě hypnoticky uspati a na 8 až 14 dní pochovati do skleněné rakve... Oba jogínové byli dosti nejapnými podvodníky. V noci ten, jenž byl volný otevíral druhému rakev a dodával mu potravu.“ Ibidem, s. 27.

Našli se dokonce i čeští podnikavci, rozhodnutí kout železo dokud je žhavé, kteří se chtěli přiživit na popularitě indických eskamotérů. „*Dlouhá léta potom se produkovali v Čechách a na Moravě „čeští fakírové“, kteří si probodávali jehlami tváře a kůži na pažích.*“¹³²

Vzdělání Weinfurterem zařadíme Kubištova fakíra mezi stoupence indické sekty *buniů*, zaklínačů hadů, kteří jsou od útlého dětství vychováni brahmíny v chrámech zasvěcených bohu Šivovi. „*Šiva jest ochranným bohem všech hadů a brahmíni vyučují tyto zaklínače pokusnou cestou, aby dovedli prováděti všemožné mesmerické či hypnotické kousky...Buniové upřímně věří, že jejich kouzla se dějí ke cti jejich boha.*“¹³³ Tito fakíři se specializují na brejlovce¹³⁴. Hrou na bambusovou flétnu zvanou *vaguda* dokážou životu nebezpečné zvíře ukolébat do letargického spánku. Vláčnou kobru si pak neváhají obtočit kolem krku, nechávají se uštknout, aniž by měli po ruce protijed atd. Malířův had již strnule vstřebává vibrace „*měkké, nejvyšší originální melodie*“¹³⁵ Nahý hudebník „kost a kůže“ má navíc tváře propíchnuté jehlicí, což ovšem patřilo k běžné praxi.¹³⁶ Zdá se, jako by Kubišta nechal celý obraz projet hřeby fakírova lůžka, které jeho strukturu poznamenaly řadou „řezných“ ran.

Pražští mahátmové

„*Po skončeném zasvěcení jsme vše oslavili společnou večeří v restaurantu a pak schůzkou v kavárně.*“¹³⁷

„*The brothers in Prague tried and failed.*“¹³⁸

¹³² Karel Weinfurter: Paměti okultisty, Brno 1999, s. 123.

¹³³ Karel Weinfurter: Divy a kouzla indických fakírů, Praha 1913, s. 13.

¹³⁴ Viz jejich charakteristické znaménko na Kubištově hadu.

¹³⁵ Karel Weinfurter: Divy a kouzla indických fakírů, Praha 1913, s. 39.

¹³⁶ „Aby si uložili stálé mlčení, probodávají si někteří kající tváře a jazyk na závoru...“ ibidem, s.27.

¹³⁷ Karel Weinfurter: Paměti okultisty, Brno 1999, s. 64.

¹³⁸ Po smrti Blavatské (1891), navázala lóže *U modré hvězdy* spojení s její nástupkyní A. Besantovou. Ta jim dosvědčila, že v rámci teosofické společnosti funguje její tajná sekce. Byla zašifrována pod iniciálami *E.S. Esoteric section, Eastern school*) a byla určena pouze mimořádně nadaným členům. K velké radosti jim nabídla členství, jistě i proto, že měli v Londýně díky své houževnatosti dobrou reputaci. Zasvětit je přijely do Prahy dvě anglické teosofky. Setkání ale přineslo obapolné zklamání. Podle Weinfurtera „*byly pravým výkvětem anglické upjatosti a nevědomosti. Ony o nich nesměšly o nic lépe. A tak do Londýna přišel telegram: The brothers in Prague tried and failed.* (Karel Weinfurter: Paměti okultisty, Brno 1999, s. 69).

S jógou se v rámci svého „mystického trainingu“ zapletli i členové lóže *U modré hvězdy*¹³⁹. Meyrink ve své knihovně opatroval Pataňďžaliho *Yoga sutru* a řadu dalších děl indické filozofie. Nad jiné si cenili *Bhagavadgít* (Zpěv vznešeného), filozofickou epizodu eposu *Mahábhárata*. Kniha, vedená formou dialogu mezi bohem Kršnou a člověkem Ardžunou, pojednává o józe, božském bytí a nesmrtelnosti. Díky ní objevili pražští okultisté nový svět.

„Tato rozmluva je zároveň nejvyšší filosofickou a mystickou naukou na světě. V ní je obsaženo vlastně celé tajné okultní učení a sice bez obtížné symboliky - zcela prostě je vše pověděno a je pouze na čtenáři, aby pochopil. Nám se dostala Bhagavad Gita přičiněním Leonardiho dosti brzy: Měli jsme ovšem jen německý překlad od profesora Bocksbergera - bez vysvětlivek. Četli jsme ji pilně a učili se z ní.... Tato kniha patří zvláště k těm, jichž nemůže každý číst, poněvadž probouzí v lidské duši pravé poznání pravdy a tato věc je vyhrazena jen lidem určitým, kteří jsou povoláni. Pro jiné je to snad krásná ukázka starého indického písemnictví nebo hezká báje nebo snad i ukázka staré filozofie - nic jiného. Ale ve skutečnosti jsou tam bezpečné návody, jak najít cestu k vnitřnímu božství, a tím vyřešiti dávné rčení z řeckých chrámů. „Poznej sama sebe!“¹⁴⁰

Kladná odpověď na otázku: *Zdalipak jste již četl Bhagavadgítu?*, která často padala u stolků Unionky, usvědčovala tázaného z velkého pokroku na duchovní cestě. Ke knize se často vracel Kubišta, Drtikol i Kupka. Váchal si citát z *Bhagavadgíty* vyřezal na novou knihovnu.

¹³⁹ V Meyrinkově bytě byla slavnostně založena česká pobočka theosofické společnosti, lóže *U modré hvězdy* s devízou *Není vyššího náboženství nad pravdu!* Byla tajná a měla deset členů. Předsedou se stal Meyrink, Weinfurter jeho tajemníkem. Zsvěcovací rituál svou obřadností nezaostával za obřady jiných tajných společností. Nejdříve pronesl tajemník vídeňské theosofické lóže dr.Eckstein (továrník a přísný asketik, který si domácí podmanil tím, že spal několik let na žebříku), krátkou přednášku, ve které přednesl hlavní ideály teosofické společnosti. Poté jim bylo prozrazeno poznávací znamení. Setkání dvou teosofů se odehrávalo asi takto: První se dotkl prsty čela, jako by si z něj chtěl setřít pot. Druhý reagoval tak, že si co nejnápadněji zatahal za ušní lalůček. První gesto by se dalo dekodovat jako „vím“, druhé- „slyším.“ První pak pronesl: „Hé!“ Druhý na to „Ah Oriente!“ Dostalo se mu odpovědi: „Fós!“ Takto dali dohromady větu, která znamená „Světlo přichází z Východu!“ Načež si oba podali ruce a to tak, že obě pravice položili dlaněmi na sebe. Palec a ukazováček jednoho sevrhel palec druhého a obráceně. Na palce, které mají být obráceny do výše se položily obě levice dlaněmi dolů, aby toto „brahminské“ podání rukou bylo utajeno okolí. Zbývalo pak vyslovit sanskrtskou formuli *Om tat sat!*, tzn. *Om, čili božství, je pravda*. Pak byli oba stoprocentně přesvědčeni, že potkali bratra ve víře.

¹⁴⁰ Karel Weinfurter: *Paměti okultisty*, Brno 1999, s. 57.

I když měli spis teoreticky velmi zažitý, přece jen se skutečným praktikováním jógy dlouho otáleli. Jakkoli toužili po „splnutí se svým vnitřním božstvím“, přece jen jim její techniky přišly velmi radikální. Navíc, provádět krkolomné *ásany*¹⁴¹ [obr.22,23] podle neumělých kreseb, bez názorné demonstrace, bylo skutečně velkou výzvou. „V Indii volí ovšem pro žáka vhodnou pozici duchovní učitel čili vůdce. Ale toho jsme my neměli!“¹⁴² Přesto byli odhodláni s cvičením začít. To, co se dočítali o schopnostech pokročilých jogínů, za sebevětší námahu stálo.

*„Když kajicník dosáhl mystického spojení s „duší světa“, jest pak dle nauk indických osvobozen ještě za života v těle od pout hmotných a dosáhne úplného panství nade vši světovou materií. Může se učiniti lehčím, než nejlehčí věci, těžším, než věci nejtěžší, může se státi ohromně velkým a zase menším než atom, může se pohybovati volně a rychle prostorem, může oživiti každé mrtvé tělo, přenese-li na ně vlastního ducha, dovede se učiniti neviditelným, může dosáhnout všech věcí, stejně poznává přítomnost, minulost i budoucnost a konečně spojen s Šivou, jest vykoupen, tj. nemusí se již vtělovati na zemi.“*¹⁴³

Navíc rozumí všem řečem, léčí všechny nemoci, podle libosti vidí všechno, co se odehrává na vzdálenost třeba tisíců mil, rozumí řeči zvířat, umí si na neuvěřitelně dlouhou dobu uchovat mladistvé vzezření, může opustit svoje tělo a vstoupit do těla jiných lidí, dokáže usmrcovat divoká zvířata pohledem a svou magnetickou silou si dokáže podrobit úplně každého... Věc pro evropský rozum naprosto nepochopitelná, je pro jogíny jen důsledkem správného cvičení. Díky němu a také díky asketickému životu a dobré karmě disponují magickými silami, tzv. *siddhi*. O jejich nadlidských schopnostech, popírajících jakékoli fyzikální zákony, se psalo v každém okultistickém časopise. Jogíni demonstrovali své umění před zraky evropských vědců a lékařů, kteří se z nevěřících Tomášů měnili v naprosto konsternované diváky. I autorita z nejvyšších - Helena Petrovna Blavatská- se ve své knize *From the Caves and Jungles of Hindustan*.¹⁴⁴ uctivě sklání před dovednostmi mágů z „Hindustánu“.

¹⁴¹ *sans. Ásana (pův. Pohodlný) jógická pozice těla*. Květoslav Minařík: Malý mystický slovník naučný, Praha 1992, s.31.

¹⁴² Karel Weinfurter: Paměti okultisty, Brno 1999, s. 77.

¹⁴³ Karel Weinfurter: Divy a kouzla indických fakírů, Praha 1913, s. 69.

¹⁴⁴ H.P.Blavatsky: *From the Caves and Jungles of Hindustan*, London 1897.

Právě s takovými se po velkém úsilí podařilo navázat spojení i Meyrinkovi. Od tohoto „korespondečního kurzu“ si mnoho sliboval.

„Konečně se mi zdálo, že jsem našel to, co jsem tak dlouho hledal: bylo to sdružení lidí (Evropanů i Orientálců) ve Střední Indii, kteří tvrdili, že znají skutečná tajemství jógy, onoho prastarého asijského systému, který nám ukazuje jedinou cestu a přivádí nás ke stupním, vedoucím daleko nad vše slabé, nedokonalé, nad bezmocné lidství. Byl jsem přijat po zdánlivě správném zodpovězení nanejvýš svérázných otázek metafysického rázu, jejichž řešení bylo třeba hledat spíše intuitivně, než na základě rozmyslu. V mém osvědčení stálo: “You have the True Spirit of a Mystic in you”. Nato jsem dostal řadu rad, jak mám dospět k poznání vnitřního obličej. “¹⁴⁵

Pražští mystici se konečně rozhoupali k intenzivnímu cvičení. Jógu doporučovala tehdejší literatura provádět na jaře nebo na podzim. (Nevhodná byla zima, léto a období dešťů)

„V zemi spravedlivé, na klidném místě, jež jest dobře opatřeno potravou, v osamělé kobce, jež leží ve vzdálenosti dostřelu z luku od ohně, vody a skály necht' bydlí hathajogín. “¹⁴⁶ Radila střídmost v jídle. „Necht' požívá jídel z rýže nebo ječné mouky, dále mouku pšeničnou, boby, hrách atd. Kdo požívá a to s potěšením potravu sladkou, jemnou a dobře chutnající, při čemž jedna polovina žaludku zůstane prázdnou... “¹⁴⁷

Cviky se mělo provádět na „*sedadle upravené trávy*“¹⁴⁸, na kůži z antilopy nebo tygra. Meyrink a spol se museli spokojit s vlněnou pokrývkou. Důležité ale bylo, aby jejich obličej směřoval vždy k východu nebo severu. Každý si zvolil jednu z jógových pozic (asán) a začal ji dennodenně pilovat.

„Také já jsem se chopil jedné pozice a asi za měsíc jsem ji ovládl. “- Vzpomíná Weinfurter- „Byla to tzv. svastikasana...v jógických knihách je tvrzení, že tato

¹⁴⁵ Gustav Meyrink. Cit in www.grimoar.cz, vyhledáno 28.3.2006.

¹⁴⁶ Karel Weinfurter: Divy a kouzla indických fakírů, Praha 1913, s.261.

¹⁴⁷ Ibidem, s. 261-2.

¹⁴⁸ Ibidem, s.262.

pozice osvobozuje od zákona nového vtělení, čili, že duše lidská je zproštěna karmy, a tím na věky osvobozena¹⁴⁹. Cvičil ji „přes dvaapůl roku denně a sice vždy hodinu v poledne a hodinu o půlnoci. Při této pozici jsme ještě cvičili tzv. Pranajamu čili kontrolování dechu.“¹⁵⁰ Kromě fyzické námahy se taky dobrovolně zřekli řady světských požitků. „Indická metoda je velmi přísná a přikazuje také zvláštní asketické výkony, z nichž jsme prováděli jen tolik, že jsme se zdržovali alkoholu, žen, a že jsme se stali všichni vegetariány. Kromě dechových cvičení je však ještě nutno při cvičení opakovati posvátnou slabiku „Om“. To jsme také prováděli.“¹⁵¹

Meyrink se do cvičení pustil se skutečně obdivuhodnou houževnatostí:

„Od té chvíle jsem vedl téměř tři měsíce život polovičního blázna, jedl jenom zeleninu, nespál v noci déle než tři hodiny, užíval dvakrát denně lžici arabi gummy, rozpuštěné ve vodové polévce (to mělo zvlášť účinně napomáhat rozvoji jasnovidické schopnosti), o půlnoci jsem zaujímal bolestivé asány se skříženými nohama a přitom zadržoval dech, dokud se mé tělo nepokrylo pěnivým potem a neotřásaly mnou předsmrtné křeče jako při téměř udušení“¹⁵²

Svou novou roli „evropských asketů“ hráli se vši vážností a hrdě se k novému životnímu stylu hlásili.

„...Na jiném místě zmiňuje se též Max Muller, že se nedomnívá, že by někdo v Evropě chtěl provádět cvičení jogická. Jest to nápad vsutku naivní a svědčí o špatné informaci svého původce, neboť přitažlivost indických nauk jest tak veliká, že velmi mnozí u nás, v Německu, Anglii, Francii, Americe a jinde věnují se jejich studiu a také praxi. Spisovatel této knihy zná řadu osob vážených a vysoce vzdělaných, jež prováděly nebo provádějí joga training různých systémů a to s větším nebo menším výsledkem.“¹⁵³

¹⁴⁹ Karel Weinfurter: Paměti okultisty, Brno 1999, s.80.

¹⁵⁰ Ibidem, s.80.

¹⁵¹ Ibidem, s. 80-81.

¹⁵² Gustav Meyrink. Cit in [www. grimoar.cz](http://www.grimoar.cz), vyhledáno dne 28.3.2006.

¹⁵³ Karel Weinfurter: Divy a kouzla indických fakírů, Praha 1913, s. 209.

Ten se ale u Weinfurterova kroužku nedostavil ani po několikaleté praxi. Po čase tedy sám sebekriticky doznává, že i přes veškeré snažení, dosud nikdo z nich nelevituje, natož aby rozuměl řeči zvířat. Dlouhodobé působení *svastikasany* na jeho osobu nepřineslo kýžený efekt.

„Jedinou věc jsem často pozoroval: měl jsem dojem, cviče se zavřenýma očima, že moje tělo roste do ohromné výše, takže jsem měl pocit, že ač sedím na koberci, je můj trup s hlavou vysoký jako věž. Dalším pocitem pak bylo, že trup s hlavou se lehce kývá ze strany na stranu. To bylo vše!“¹⁵⁴

S odstupem času dospěl k závěru, že k fiasku přispěla špatně zvolená taktika a absence duchovního poradce.

„Z celé předcházející kapitoly o joga jest patrné, že tak, jak jsou předepsána jednotlivé cvičení v Indii, nelze je naprosto prováděti u nás. Dotýkáme se této věci proto, že existuje mnoho pošetilců, kteří z nevědomosti, nebo aby imponovali svému okolí, předstírají, že provádějí jogické cvičení dle soustavy indické. Ovšem, komu není rady, tomu není pomoci...“¹⁵⁵

Arhat ze Spořilova

„Říkat ONO JE, ó Kášjapo, je krajnost. Říkat, ONO NENÍ, ó, Kášjapo, je druhá krajnost.“¹⁵⁶

František Drtikol byl Weinfurterovým přítelem. „Znám ho osobně! Chodívá někdy ke mně. Jinak jsem mu vděčen za to, že mne přivedl knihou „Ohnivý keř“ na cestu.“ Vyznává se ve vnitřním sdělení *Milý bratře*¹⁵⁷. Obratem ale dodává: „Nejsem weinfurtovec, naopak!“

¹⁵⁴ Karel Weinfurter: Paměti okultisty, Brno 1999, s. 81. Meyrinkovi se na rozdíl od Weinfurte zadařilo. Když cvičil pátou *ásanu tatwu-akasu*, silou své myšlenky málem zbořil dům, ve kterém bydlel. Viz ibidem, s. 78-79.

¹⁵⁵ Karel Weinfurter: Divy a kouzla indických fakírů, Praha 1913, s. 274-5.

¹⁵⁶ Budha.

¹⁵⁷ František Drtikol. Cit in www.esoteric.mysteria.cz, vyhledáno dne 11.3.2006.

Svou letorou by zřejmě mezi „kavárenské mystiky“ nezapadl. Zatímco se oni urputně snažili zkrotit svá těla, Fráňa cestou buddhistického *usilování - neusilování* „mimoděk“ dospěl k cíli. Stal se *arhatem*¹⁵⁸ i *siddhou*, tedy *polobohem, jakožto bytostí očištěnou jógou, která tím, že náleží našemu světu, může být považována za vyšší bytost než nižší druh andělů.*¹⁵⁹

Dosáhl tedy toho, co nedávalo *weinfurterovcům* spát. Drtikol své duchovní úspěchy shrnul do lapidárního oznámení:

*„Protože rozsvítil v sobě všechny čakramy, protože je produchovnil a poznal celou tvůrčí sílu ve všech fázích a protože se všeho toho vzdal, zná lidi, jejich přání, touhy, přednosti, nedostatky, dovede se vcítit do všech bytostí, dovede jim poradit, dovede je vést.“*¹⁶⁰ [obr.24,25]

S lehkostí, s jakou buddhističtí mniši smetou pracně vytvořené mandaly, své *siddhi* zprovoznil, aby je záhy uspal. Dopracoval se k nim cvičením *kundalini jógy*.

*„Oheň, žár vyznačuje jogína od jiných lidí tím, že on všechnu svou energii, počínající tvůrčí silou, přeměnil v zázračnou magickou moc, připravenou k vybití, kterou v sobě uchovává a znamená prostě sexuální potenci a mužské semeno jako nejelementárnější formu zjevu živé Božské energie v člověku.“*¹⁶¹

Bral je pouze jako vedlejší produkt, nikoli cíl své mystické praxe. Nijak se svými magickými schopnostmi nechlubil, natož aby je veřejně demonstroval nebo zneužíval. Naopak se stáhnul do ústraní spořilovské vily, kterou mu uvolnili jeho příznivci s myšlenkou vytvořit něco na způsob indického *ašrámu*.¹⁶² Vedl život mnicha, který se vzdal materialistického světa.

¹⁵⁸ *Arhat (sans.-ctihodný) především jde o světce, který dosáhl na zemi poznání a je zbaven podrobenosti reinkarnačního zákonu. Žije nirvánu v tomto životě, není tedy pro něho pouze posmrtným stavem.* In Květoslav Minařík: Malý mystický slovník naučný, Praha 1992, s. 30.

¹⁵⁹ *Ibidem*, s. 381.

¹⁶⁰ František Drtikol: Duchovní cesta, zápis z roku 1937. Cit. in www.esoteric.mysteria.cz, vyhledáno 11.3.2006.

¹⁶¹ *Ibidem*, nestránkováno.

¹⁶² *Ašrám - budova, klášter nebo poustevna pro askety a pro ty, kdo se oddávají jógickým cvičením a duchovnímu životu.* In Květoslav Minařík: Malý mystický slovník naučný, Praha 1992, s.34.

„Jsou činy, věci, které duchovní člověk vykoná sám, a některé, které nechá vykonávat. On sám nemůže je vykonat proto, že mu již nepatří, aby je dělal sám. To zvláště se týká věcí, které jsou úzce spjaty s touto úrovní - jako obchod, peníze, zaopatření sebe sama.“¹⁶³

Z vily využíval jen bývalou sušárnu prádla na střeše, kde si z fošen udělal postel a kde maloval, cvičil a meditoval. Jinak se věnoval skupině svých žáků, která za ním na Spořilov docházela, jako za svým duchovním guruem. Fakt, že nemusí za *osvíceným* do Tibetu, ale do vedlejší čtvrti, jim jistě ulehčil práci. Oni nám také zachovali svědectví o jeho „zázračných“ vlohách.

Drtikol měl aktivované třetí oko. Svým rentgenovým zrakem viděl stav prozáření vnitřních *čakrámů* v jiných lidech i jejich aury. Viděl mimo místnost, ve které právě přebýval, dokonce dohlédl až do vyšších sfér. Měl léčivou sílu, byl jasnovidný a tím výčet jeho talentů nekončí.

„Lidé myslí, že pravý mystik musí dělat zázraky. On však ví, že je dělat nesmí neb má vyšší úkol než ovládat síly, aby se lidé podívovali. Nesmí z toho důvodu, aby lidi nesvedl z cesty k Poznání.“¹⁶⁴

Božská Kundalini

„Jako kníže hadů obkličuje světy s jejich horami a lesy, tak obsahuje nauka o kundalini veškeré učení jogínů.“¹⁶⁵

Při listování Weinfurterovým *Druhým mystickým slabikářem*¹⁶⁶ narazíme na reprodukci *prastaré skulptury perské*¹⁶⁷ [obr.26]. Jaký nese název a z které doby pochází, nám sice mystik zamlčí, avšak nedostatek základních dat vyváží její vyčerpávající esoterickou interpretací. Ač tento reliéf pochází z dálav Orientu, lze po

¹⁶³ František Drtikol: Duchovní cesta. Cit. in www.esoteric.mysteria.cz, vyhledáno 11.3.2006.

¹⁶⁴ František Drtikol: Duchovní cesta, cit. in www.esoteric.mysteria.cz, vyhledáno dne 11.3.2006.

¹⁶⁵ Hatha-yoga III, I. Cit. in Karel Weinfurter: Divy a kouzla indických fakírů, Praha 1913, s. 237.

¹⁶⁶ Karel Weinfurter: Druhý mystický slabikář, Olomouc 2000.

¹⁶⁷ Ibidem, s.175.

jeho boku umístit Váchalova *Světce s hadem* (do r. 1911) [obr.27], kterého našinec taktéž vyryl, avšak do dřeva místo do kamene.

Předmětem obou děl je lidská postava omotaná serpentinou hada. Nechme pražského mystika Weinfurtera rozehrát kouzlo slovní ekvilibristiky a prohlédněme si spolu perské arcidílo:

„Na obraze vidíme člověka znovuzrozeného ohněm. Jeho nohy jsou kozlí, což znamená, že je to člověk pozemský a že byl před svým zasvěcením polovičním zvířetem - jako každý člověk tělesný a zevní. Ale pod jeho nohama je oheň, ze kterého vyšel a jímž byl očištěn. Je to onen oheň, který stravuje vše, jen „čisté zlato“ je jím nedotknutelné. Tzn., že zbude jen Duch, který právě je v ohni živ a jenž ohněm pracuje. Ale to je ovšem jiný oheň než pozemský. Přesto však vydává teplo a světlo. Teplo božské lásky a světlo božské moudrosti. Od nohou postavy se vine až k hlavě had. Je to božská Kundalini, která vystoupila do výše a již umělec, který tuto skulpturu vytvořil, zobrazil na povrchu, poněvadž jinak by nebyla patrna. Hlava hada se zářícím okem (jasnozření) spočívá na temenu hlavy adepta, na znamení, že celé Velké Dílo je dokonáno a že z člověka se stal anděl nebo bůh, což je naznačeno jeho křídly. Tato křídla naznačují také vládu nad prostorem a rychlý pohyb. Adept se může okamžitě přenést, kam je mu libo. V levé ruce drží hůl, která značí dlouhou pouť, kterou vykonal a také vůdce. V pravici má rozžatou pochodeň, protože je nositelem světla pro jiné. Uprostřed prsou má srdce v plamenech. To je věčná duchovní lampa, kterou si rozžal a která ho vedla dále. Po boku má meč, neboť jako každý Mistr je zároveň rytířem a bojovníkem a hrdinou. Na jeho hlavě je koruna, poněvadž je králem a nad ní je koule, která znamená Slunce, jež mu bylo vůdčí hvězdou. Kolem celé postavy je Zvířetník se svými dvanácti znameními, což znamená, že božská hadí síla jedině dala adeptovi svoji moc, ovládat celý vesmír, neboť je to zároveň síla sluneční.“¹⁶⁸

Váchalův svatý není vyšperkován tolika atributy jako jeho perský předchůdce, avšak to podstatné z „prastaré symboliky“ na reliéfu zůstalo. Arabeska hadí kůže i tady

¹⁶⁸ Karel Weinfurter: Druhý mystický slabikář, Olomouc 2000, s. 176-178.

klouže po spoře oděném těle teplomilného mystika. Světec je škrtičem připoután ke kůlu, jakoby šlo o indický ekvivalent křesťanského trestu na kříži. Svatý tu ale není podrobován exekuci. Naopak, dostalo se mu té nejsladší odměny. K temeni jeho hlavy šplhá, obratel po obratli, had z božského vrhu, *Kundalini*.

„Nejvyšší bohyně Kundalini odpočívá ve spánku v rectu, tj. atma- sakti. Má podobu hada a je svinuta ve tři a půl závitů. Dokud spí v těle, jest duše jako zvíře. Dotud není vědění, třeba že jogin provedl již 10 milionů cvičení. Jako můžeme bránu otevřítí násilně klíčem, tak také probuzením kundalini otevřeme dokořán bránu k Brahmovi.“¹⁶⁹

Oba umělci na svých reliéfech vizualizovali neviditelné mystérium, odehrávající se v těle praktikujícího jogína, v jehož finálním stádiu dosahuje velkého vítězství nad lidskou nedokonalostí. Mrštným hadem je ve skutečnosti energie proudící cvičencovou páteří.¹⁷⁰

Hadí síla stoupá k vrcholku lebky, protože cesty k Bohu vždycky vedou vzhůru. Jogín ví, že se k němu proklestí vlastním tělem. Do své míchy si proto zatloukl sedm duchovních skob a trpělivě po nich šplhá k jisté metě. Těch sedm skob označuje psychická centra více či méně zářivé fluidické síly, která Indové nazývají *čakrami*. Používají i poetičtější příměr. Přirovnávají je k lotosům (*padma*). Každý lotos, který mystik přiměje k rozpuku, zkracuje vzdálenost k nekonečnu. Základní tábor je pro všechny stejný. Leží pod genitáliemi na spodním konci kostrče a má podobu lotosu s čtyřmi okvětními lístky. Myslí, vzpruženou vědomým dechem, máme zažehnout mystický oheň, který svými plameny postupně olízne *čakru* po *čakře* a nechá se uhasit až boží milostí. Tento oheň doutná v první *čakře*. Je to ona *Kundalini*, která se do těla rozvíjí v podobě fyziologického tepla.

„Jest to orgán čistě astrální a proto evropští anatomové po něm darmo pátrali v lidském těle. Důležitým místem pro jogickou praxi jest to proto, že v ní jest ve

¹⁶⁹ Karel Weinfurter: *Divy a kouzla indických fakírů*, Praha 1913, s. 255.

¹⁷⁰ Na pojmovou kosmologii čakrického systému Kundalinijógy západní svět poprvé upozornili theosofové madamme Blavatsky (1831-1891) a plukovník Olcott (1832-1906).

*spánku pohřížena jogická síla- kundalini- jejíž probuzení jest pro asketu jedním z nejvyšších úkolů.*¹⁷¹

Z tohoto místa vyjíždí nahoru po páteři, kde rozráží neuropsychická centra (lotosy, čakry).a *pomáhá poznat i rozvázat všechny psychicko-karmické uzly, které činí naše bytí poutem našeho vědomí a uvědomování, po jejich rozvázání se člověk opět ocitá na úrovni existenci bez těla, existenci duchovních, z nichž nižší mají formu, kdežto vyšší ji již nemají.*¹⁷²

Hadí dech (Bhudžangini pránájáma)

*„Bylo by nám možná prospěšné, kdybychom poslechli Japonce, vedeme-li např. tah shora dolů, budeme pomalu vypouštět vzduch z plic, a naopak vdechovat vzduch, když jej povedeme zdola vzhůru. Rytmus dýchání má pokud možno souhlasit s rytmem kresebného výkonu, a to tak, aby nikdy zcela neustál. Při každé poloze, již zaujímáme, vedeme tah různě, rozhoduje tu též elektrický a kalorický vliv svalstva ruky.“*¹⁷³

*„Šestero je příkázání tvorby
Rytmus dechu ze všech nejtěžší
Kdesi za myšlenkou hotoví se štětec
Kdesi za obrazem jeho tajemství“*¹⁷⁴

*„Dr. Paul tvrdí, že jogín dovede zatajiti dech na 43 minut a 12 vteřin. (Fakír, jenž dal se pohřbit, ovšem mnohem déle.)“*¹⁷⁵

Už staří Řekové, kteří se pod vedením Alexandra Velikého vydali na Indický poloostrov, se zatajeným dechem pozorovali výkony zdejších „gymnosofistů“, kteří rovněž tajili dech, ovšem vědomě a na nekonečně dlouhou dobu. Jógini a s nimi všichni

¹⁷¹ Karel Weinfurter: *Divy a kouzla indických fakírů*, Praha 1913, s. 236.

¹⁷² Květoslav Minařík: *Malý mystický slovník naučný*, Praha 1992, s. 146.

¹⁷³ František Kupka, in www.grimoar.cz, vyhledáno 5.2.2006.

¹⁷⁴ *Ozvěna dechu*. In *Tři nadání*, 3x 24 starých básní o básnictví, malířství a kaligrafii, Praha 2000.

¹⁷⁵ Karel Weinfurter: *Divy a kouzla indických fakírů*, Praha 1913, s. 216-217.

mudrci Východu považují dýchání, jeden z automatismů udržujících nás „mimoděk“ při životě, za královskou disciplínu, vyžadující sice tvrdý trénink, ale přinášející slastnou odměnu.

Pomocí zvládnutého dechu dokážeme ovlivňovat cirkulaci *prány* – kosmické energie- v našem těle. Zvedání bránice zharmonizované s dechem Všemíra přiměje pránu, aby do nás vstoupila všemi tělesnými průchody. Tělo zkamenělé v *ásaně* ji do cesty neklade žádné překážky. Rytmičké rozpínání hrudníku postupně ukolébá mysl k hlubokému usebrání. Nádech nosem- výdech ústy systematicky rozdmýchá negativní emoce, špatné myšlenky, smutek, deprese, vyplavuje všechny jedy z cvičencova těla. *Bhudžangini pránájama* je kouzelně prostým způsobem, jak se prodýchat k absolutní svobodě. Jogín, koncentrující se na vlastní oddechování, probouzí své vnitřní já *mantrou*¹⁷⁶ *SÓ HAM* k životu. *Só* znamená *to*, *ham- já*. Při nepřetržitém opakování této *mantry* splývají obě slabiky v jediný dokonalý kruh: Já jsem To. To jsem Já, Já jsem To...Had se kouše do vlastního ocasu, stejně jako se jogín rozpouští ve Vesmíru a Vesmír v něm.¹⁷⁷ Odted' už používají stejné plíce.

Praktikující malíři čaker

*„Soustředím se v čakrámu [obr.28,29], nejdřív teplo nebo vibrace, pak zjemňování a až tam ve středu není nic, pak je to to pravé. Čakrámy pořádně prodýchat, ne jen pošimrat, to se pak člověk stane podrážděným (třeba pohlavně, když cvičí dole, nebo vše rozkochaně miluje, když cvičí v srdci atd.) Nechtít to teplo, nechtít nic. To jen smysly si chtějí hrát. Moudrostí prodýchat čakrámy. Když se jednu nebo dvě hodiny cvičí, dýchá, zdola nebo ze středu, pak se musí z člověka lit pot. Vše nečisté jde z těla.“*¹⁷⁸

¹⁷⁶ *Mantra(sans.)- modlitba, posvátná slabika nebo mystická formule, která se používá jako předmět meditace ke vzbuzení žádaného duševního stavu.* In Květoslav Minařík: Malý mystický slovník naučný, Praha 1992, s.253.

¹⁷⁷ „Kde začíná kruh? Kruh života, či cyklus života, vzájemná závislost včel a květin, a vzájemná závislost dlouhého a krátkého, to vše má charakter kruhu. Může to začít nikde a může to začít všude.“ in Alan Watts: Cesta osvobození, Praha 1996. Okouzlen dokonalostí kruhu, zvolil si jej Kupka jako design pro své „imaginární“ koberce. Viz *Studie vzoru koberce* (tužka ,voskované pastelky, nedatováno) [obr.30,31].

¹⁷⁸ František Drtikol, in www.esoteric.mysteria.cz, vyhledáno dne 11.3.2006.

Kdybychom mohli *čakry* poeticky znázornit, vypadalo by lidské tělo jako rozkvetlá vodní krajina plná lotosových pupat v rozpuku. Je jich nepočítaně. Koncentrují se v nich žlázy, orgány a nervy. Jogíny fascinují ty na ose kostrč- temeno hlavy, tvořící sedm příček mystického žebříku. Také oba Františkové- Kupka a Drtikol- tyto *čakry* disciplinovaně dechem, *mantrou* a *ásánami* zaklínali.

Představme si Kupku cvičícího v zahradě, jak koupe nahé tělo v ranním slunci a vědomou vůlí řídí dech, jež mu ze rtů do světa v pravidelných intervalech odvane mantru *tout ou rein* (všechno nebo nic). A pak si prohlédněme fotografický autoportrét Drtikola z roku 1937 [obr.32]. Nahé tělo, na první pohled strnulé v bohapustém zahálce, je ve skutečnosti ponořené v hořečnaté činnosti. Výraz znehybnělé tváře a zavřené oči nám toho mnoho neprozradí. Směřujme svůj pohled na jogínovy ruce! Dva prsty každé dlaně se vzájemně spojily do tzv. *čín mudry*, jež je znakem sjednocení kosmického vědomí s vědomím individuálním. Jeden prst zastupuje *Absolutno*, druhý Drtikolovo *vnitřní Já*. Ostatní tři reprezentují *guny*, tři základní vlastnosti světa: *satva*- harmonie, čistota, *radžas*- aktivita, neklid, *tamas*- lenost, nevědomost. Fotograf sám sebe zvětšil na cestě vstříc vesmírnému dvojčeti. Autoritativním gestem přitom umravňuje živočišné pudy.

Oba tvůrci demonstrují nechuť zůstat vesmírnými solitéry. Oba jedou v mystickém výtahu, jež spojuje sedm duchovních podlaží a „končí“ v nekonečnu. Pokud by existovala encyklopedie mystovy anatomie, mnoho z děl obou umělců-jogínů by ji mohlo s esoterickou věrností ilustrovat.

Kupkovy studie k obrazu *Okolo bodu* (1911-1930) [obr.33] se velmi blíží znázornění *čaker* tak, jak je známe z jogínské literatury. S tím rozdílem, že Kupka ze statutu umělce *čakry* nepopisuje, nýbrž procitňuje. Drtikol, etablovaný guru české jogínské obce, své *čakrámy* rozsvěcel i, možná pro snazší pochopení svých žáků, maloval.

Vypůjčme si od prvního mikroskopickou čočku, skrz kterou tak rád hleděl na Vesmír obsažený v nicotnostech, a prozkoumejme *čakru* po *čakře* dřív, než se pustíme do rozboru jejich děl.

Múládhára čakra

(*múl* - kořen, *áchat* - základ)

Múládhára čakra je první lidskou čakrou v podobě čtyřlístkového lotosu. Každý plátek přísluší jedné z vnitřních funkcí, které tu pramení: mysl (*manas*), intelekt (*buddhi*), vědomí (*čitta*) a ego (*ahamkára*). V této čakře se jogín púli. Od *múládhára* dolů zůstává zvířetem, směrem nahoru už převažuje jeho lidská stránka. Tato čakra je v pravém slova smyslu osudová. Je totiž bezprostředně napojena na oblast našeho podvědomí, kde se nám hromadí naše *karmické* zásluhy i hříchy, a předurčuje tak naše budoucí vtělení. Nad touto *padmou* drží ochrannou ruku Bůh Šiva v podobě *Pána všech zvířat* (*Pašupati Mahádév*), jakoby jogína nabádal, aby i on uzavřel své animální choutky do bytelné klece. Barvou kořenového centra je červená, barva *šakti*, tj. probuzení, pohybu, vývoje. Aktivace této čakry má sílu rudého hadru, kterým jogín zamává před býkem svého spícího vědomí a vyprovokuje jej tak k aktivitě. Dalším symbolem této čakry je trojúhelník obrácený na špičku. Na jedné straně naznačuje, že vesmírná energie je vtahována do čakry a vedena dolů jako do trychtýře, a na druhé straně v něm můžeme spatřovat rozpínání směrem vzhůru. Vrchol trojúhelníku směřující dolů je výchozím bodem, semenem. Indové přiřadili k této čakře slona se sedmi choboty. Je symbolem moudrosti. Sedm chobotů znamená sedm pokladů země (*sapta dhátu*). Prvkem čakry je země, naše základna a „matka“, která nám dává potravu a energii.

Svádhišthána čakra

(*Sva* - svůj, vlastní, *adhišthána* - místo)

Evoluce vědomí má počátek právě zde. *Múládhára čakra* je skladiště našich *karem*, ale k jejich aktivování dochází až o stupeň výše. V podbříšku bydlí naše podvědomí a s ním řada ne příliš výstavních vlastností: hněv, nenávisť, žárlivost, krutost, žádostivost a pýcha. Každý z těchto rysů se zhmotnil do jednoho okvětního lístku. Nicméně takto vykvetlý lotos nemůže adept dál pěstovat, musí jej překonat. V jogínském bestiáři odpovídá *svádhišthána čakře* lenivý, nebezpečný krokodýl, bezcitný tvor, valící se u řeky. Božstvem této čakry je Brahmá, Stvořitel, a jeho dcera Sarasvatí, bohyně moudrosti a umění. Barvou je oranžová- barva ranního svítání, která symbolizuje vzestup vědomí. Oranžová je barvou činnosti a očištění.

Manipúra čakra

(*mani* - klenot, *pur* - místo, město)

Mantra RAM probouzí pupeční centrum v oblasti solar plexu. V této metě získá bystrost, sebevědomí, blaženost, poznání, moudrost a pravé rozlišování. Erbovní barvou *čakry* je žlutá, zvířetem beran. Odtud do těla šlehá oheň, který reguluje trávicí orgány, proto se často označuje jako sluneční centrum. Tato *čakra* funguje na bázi magnetu, který k sobě z Vesmíru přitahuje pránu. Hospodaří s naší energií. Symbolizuje ji obrácený trojúhelník, naznačující rozpinání, růst a vývoj. Její lotos má deset okvětních plátků, kterým odpovídá deset prán, životních sil, jež vyživují všechny funkce našeho těla. Když probudíme tuto *čakru*, osvobodíme se od negativní energie. Vládne jí Višnu a Lakšmí. Bůh Višnu představuje rozšířené lidské vědomí, které je zbaveno všech zvířecích rysů. Bohyně Lakšmí symbolizuje materiální a duchovní blahobyť, jež vzkvétá božským požehnáním.

Anáhata čakra

(*anáhata náda* - nekonečný zvuk, *óm*)

Uprostřed hrudníku tepe jogínovo duchovní srdce, sídlo božského *Já (átmá)*, které dokáže naplno rozbušit *mantra JAM*. Přísluší mu barva nebe, protože stejně jako vzduch i vědomí, kondenzované v této *čakře*, se rozpiná do nekonečna. Dvanáct okvětních plátků značí božské vlastnosti srdce: blaženost, mír, harmonii, lásku, pochopení, soucit, bystrost, čistotu, jednotu, milosrdenství, dobrotu a odpuštění. Tajemství *čakry* prostředkuje symbol pentagramu - dvou vzájemně se protínajících trojúhelníků. Ten, jehož špička ukazuje vzhůru, znázorňuje energii šplhající k bohu. Hromadí se v něm ty nejušlechtlejší jogínovy city - *bhakti*, tj. ryzí božská láska a oddanost. Druhý trojúhelník inklinuje k oblasti světské náruživosti. Způsobuje zmatení citů, zasívá do duchovního srdce sémě žádostivosti, smutku a žárlivosti. *Anáhata čakra*, sídlo zvuku (*náda*), je jogínovi múzou. Kdo s ní správně nakládá, stane se mistrem slova. Rozvine v sobě spisovatelský a básnický talent. Další silou, vycházející z tohoto centra, je *sankalpa šakti* (síla, která plní přání). Chceme-li, aby se nám splnilo přání, máme po něm toužit celým svým duchovním srdcem. Pandánem této *čakry* je ve zvířecím světě hbitá antilopa, která cvičence pobízí k neustálé pozornosti a bdělosti. Srdečními božstvy jsou Šiva a Párvátí, symbolizující vědomí a přírodu, které se mají v tomto centru spojit v jednu mohutnou sílu.

Višuddhi čakra

(*viš* - jed, *šuddhi* - pročištění)

Z hrdelní *čakry* vytéká *udána prána*, jež způsobuje celkový detox jogínovy osobnosti. Tělo, mysl i duch se tu očišťují od jedovatých látek. V tomto bodě dosahujeme pátého prvku - *ákaší* (prostoru). Když se vědomí v meditaci rozpustí v *ákáše*, dojdeme k moudrosti a poznání, které symbolizuje bílý slon a měsíc jako symbol mysli. Zakusíme slastný pocit neomezeného štěstí a svobody. Návdavkem obdržíme dar jasného hlasu, řeči a zpěvu, vyvážené myšlení a city. *Višuddhi čakru* rozsvítíme do fialova *mantrou HAM*. Potkáme se tu s Bráhmou, Stvořitelem, jež ztělesňuje rozšířené vědomí. Náš lotos vypučí do podoby šestnáctiplátkové květiny. Každý plátek ztvárňuje jednu samohlásku sanskrtské abecedy a jednu z šestnácti vlastností (*kalá*), které je člověku dáno rozvinout. V tomto vývojovém stádiu si každý jogín musí dát pozor na jazyk, protože dosáhl mimořádné schopnosti - *sály vak siddhi* - díky níž se všechna vyřčená slova stanou skutečností

Ádžňá čakra

(*ádžňá* - pokyn nebo poznávání) [obr.34]

Nadešel čas pohrdnout konvenčním viděním, rozsvítit bájně „třetí oko“ a popatřit na skutečnost *Já*. Centrum čistoty a moudrosti sídlí na hranici mezi lidským a božským vědomím, uprostřed čela mezi obočím. Zde se setkávají tři hlavní energetické dráhy-*nádi*- *ida* (měsíční *nádi*), *pingala* (sluneční *nádi*) a *šušumna* (centrální *nádi*). Jestliže spojí svoje síly a následně vystoupají vzhůru, dojde v jogínové mysli ke konečnému duchovnímu otřesu. Dosáhne *samádhi*, stavu nejvyššího vědomí. Třetí oko zostří opakovaní *mantry ÓM*, jež jogína upomíná na prapůvodní zvuk stvoření. Ten, kdo stoupá k bohu, toho mnoho nepotřebuje. Odráží se to i v radikálním oproštění symboliky. V této *čakře* se už nevyskytuje žádný zvířecí symbol, protože jogínově mysli už není dovolena žádná animální recidiva. I barva se už vypařila. Bod *ádžňá*, halící se do mléčného kabátku, naznačuje, že vědomí je už z velké části pročištěné, avšak ještě ne docela. Také na lotosu zbyly z předchozích šestnácti plátky dva, symbolizující, že odteď už páteří kráčí v páru jen *átmá (já)* a *paramátmá (bůh)*. Tato *čakra* už disponuje jenom dobrými vlastnostmi. Patří sem jednota (*ékatá*), prázdnota (*šúnjatá*), pravda (*satja*), vědomí (*čít*) a blaženost (*ánanda*). Tady je sobecký intelekt definitivně zkrocen svým „vnitřním mistrem“, eticky vyšším rozumem a pokorně

vyklidí pole. Božstvem *adžňá čakry* je Šiva a Šakti, propojení do ideálních proporcí androgyna, na důkaz sjednocení vědomí a přírody. Hlavním symbolem je *šiva lingam*¹⁷⁹ - symbol tvůrčího vědomí.

Bindu čakra, měsíční centrum
(*bindu* - bod, kapka)

Pod vlasovým vírem na temeni hlavy se skrývá centrum Měsíce, nositele životní síly (*prány*). Jeho lotos má dvacet tři okvětní plátky a *mantra*, která jej povzbuzuje, zní: *ŠIVÓ HAM- Já jsem Šiva*. Pán Kršna řekl: *Měsíčním nektarem živím všechny rostliny*¹⁸⁰. Tento nektar nesmrtelnosti, *amrit*, se vytváří právě zde. Zajišťuje člověku zdraví duševní i tělesné, vitalitu a mládí. Většina léčivé síly ale stéká do *manipúra čakry*, kde ji spálí vnitřní oheň, aniž by ji naše tělo mohlo jakkoli využít. *Bindu čakra* je výsostným teritoriem Pán Šivy se srpkem měsíce ve vlasech.

Sahasrána čakra, Lebeční centrum
(*sahara* - tisíc, nekonečný)

Pouť *Kundaly* končí na vrcholu hlavy. *Sahasránu čakru* jogíní ozdobili množstvím láskyplných jmen. Je pro ně lotosem s tisíci okvětními plátky, *brahmarandrou* (bránou k Bohu) nebo centrem milionů paprsků. Adept, který došel až sem, se rozzáří jako Slunce. Všechny ostatní energie a *čakry* blednou před nezemským světlem lebečního centra. Kumuluje se tu síla *medhá šakti*, která ovlivňuje paměť, koncentraci a vnímavost. Tady se potkávají energie všech *nádí*, jako když se tisíce řek vlévá do bezedného oceánu. Tady jogín dosáhne *samádhi*, zjevení boží záře, ve které nadobro zmizí nevědomost, stejně jako bledne noc při východu Slunce.

Kupka své variace na téma *Okolo bodu* maloval s vědomím člověka, jehož trápí propastná vzdálenost mezi *átmanem* a *já* v jeho duši. Když člověk pochopí, že jeho *já* je pomíjivou konstrukcí vybudovanou kolem jediného pevného, klidného a nehybného bodu, cítí, jak v něm vzniká nepřekonatelná touha vrátit se k tomuto kosmickému středu, který je v něm tak zázračně přítomen. Na jeho studiích krouží kolem ukotveného božského principu jogínovy síly jako mûry kolem žárovky. Vidíme *pránu* vlévající se do energetického zdroje, okvětní lístky, lišící se svým počtem *čakrám* od *čakrámu*.

¹⁷⁹ *lingam (sans.) symbol plodnosti, falický symbol indického boha Šivy*. Květoslav Minařík: Malý mystický slovník naučný, Praha 1992, s.238.

¹⁸⁰ Bhagavadgíta XV/13, cit. in Systém jóga v denním životě, Vídeň 2000, s.412.

Také barevnost pracovních skic se mění podle stádia duchovní pokročilosti jejich tvůrce. V erupci barev dominuje fialová- barva životodárné kosmické energie (*prány*), prýšící z *višuddhi čakry*, modrá- symbol bezbřehosti probuzeného vědomí, oranžová – znak svítání mystikovy mysli a žlutá barva *Kundalini*.

Na Drtikolově obraze *Správně rozzářené čakrá* (28.1.1939) [obr.35] se už všechny barvy slily v jediné čiré světlo. Umělec obraz opatřil nejen rokem, ale i přesným dnem jeho vzniku. Můžeme jej tedy považovat za vytržený list z Drtikolova mystického diáře. Pokud bychom mohli onen lednový den roku 1939 rentgenovat Fráňovu hlavu, patrně bychom u něj diagnostikovali stav *samádhi* - nekonečné blaženosti. Umělec v *sahasrána čakře* dostihl svého Boha a ten mu dal svobodu. Nechal ho rozkvést do podoby nového člověka, jenž už se nemusí obávat opětovných zrození. Už nemá žádnou barvu ani vlastnost. Je čirým světlem, ve kterém jsou všechny barvy obsaženy. Jeho mysl dosáhla úplného klidu a našla své naplnění ve sjednocení poznání, poznávajícího i předmětu poznání. S čtyřrukým Šivou, jenž své končetiny ozdobil hady jako drahocennými náramky, leluje na vrcholu velehory nejvyššího vědomí a pobaveně pozoruje otáčející se soukolí pozemské *sansáry*.¹⁸¹ Ve své závěti pak bezstarostně pohrbí tělo, věda že jeho duch se už dávno zabydlel ve vše prostupujícím *átmámu*.

*„Jinak hleďte co nejdříve na moji formu zapomenout, ale nezapomeňte, co jsem vás všechny učil. Slova, které jsem mluvil, necht' ve vás obživnou. Jinak mě nikde nehledejte, jsem všude - tedy také ve vás, v učení.“*¹⁸²

Svět duše (1934) [obr.36] je jednou z mnoha fotografií, které někdejší dandy vytvořil už jako osvícený *arhat* v hájemství svého spořilovského *ašrámu*. Na těchto snímcích už Drtikolovi nestatují půvabná děvčata. Forma definitivně ustoupila obsahu. Vše, co chtěl najít na vyvolaném negativu, si vyřezal z kusu dřeva. Tentokrát už neservíruje své poselství hladovým stoupencům na talíři. Předkládá jim černobílou geometrickou abstrakci jako zenový mistr *koán*¹⁸³ svému žáku.

¹⁸¹ *sansára (sans.)- kolotající, věčný koloběh znovuzrovnání a umírání, svět neklidu a klamu*. In Květoslav Minařík: Malý mystický slovník naučný, Praha 1992, s.367.

¹⁸² František Drtikol. Cit. in www.esoteric.mysteria.cz., vyhledáno 11.3.2006.

¹⁸³ *koán (jap.) logicky neřešitelný námět k rozjímání, užívá se v zenbuddhismu*. In Květoslav Minařík: Malý mystický slovník naučný, Praha 1992, s. 209.

Hádanku skryl do měnicí se podoby trojúhelníka. V centru snímku je těleso vzniklé z dvou trojúhelníků, vyrůstajících ze stejné základny. Jeden svým vrcholem ukazuje nahoru, druhý míří dolů. Kosočtverec si na svou špici navlékl prstenec identického tvaru, jenž patrně jen pro fotografickou momentku ustrnul v rotačním pohybu. Je provlečen skrz třetí „dutý“ kosočtverec.

Když chtěl Drtikol obrazně vyjádřit cestu „obyčejného“ člověka, kterého v životě nenapadlo hledat skulinky do *Absolutna*, namaloval rovnou přímkou. Pro adepta na začátku mystické cesty měl znak neúplného trojúhelníku. Tím, že trojúhelník doplnil o chybějící rameno, naznačil, že se mystik ocitl v cíli. Trojúhelník je pro něj tedy symbolem úplného jedince - osvícence, jako je číslo tři symbolem božské trojjedinosti. Trojúhelník směřující vzhůru se podle mystického slabikáře vykládá jako symbol ohně a vzduchu. V hinduistické a buddhistické *tantrě*¹⁸⁴ zastupuje mužský prvek a je znakem pro *lingam*, božský penis. Trojúhelník orientovaný dolů je symbolem země a vody. Zobrazuje ženský prvek, *jóni*- vagínu bohyně. Vzhůru stoupá plamen *kundalini* (ohně) rozdmýchávaný dechem jogína cvičícího *čakrámy* (vzduch). Dolů ukazující trojúhelník ho vrací do lůna *matky-země*, do *pravod stvoření*. Dva takové trojúhelníky, dělící se o společnou základnu, vytvoří obraz krystalu - symbolu jiskřivě čisté mysli. Pokud jejich vrcholky spojíme do vertikální přímkou, „hodíme lano“ *božskému Duchu - Otci*, který si z ní udělá dvouproudovou silnici. Shora dolů po ní sestupuje do jogínova těla *božská moudrost*, aby se na konci své pouti rozplynula v *boží lásce*. Ta zas proudí v protisměru, aby se zpátky vtělila do *boží moudrosti* odesílatele. Tato vertikála tvoří spolu s horizontálou základny trojúhelníků, jež u Drtikola zastupuje sílu *Kundalini*, znak kříže - symbol mystické smrti. Podle Drtikolova učení se adept na svůj duchovní kříž přibije právě „rozsvěcováním světél“, tedy řádnou aktivací *čakrámy*. „*Jakmile Duch počne působiti, tak se pohne Kundalini a dá se do rotačního pohybu. Duch otec působí přímočaře, Matka kruhovitě.*“¹⁸⁵

Drtikol svou hádanku rozluštil způsobem hodným pochvalné rány holí zenového mistra. „*Když se trojúhelník točí. Kde je cíl? Ptá se a s odpovědí neotáčí: Nakonec je to všechno jedno. Nirvána je sansára. Sansára je nirvána. Nirvána...*“¹⁸⁶

¹⁸⁴ Tantry (sans.) náboženská pojednání buddhistická a hinduistická, která vznikala od konce 8. století po Kr. In Květoslav Minařík: Malý mystický slovník naučný, Praha 1992, s. 413.

¹⁸⁵ František Drtikol. Cit in www.esoteric.mysteria.cz. Vyhledáno 11.3.2006.

¹⁸⁶ Ibidem, nestránkováno.

Bílek a královská ásana

Důstojně chmurný František Bílek nenechá svého adepta v básnicko - mytologické skladbě „*Stavba budoucího chrámu v nás*“ (1908) stoupat k Bohu po vratkém mystickém žebříku. V cyklu ilustrujícím cestu zasvěcení nahradil jeho sedm labilních příček stejným počtem interiérů šerých svatyně. V *Síni zasvěcenců* (1906)¹⁸⁷ [obr.37] dostihneme mystika krůček od realizace vymodleného snu. Stojí tam bosý, v stejnokroji kajicníka. Sál bez jasné konfesní příslušnosti, působí jako podzemní kobka, ve které se konají výsostně utajené obřady eleusinských mysterií. Nesměle se rozhlíží, hledá vodítko dalšího duchovního směřování. Ještě nezvednul oči ke klenbě. Tam, zavěšený u stropu, klinká poslední, za to nejtěžší mystický rébus. Viselec. Torzo lidských nohou připevněné řetězem k chrámové kopuli působí stejně bizarně jako deštník s šicím strojem na surrealistickém operačním stole. Přitom jde o nejvlastnější symbol mystického slabikáře. Pokud jej adept správně přečte, vykročí z předsíně přímo do sálu *Jednoty*.

My si na pomoc přizveme Weinfurterův *Ohnivý keř*¹⁸⁸ a tarotové karty. Hermetici rozlišují francouzskou a egyptskou kartomancii, přičemž francouzskou se rozuměl výklad z piketových karet, egyptskou výklad z tarotových karet italského původu, odvozovaných mylně ze starověkého Egypta.

*„Karty tarotové, jež jsou mnohými okultisty pokládány za nejstarší knihu světa, jmenují se také knihou Thotovou a pocházejí prý z Egypta a snad, podle jiných, až z Atlantidy. Hra karet se skládá ze 78 listů, z nichž jest 22 velkých arkán (tajemství), které odpovídají 22 písmenám hebrejské abecedy. V těchto arkánách jest obsažena celá mystická cesta a jest nimi zřetelně naznačena, ale jenom těm, kteří ji znají. Egyptané měli taroty na kovových destičkách. Dnes jsou překreslovány a znetvořeny různými osobami podle věděni kreslíře ...“*¹⁸⁹

¹⁸⁷ Vstup do síně zasvěcenců, z cyklu *Stavba budoucího chrámu v nás* (linoryt, papír, 1906).

¹⁸⁸ Karel Weinfurter: *Ohnivý keř*, Jablonec nad Nisou 1992.

¹⁸⁹ *Ibidem*, s. 135.

Hermetika, jak ji rozvíjel v druhé polovině 19.stol. Elifas Lévi (1810-1875) a jeho pařížská škola, odmítla již zcela francouzské karty jako profánní a věnovala se čistě výkladu tarotu. Dr. Papus (1865-1916) vydal roku 1889 *Le tarot des Bohémiens* (Cikánský tarot), odvozující sice rozšíření tarotu od Cikánů, ale již s vědomím jejich indického původu.

Do češtiny byly první knihy o tajemství tarotu přeloženy až po první světové válce. První česká verze tarotu vznikla dle intencí Pierra de Lasenic (1900-1944) až v roce 1939.

Mystická cesta začíná kartou šest.¹⁹⁰ Zde nadešel okamžik volit mezi pravou cestou mága a klamem *sansáry*. Lidská duše je tu personifikována statným Herkulem, rozpolceném mezi dvěma ženami, z nichž jenom jedna má korunovanou hlavu.

Sedmá karta nás vrátí na půdu Indického poloostrova. Alegorie vozu taženého koňmi vznikla v hlavách starověkých mudrců, kteří se s její pomocí snažili osvětlit abstraktní termíny filozofie jógy. Aby zjednodušili pojem *átmanu- kosmického Já božské povahy*, jež je podstatou každého jedince - udělali z něj pasažéra, jedoucího na voze. Vozem je lidské tělo, vozatajem lidská mysl, koňmi smyslové a pohybové orgány. Nepohodlné cestování přináší poutníkovi-*átmánu* velké útrapy. Jelikož se jenom veze, protože má v povaze nehybnost a nejednání, nemůže špatné podmínky nijak ovlivnit. Ze všech sil proto touží z vozu - *těla* vystoupit. Jóga je metodou, která dokáže přimět vozataje - *mysl*, aby si uvědomil strádání svého spolujezdce. Vezme vozataji-*mysli* z rukou bič a spřežení ubrzdí. Cestovatel - *átmán* - *božské Já* tak může z vozu - *těla* šťastně vystoupit.

Osmá karta se jmenuje *Spravedlnost*. Označuje duševní život adepta na prahu mystické pouti. Devátá karta naznačuje, že každý na cestě potřebuje svého duševního konzultanta. Guru vypadá jako eremita, dávající signály lampou, krytou pláštěm. V ruce svírá hůl se sedmi suký, které jsou sedmi lotosy mystikovy páteře. Desátá karta roztáčí kolo *karmického* osudu. Na jedenácté kartě se už adeptovi podařilo dostat pod kontrolu

¹⁹⁰ Karty od I k V se svou symbolikou vážou k smyslovému světu: I – mág, kejklíč, II- Isida, III- císařovna, IV- císař, V- papež.

nižší, *animální já*, jež ztělesňuje lev krotký jako beránek. Symbol lva mezi jinými vyložil tibetský jogín Marpa:

*„... značí jóginovu lví povahu. Jeho honosná hřívá ukazuje na jeho obdiv k ezoterickému učení. Čtveřice lvích tlap ztělesňuje čtyři nezměrné a oči upřené k nebesům odkazují na jóginovo zřeknutí se světského života. Lví řev volně se nesoucí přes horské vrcholky značí, že jógin dosáhl říše naprosté svobody.“*¹⁹¹

Výklad předešlých karet by mohl posloužit jako stručné, ale výstižné *curriculum vitae* Bílkova poutníka, završené ještě před vstupem do komnaty zasvěcenců. Překročení tohoto prahu odpovídá v tarotové mluvě číslu 12 [obr.38]. Před očima nám opět vyvstane podivný symbol viselce. Tato záhadná karta byla odjakživa obestřena tajemstvím a ne jeden vykladač si na ní vylámal zuby. Ne tak Weinfurter. I když i on si část mystéria dvanáctky uzurpuje pro sebe a ve svých spisech prozrazuje o jejím smyslu jen to, co je nezbytně nutné.

*„Ale bližšího o tomto mysteriu nelze veřejně nic sdělit. Necht' každý žák hloubá nad oním obrazem a pak nalezne pravdu a jeho práce bude odměněna skvělým zadostiučiněním, poněvadž pozná jednu z nejvyšších mystických pravd.“*¹⁹²

Dvanáctka ukazuje jinocha, visícího hlavou dolů na příčném bidle, které je podpíráno dvěma stromy. K řetězu je připoután jednou nohou, zatímco druhou ohnul v koleně tak, že se mu podařilo lýtky znázornit znamení kříže. Mladíkovi se tak obrátil svět naruby. Hlavu má tam, kde normální člověk nohy. Mystici, Weinfurtera nevyjímaje, se začali pít po hlubším významu podivného nákresu. Odpověď překvapivě našli v učení indické jógy, jež odhaluje tajemství krkolomného metafyzického prostocviku. Indové viselce nechápou jako mysteriózní jinotaj, nýbrž jako názornou ukázkou jógové *ásany*. Evropským mystikům tak nezbylo, než odložit knihy, magická zrcadla a alchymistické tabulky, obléknout cvičební trikot a zkusit se postavit na hlavu.

¹⁹¹ in Robert Beer: *Symboly tibetského buddhismu*, Praha 2005, s.85.

¹⁹² Karel Weinfurter: *Druhý mystický slabikář*, Olomouc 2000, s. 153.

Jóga označuje všechny „obrácené“ pozice přívlastkem „královské“ a to nejen proto, že jejich zvládnutí stojí každého nadšence značné úsilí. Kromě toho, že působí blahodárně na fyzickou kondici¹⁹³, citelně napomáhá také našemu duchovnímu růstu. Weinfurter došel k tomuto objevu při četbě knihy *Hatha- Jóga Pradipika*. Zaujala ho pasáž, ve které se mluví o nektaru, jenž má vytékat z Měsíce a který je ztotožňovaný s božským pokrmem. Jeho plnohodnotná obdoba proudí také lidským tělem. Měsícem je označován bod na kořenu patra, kde pramení životodárná energie. Místo, aby cirkulovala naším tělem, slévá se ve slepé rameno, ústící poblíž našeho pupku. Tento bod jogíni nazývají Sluncem. Disharmonie vládoucí mezi těmito kardinálními tělesnými centry, maří lidskou touhu po nesmrtelnosti.

„Je však jeden nejvýbornější postup, kterým lze slunce oklamati. Tento postup lze však zvědět jenom od guru... Je to známo jako pozice viparitarani, kterou docílíme, když slunce a měsíc se uvedou právě do opačného postavení, tj. slunce, které je teď pod pupkem a měsíc, který je na patře, změní svoje místa. Tomu se můžeme naučit jenom od guru... tělo se má zvednouti do vzduchu, stojíc na hlavě, s rameny, opřenými o zemi, při čemž boky jsou podepřeny rukama a lokte spočívají také na zemi. Zde máme vyjádřenou tutěž myšlenku jako u dvanácté karty tarotové, totiž člověka, stojícího na hlavě, anebo visícího dolů. Že tato věc jest nejvyšší důležitosti pro mystiku, o tom svědčí i okolnost, že v jedné staré versi o Parsifalovi se vypravuje, jak Parsifal našel v lese, když bloudil kolem hradu svatého Grálu, rytíře, visícího za nohy hlavou dolů.“¹⁹⁴

Weinfurter se stal nadšeným propagátorem *ásány viparitarani mudra*. V knize *Divy a kouzla indických fakírů*¹⁹⁵ přináší další pokyny ohledně jejího praktikování:

„Provádějme tuto mudra stále, tím zničíme stáří a smrt, staneme se dokonalými mezi všemi lidmi a i při zániku světa nebudeme v nebezpečí. Tato viparita nechť jest sdílěna vůdcem a jím též naučena. Kdo ji cvičí, nechť pojídá dostatečné potraviny. Prvního dne svého cvičení nechť zůstane jogin hlavou dolů po dobu

¹⁹³ Silným prokrvením hlavy se velmi zlepšuje paměť a také se příznivě ovlivňují všechny smyslové orgány v hlavě. Podporují zpětný tok lymfy a krve v žilách, příznivě působí při nízkém tlaku. Pomáhají nám zvítězit nad depresemi atd.

¹⁹⁴ Karel Weinfurter: *Ohnivý keř*, Jablonec nad Nisou 1992, s. 135-137.

¹⁹⁵ Karel Weinfurter: *Divy a kouzla indických fakírů*, Praha 1913.

jednoho kšana (2 minuty). Každý den nechť provádí cvičení o jeden kšana déle a tak po šesti měsících nenajde na svém těle ani šedivého vlasu ani vrásek. Kdo cvičí jeden jama (3 hod.), zvítězí nad smrtí.“¹⁹⁶

Jak tedy zní poselství dvanácté tarotové karty? Máme myslet nohama. Vytrást z hlavy všechny zažitě stereotypy, vzepřít se logice diktované „objektivní“ skutečností. Obrátit celou svou dosavadní osobnost naruby. Jednoduše se znovuzrodit. Indové chápou tuto proměnu do důsledků. Nestačí jim zpřeházet myšlenky, na pokoji nenechají ani své vnitřnosti.

Význam tarotové karty ještě umocňují další jinotajné detaily. Stromy, mezi kterými viselec zaklesl, mají každý po sedm suků. Pokud je spojíme imaginárními přímkami, zjistíme, že procházejí tělem muže v místě *čaker* a tvoří tak příčky mystického žebříku. Zsvěcenec schovává ruce za zády. Pod lokty mu vyčnívá vak, ze kterého se sypou drobné částice. Má jít o pozemskou hlínu, které se člověk mystickým cvičením postupně zbavuje. Cípy jeho kabátce jsou ozdobeny výšivkou srpečka Měsíce. Zvěstují, že výměna energetických center byla úspěšně dokonána.

Tajemství „přemístění světél“ znají i kabalisté. Indickému viselci odpovídá v hebrejské abecedě písmeno *lamed*, symbol všeho, „*co se rozkládá a rozvíjí*“. *Proto také je symbolem dlouhého egyptského biče, jenž při prásknutí se rozvinul do dálky.“¹⁹⁷* Bílek z výjevu, přetíženého symboly, vyabstrahoval nejzásadnější sdělení a nechal je nedořečené „bimbat“ ve vzduchu. Ukazuje svému poutníku, že do poslední síně projde jen ten, kdo vyprázdní svoji hlavu i vnitřnosti. Nádobu dokonale prázdného mysty pak zaplní až po okraj nektar nesmrtelnosti.

Weinfurter se v posledním oddíle knihy *Divy indických fakírů*, jenž má sloužit jako praktický návod k cvičení jógy, neváhá podělit se svými čtenáři o způsob, jak rozdmýchat vnitřní oheň a uvést tak *Kundalini* do pohybu. Nabádá čtenáře k zvládnutí několika krkolomných *ásán*, jejichž blahodárné účinky přece jenom „trochu“ přeceňuje. Svým stoupencům slibuje mimo jiné nesmrtelnost, na hlavě ani jeden bílý vlas už po prvním měsíci cvičení.

¹⁹⁶ Karel Weinfurter: *Divy a kouzla indických fakírů*, Praha 1913 s. 254.

¹⁹⁷ Karel Weinfurter: *Druhý mystický slabikář*, Olomouc 2000, s. 153.

Jistě by nebylo správné, nechat si Weinfurterovy rady pro sebe. Uchylme se proto spolu s ním do „*tajného úkrytu, neprodlévající venku a nazi*“¹⁹⁸ a na vlastním těle zakusme účinky starého indického učení.

Saktičalani mudra

„Žaludek oviňme si šátkem, jenž necht' jest loket dlouhý a čtyři palce široký, měkký a jemný. Máme-li takový šátek, přivažme jej šňůrou kolem boků. Tělo si potřeme popelem, posadme se do posice siddha.

Siddhásana - (dokonalá pozice) - je, když sedíme nehnutě, soustředující činnost smyslů do nitra a upírajíce oči na místo mezi obočím, přitlačme patu jedné nohy na perinaeum a druhou nohu položíme na pohlavní údy. Bradu přitiskneme k srdci. To sluje siddhásana a tato posice otevírá brány k vykoupení. Jestliže jogín po dvanáct let hloubá o duši všeho vesmíru (atman) a mírně jí, dosáhne při neustálém cvičení se v siddhasana dokonalosti.

Vtáhněme vzduch nosními otvory a spojme jej s oddechem. Hatha- joga Pradipika popisuje tuto mudru takto: „Kanda jest napřed nad rectem, má tři palce v průměru, jest měkká, lesklá a označená páskovitým povlakem.“

Useďme do posice vadžrasana (cementové posice) - položíme obě nohy pevně jako cement pod anus, dotýkající se těla lýtky, držíme oběma rukama pevně nohy blízko kotníků a tlačme jimi silně na kanda. Když jogín prodlévá takto ve vadžrasana, „pohne“ silou kundalini, pak necht' dýchá způsobem bhastrakumbhaka - jako se zvedá a klesá měch kovařský, tak vtáhněme pomalu dech oběma nosními průchody. Když jsme to učinili dvacetkrát, provedme kumbhaku - zatažení dechu. A tím probudíme kundalini nadobro.“

¹⁹⁸ Karel Weinfurter: Divy a kouzla indických fakírů, Praha 1913, s. 240.

Joni mudra

„Joni mudra nechť se přísně tají, neboť i bohům lze ji obtížně dosáhnouti. Ale komu se podařilo ji jednou dosíci, ten se pak nalézá v samádhi. Jestliže provádíme joni mudra, neposkvřňují nás i takové hříchy jako vražda brahmína, vyhnání plodu, opilství a podobné. Všechny strašlivé hříchy a malé hříchy zmizí, když provádíme joni mudra.

Usadíme se do pozice siddhásana, uzavřeme uši, oči, nosní otvory a ústa palcem, ukazováčkem, prostředním prstem a prstennými prsty, vtáhněme dech pomocí khaki mudra - když zcela volně pijeme vzduch jako zobákem vrány, jest to kaki mudra, jež odstraňuje veškerou nemoc. Jest to vysoká mudra, jež jest tajena ve všech tantrických textech. Jenom jí děkuje jogin, že nikdy neonemocní, jako vrána.

Spojme dech s oddechem (apana), hloubejme pozorně o šesti kruzích (čakra) a probudme tím, že opakujeme stále mystické slabiky hum a hamsa, bohyni Bhužamgini (Kundalini).“¹⁹⁹

Namaste!²⁰⁰

¹⁹⁹ Cvičební postup rekonstruován podle Karel Weinfurter: Divy a kouzla indických fakírů, Praha 1913, s.255 –260.

²⁰⁰ (sans) Zdravím světlo v tobě! - pozdrav jogínů.

Mystický žebřík

Uondaný mysta konečně pochopil, že může dospět k cíli, aniž by někam šel. Bůh, kterého hledá, ve skutečnosti nikdy nevytáhl paty z jeho těla. Naordinuje si proto kontemplativní „klid“, pevně odhodlán si svého boha „vysedět.“ Hlubším a hlubším usebráním postupně aktivuje energetická centra své páteře jako se rozsvěčují lampióny před začátkem velkolepé slavnosti.

Meditace

„Přemýšlíš - li

Sezením,

Můžeš se stát Buddhou... “²⁰¹

„ Příklad: sedím „nahore“ a je mi dobře v soustředění a najednou se přistihnu, že myslím, co bude zítra k obědu: bude svíčková, hm, to bude! ... To musí být při koncentraci člověk na sebe ras“ ²⁰²

Derviš rotující jako roztočená káča s nepřetržitým *La iláha illá 'lláh* na rtech, modlící se poustevník na poušti, kabalista soustřeďující se na písmena hebrejské abecedy nebo hinduista zpívající kolovrátkové *Haré Krišna*. Ti všichni, ať už se obracejí k jakémukoli bohu, usilují o totéž. Chtějí se odpoutat od smyslového světa, zkrotit nepoddajné myšlenky a vyprázdnit svou mysl. Změnit stav svého vědomí ze zevního na vnitřní. Jejich duše chce tam, kam jejich smysly nemohou. Je proto nutné odhodit je se vším ostatním, co jim brání v rozletu.

„Dokáže-li se člověk učiniti úplně prázdným, tu do té prázdnoty - právě jako ve fyzice - vnikne ihned něco jiného, totiž dojmy z vyššího lidského já a tím jest ihned navázáno mystické spojení s naší duší božskou.“ ²⁰³

Jakým způsobem můžeme ale utlumit zrak, čich nebo sluch, které jsou navyklé podávat našemu mozku zprávy z okolního světa a fungují zcela automaticky?

²⁰¹ Anonym, zenové haiku, in Alan Watts: Cesta osvobození, Praha 1996, nestránkováno.

²⁰² Karel Funke: Mystik a učitel František Drtikol, Praha 1983, s. 144-145.

²⁰³ Ibidem, s. 151.

Weinfurter, který si za svého mystického života prošel vším možným, tvrdí, že jediným cvičením, které dokáže udržet koncentraci myšlenek, je jóga. Podrobný návod, jak toho dosáhnout, zveřejnil v bestselleru *Ohnivý keř*²⁰⁴. Kniha se stala titulem, který nechyběl v žádné „mystické“ domácnosti. Jedním z mnoha, kdo na vlastní kůži vyzkoušel triky *kundalini* jógy a o knize prohlašoval, že mu otevřela oči, byl i František Drtikol.

Meditace se svou povahou blíží spánku. Sice žijeme, ale naše smysly nefungují. Naše vědomí jako provazochodec na vratkém lanku, balancuje mezi bděním a snem. Rovnováhu mu pomůže udržet pouze nesmlouvavé zastavení veškerých myšlenkových pochodů. Stav „bez myšlenky“ je nepředstavitelným stavem síly. Tím, že je zničíme, ztratíme vlastní ego. To, co dostaneme na oplátku, je ale mnohem cennější. Bude nám dopřáno poznání podstaty kosmického bytí. Z iluzorního světa *máji*²⁰⁵ vyšplháme po mystickém žebříku přímo do náruče nirvány. Myšlenky zkrátíme tak, že je soustředíme do jednoho bodu. „*Chceme-li mysticky medítovat, musíme si vytvořit jakýsi kruh logicky spolu spojených myšlenek, které se musí týkat nejvyšších a nejčistších a nejideálnějších pojmů.*“²⁰⁶ Předmětem naší kontemplace by proto měl být Bůh.

*„Je mnoho takových cvičení, která sluší nazvat nevhodnými. Vím na příklad, že kdosi (jistě že nepravý vůdce) dával kroužku svých žáků jako meditační cvičení úkol, aby přemýšleli o dobývání kamenného uhlí!“*²⁰⁷

Mysta radí usednout do lotosového sedu, dlaně obrácené vzhůru položit do klína, ponořit se do *pránajámy*²⁰⁸ a začít rozsvěcovat světla *čakry* na svém vnitřním duchovním žebříku.

Nesmíme zapomenout, že lotosy kvetou pouze na půdě zcela vyprázdňené mysli. Ta nás ale neposlouchá od narození. Proč by najednou měla? Nezbyvá, než ji zkrátit systematickou dechovou drezúrou a naprostou koncentrací. Weinfurter začátečníkům

²⁰⁴ Karel Weinfurter: *Ohnivý keř*. Jablonec nad Nisou 1992.

²⁰⁵ *Mája* (sans.) klam, iluze. In Květoslav Mínařík: *Malý mystický slovník naučný*, Praha 1992, s.250.

²⁰⁶ Karel Weinfurter: *Ohnivý keř*, Jablonec nad Nisou 1992, s. 51 - 52.

²⁰⁷ Karel Weinfurter: *Ohnivý keř*, Jablonec nad Nisou 1992, s.52.

²⁰⁸ *pránajáma* (sans.) dechová cvičení provázená soustředěním, jejichž účelem je kontrolovat dech a především proudění prány (životní energie). In Květoslav Mínařík: *Malý mystický slovník naučný*, Praha 1992, s.332.

doporučuje cvičit hodinu v noci, za úplného ticha a ovšem v uzavřeném pokoji.
O samotě.

„Nemůžeme-li se soustřediti, představme si něco starodávného, ohromného a naprosto nehybného. K tomu se hodí nejlépe egyptská pyramida anebo Memnonův kolos egyptský, totiž postava obrovského muže, sedícího na trůně se vztyčenou páteří, s přimknutými koleny a dlaněmi obou rukou položenými na kolena. Tyto egyptské sochy... znázorňují totiž klid a nehybnost člověka, který se mysticky koncentruje. Podotkl jsem napřed, že předmět koncentrace má být ohromný a starodávný a nehybný, poněvadž vše to je symbol Boha. Ale neznám žádného obrazu ani představy, která by vyjadřovala tyto tři vlastnosti tak souladně a tak působivě jako právě pyramida nebo onen kolos!“²⁰⁹

Prvním vítězstvím je, když se nám podaří udržet myšlenky pod kontrolou po dobu dvanácti vteřin. Tento první, panenský vjem prázdnoty se jmenuje *dhárana*²¹⁰. Je to sonda do kosmických dálav, která předestře mystikově myslí nové pole působnosti, *Nekonečno* bez mantinelů smyslového světa. Vědomí je definitivně změněno. Úspěšně se spojilo se svým vnitřním Místrem. „Našemu tělu i duši byla vtisknuta božská pečeť.“ Dvojnásobek, 144 vteřin soustředění, zaručí našemu vědomí další povýšení. Mystik se ocitne na jakémisi odpočívadle, ve stadiu *dhjány*²¹¹, kde sbírá síly k prudkému finiši. *Sub specie aeternitatis* se může zdát čas 144 vteřin směšně krátkou periodou, přesto jej věci znalí jogíni považují za téměř nadlidský výkon. V *dhjáně* panuje duchovní klid, ticho a vše prostupující prázdnota, která mystikovi navodí pocit vznášení se uprostřed bezedné propasti, tzv. *propasti gnostiků*. Kdesi na jejím dně leží mystikovo tělo.

Adepta čeká poslední, královská disciplína. Kdo se vejde do limitu 1728 vteřin (circa půl hodiny), odpálí svou mysl i vědomí do zaempirické, transcendentní oblasti,

²⁰⁹ Karel Weinfurter: *Praktická mystika (Ohnivý keř II.)*, Jablonec nad Nisou 1994, s. 74.

²¹⁰ *dhárana* (sans.) soustředění, koncentrace, především však šestý člen jógického školení podle Pataňžalího systému. In Květoslav Minařík: *Malý mystický slovník naučný*, Praha 1992, s. 81. Pataňžalí je považován za nejvýznamnější staroindickou autoritou jógy, ale o jeho životě není nic bližšího známo. Jeho systém vznikl asi 200 př.n.l.. Je vyložen formou seřazených aforismů ve spisu *Jógasútra*.

²¹¹ *Dhjána* (sans.) rozjímání, meditace. Výsledný stav klidného toku myšlení, zaměřeného k jednomu předmětu. Sedmý člen jógického školení podle Pataňžalího systému. In Květoslav Minařík: *Malý mystický slovník naučný*, Praha 1992, s. 83.

kde oba zapustí silné kořeny. Ve stavu *samádhi*²¹² odumře mystik smyslovému světu. Díky znovunabyté vnitřní svobodě může jeho mysl „pendlovat“ mezi vesmírnými světy. Už není pozemský sirotek, ale kosmické *Jedno*.

*„Ten, kdo vstoupil do samádhi prožívá stavy vědomí, které jako vrstvy tvoří hierarchickou řadu stavů, jimiž je vroubena cesta z periferie bytí do jeho centra.“*²¹³

Konůpkovy zježžené vlasy

Je otázkou, zda nám Konůpkova kresba *Kontemplace* z roku 1909 [obr.39] ukazuje meditujiícího adepta nebo je přímo personifikací mystického stavu. Bezpohlavní bytost existuje mimo reálný čas i prostor v nedefinovaném prázdnu, prozářeném teplým, okrovým světlem. Asketický profil se zastřeným zrakem koncentruje na jedno nebo na nic. Tělo „zcepenělo“. Veškerá energie byla investována do mimořádné duševní aktivity, kterou prozrazuje „exotický účes“ meditujiícího. Zdá se, že se mu podařilo rozsvítit poslední *čakram* na temeni hlavy. Vlasy stojí v pozoru, „elektrizované“ majestátem *Nekonečna*. Podle Weinfurterových poznatků má jejich vytržení na svědomí prudký průvan, který doprovází každé řádné cvičení:

*„Jakmile počneme správně soustřeďovati svoji mysl, způsobíme tím v astrálu kolem sebe nesmírně prudký vír, jehož jsme středem a jehož průměr měří někdy deset i dvanáct metrů. Do tohoto víru nemůže vstoupiti žádná astrální bytost a nemůže se k nám tedy nic přiblížiti v době posvátné mystické koncentrace. Žádný duch, žádná bytost elementární, ba ani žádný anděl nemůže vstoupiti v této době do našeho okruhu, poněvadž veškeré tyto bytosti by byly zmíněným vírem roztrhány.“*²¹⁴

²¹² *Samádhi* (sans.) extáze, vytržení, osmý člen Pataňdzalího jógického školení. Běžný význam slova značí ponoření mysli vůbec už nerušené vnějškem. In Květoslav Minařík: Malý mystický slovník naučný, Praha 1992, s. 362.

²¹³ *Ibidem*, s. 362.

²¹⁴ Karel Weinfurter: Ohnivý keř, Jablonec nad Nisou 1992, s 65.

Zrzavý a androgyn

„Když se zakotví v nejvyšším čakramu, splyne se v jedno. Není rozdílu mezi hmotou jemnější a hrubší. Vidí se jen to zrcadlení, tedy protože je samsára, je též nirvána. Nečinit rozdílu mezi čakramy, ani mezi mužem a ženou.“²¹⁵

Příbuznost rukopisu Zrzavého *Meditace* (1915) [obr.40] s automatickými výtvy medijních malířů neunikla řadě badatelů.²¹⁶ Tím, že si osvojil manýru kreslících médií, dodal svým esoterickým obrazům na autenticitě. Díky tomu se jeví jako výplody momentálního vnuknutí místo výsledku dlouhodobé spekulace. Masivní hrouda těla opět prodlévá ve „spícím“ režimu a jako nedobytná pevnost čelí pozemskému světu. Brány smyslů jsou uzavřeny. I rukám, zkříženým na prsou, je znemožněno v dotyku. Vlasů, kterým Konůpek propůjčil největší expresivitu, se Zrzavý asketicky vzdal. Jeho kontemplativce odhodil šaty a hlavu si oholil jako buddhistický mnich. Ze zátylku prýští proud kondenzované energie, v jejíž záři se zazelenal *strom poznání*, vyrůstající z mystikovy páteře.

Záhadou zůstává zasvěcencovo pohlaví, jehož prvotní znaky jsou na obraze vyretušovány. Člověk, který dosáhl nejvyššího stupně meditace, má v sobě znovuzkřísit ideál původního lidství - *hermafrodita*. „*Obě pohlaví musí mít mystik v sobě. Toť veliké mysterium, a posvátné. A proto nesmí to býti posvrněno činy na úrovni zemské - zvířecí. Božství má v sobě dvě vlastnosti, jimiž se tvoří: moudrost–bůh-mužský pól a láska - bohyně-ženský pól. Projevené - syn.*“²¹⁷ Termín *coincidentia oppositorum* (spojení protikladů) se mezi filozofy a teology vžil „jako nejméně nedokonalá definice Boha“. Mikuláš Kusánský si jej vypůjčil od Pseudo-Areopagity, který tvrdil, že Bůh je výsledkem dokonalého vyvážení protikladů. V antice představoval *androgyn* na duchovní úrovni ideální stav, který si lidé snažili navodit

²¹⁵ František Drtikol, in www.esoteric.mysteria.cz, vyhledáno dne 11.3.2006.

²¹⁶ Viz např.: Jaroslav Anděl: Okultní inspirace: poznámka k dílům Bohumila Kubišty, Jana Zrzavého a Josefa Váchala, Revolver Revue, sv. 31, 1996, s. 172- 191, Karel Srp, Jana Orliková: Jan Zrzavý, Praha 2003.

²¹⁷ Karel Funke: Mystik a učitel František Drtikol, Praha 1983, s. 142.

prostřednictvím mystických obřadů. Tento pojem je ale nutné chápat alegoricky. Rituální *androgyn* v sobě nesl pouze souhru magicko- náboženských sil, nikoli fyzickou obojakost anatomických orgánů. Dítě, jež se narodilo se znaky *hermafroditismu*, bylo Řeky naopak považováno za projev božího hněvu a bylo svými rodiči ihned zprovozeno ze světa. Jedním ze slov, kterými kabalisté označují kámen mudrců je *rebis*, v překladu znamenající *dvoji bytost* neboli *hermetický androgyn*. Podle tajného židovského učení se zrodil ze spojení Země a Luny, řečeno s alchymisty sloučením síry a rtuti. Podle vlivného mystika Jakoba Böhme byl *hermafroditismus* přirozeným stavem člověka, před Adamovým pádem. Sofie, božská Panna, byla součástí prvního muže. Kvůli jeho uzurpátorským sklonům se od něj oddělila. Adam, a s ním celé mužské pokolení, tak nenávratně ztratil „okultní manželku“. Podle Böhma má člověk díky Kristovu vykupitelskému aktu naději opět dosáhnout své původní přirozenosti. Do té doby zažívá pocit úplnosti jen po dobu trvání pohlavního styku.

Androgyn se stal kultovním hrdinou dekadence. Vlivný mág *Péladan*²¹⁸ jej z metafyzických výšin přestěhoval do světa erotických slastí a nemalou měrou se tak zasloužil o degeneraci mystického symbolu. *Androgyn* začal být chápán doslova, jako lascivní dvojohlavní bytost - místo ideální vyváženosti, u něj najednou něco přebývalo. Harmonie byla porušena. Objevil se nový idol smyslné dokonalosti. Dekadentní umělci navíc přišli s typem *satanistického hermafroditismu*, který oslovil i mladičkého Zrzavého.²¹⁹ *Meditace* mu vznikala pod rukama v době, kdy svým duchovním sebevzděláváním dospěl k opačnému, mysticky „korektnímu“, významovému pólu symbolu.

Adámkova touha po Jednotě

U tak zapáleného mystika, jakým Rudolf Adámek bez pochyby byl, je prezentace metafyzického stavu na dřevorytu *Meditace* z roku 1911 [obr.42] překvapivá svým konvenčním až staromilským podáním. Žáda nám ukazuje žena, zhroucená u stolu pod tíhou *nekonečna* Vesmíru, který se jí připomíná výsekem v otevřeném okně.

²¹⁸ Joséphin Péladan společně s dalšími francouzskými hermetiky Stanislavem de Guaitou a Papusem založil v r. 1888 ezoterní řád *Orde kabbalistique de la Rose-Croix*. Sám sebe označil za nejvyššího mága a přijal titul *Sar Merodac*. Časem založil vlastní řád *Orde de la Rose-croix Catholique*. Ve svém učení kombinoval křesťanství s kabalou, staroegyptskou mytologií, východní filozofií atd.

²¹⁹ Viz Jan Zrzavý *Antikrist* (olej, plátno, 1909) [obr.41]

Konfrontace odvrácené lidské postavy s noční krajinou, člověčí nepatrnost na pozadí velehor, bezedné nebe a hvězdy, na které nikdy nedosáhne - jakoby se Adámek vrátil do doby rozervaných romantiků první ¼ 19. století. Jako praktikující mystik přece nepotřeboval konvenční prostředky k znázornění něčeho, co musel důvěrně znát z autopsie. Malíř se usilovně cvičil v meditaci a jeho portmonka byla plná členských legitimací z nejrůznějších pražských esoterických spolků,²²⁰ přesto se tu nedokázal oprostít od literární popisnosti.

Od roku 1908 patřil do okultního *Ibbingova kruhu*. Nové esoterické prostředí jej inspirovalo k vytvoření Kosmologického cyklu *Ibbingové* (1913). Předmětem jednoho z dřevorytů je opět meditační stav. Tentokrát Adámek upustil od přílišné sentimentality. Soustředil se pouze na kontemplujícího a objekt jeho kontempace. Mystika opět ponechává v anonymitě, odvráceného od diváka i od vezdejšího světa. S rozpaženými rukama adoruje neobyčejně výkonné boží dynamo burácející na obloze. Gesto rozpažených rukou charakterizoval Drtikol jako „*vyzařování do vesmíru – všeobjímání - soucítění - pronikání*“²²¹, což koresponduje se stavy, které Adámek prožíval v průběhu vlastní meditace. „*To jsou chvíle, kdy Tajemno vstupuje v duši, a celé nitro leží v prachu v hluboké pokoře před tím majestátem Božím. Jak vše pak miluji a vše se mi zdá dobré. V těch chvílích vše se stává modlitbou, ve které bych chtěl proměnit celý život...*“²²² Mystik se sice na obraze blaženě koupe ve světelné lázni, ale objekt jeho touhy je od něj vzdálen několik desítek světelných let. Pořád se nezbavil prokletí rozdvojenosti a stejně jsou na tom i ostatní protagonisté Adámkových vizí - somnambulní sirotci, které místo Měsíce magnetizuje *Absolutno*. Na obrazech *Křišťálové výše* (linoryt, 1920), *Hvězdné sny* (dřevoryt, 1916) i *Touha* (dřevoryt, nedatováno) opakuje typ anemické ženy, prohnuté jak napjatý luk a připravené k vystřelení do Vesmíru. Ten ale zatím nepřijímá...

²²⁰ Rudolf Adámek byl zapáleným teosofem, spoluzakladatelem hermetické společnosti Universalia, členem Ibbingova mystického kruhu atd.

²²¹ František Drtikol. Cit in www.esoteric.mysteria.cz, vyhledáno 11.3.2006.

²²² Z dopisu Emanuelovi Haunerovi, 9.7.1912, cit. in Rudolf Adámek (kat. výst.), Galerie moderního umění v Roudnici nad Labem 1995.

Atlantský bůh

V meditacích se mysta opakovaně potapí do hlubin podvědomí, aby z nich vylovil tu nejvzácnější perlu - svou ideální prapodobu. Ta se urodila, když byl svět ještě mladý, na korálu „nejskvělejší civilizace“, bájně *Atlantidy*. Záhadné souostroví je pro zasvěcence nezpochybnitelným historickým faktem.

„ Atlantis, země našeho mládí, země která nám dala okusiti sen oběti, která činí člověka bohem, země, jejíž květy omamují nás dodnes blízkostí dob, kdy bohové chodívali mezi lidmi, aneb lépe, kdy lidstvo vydávalo muže, kteří se bohy stávali.“ ²²³

Pocit ztracené vlasti, z jakého se tu vypsál Jan Kefer²²⁴, sdíleli všichni mystici.

Atlantida byla třetí z předpotopních vlastí mystovy genealogie. Na začátku jeho pozemské historie byla doba „*polárních krajin*“. O předcích této rasy nemá zasvěcenec prakticky žádné informace. Jejich existenci vydedukoval z kusých zpráv, jež se dochovaly ve védské tradici. Lépe „probádanou“ je civilizace s pořadovým číslem dvě, jež se zabydlela na pevnině s podivným názvem *Lemurie*. O její přesnou polohu se mágové přeli. Hledali ji někde mezi dnešním Cejlonem a Madagaskarem. Někteří ve svých výzkumech pro *Lemurii* anektovali i tichomořské ostrovy, včetně ostrova Velikonočního.

Život na *Lemurii* vznikl v momentě, kdy se Luna oddělila od Země. *Lemurský hermafrodit*, inspirován nebeskými tělesy, se rovněž rozpůlil na dvě pohlaví. Vznikl tak člověk nadprůměrně velké postavy, bledé pleti a arijské rasy. Při pobožnostech se klaněl Slunci, ve kterém viděl svého trojjediného Boha.

Po *Lemurech* přišel čas *Atlanty*. Veliká ostrovní říše v dalekém moři byla pro mystiky ztělesněním pozemského ráje. Život na ní vznikl tam, kde zapadá Slunce, spojením dcery ostrova s pánem moří Poseidonem. Z jejich lásky se narodil dokonalý

²²³ Jan Kefer: Syntetická magie. In. www.grimoar.cz, vyhledáno 5.3.2006.

²²⁴ Jan Kefer - český hermetik, spoluzakladatel společnosti *Universalía*.

lidský tvor. Poseidon „opevnil svůj krb třemi zemskými a dvěma vodními soustředěnými kruhy a svým deseti synům rozdělil vládu. Božskému původu atlantských králů pokořily se kraje kolem Středozemního moře. A Poseidon, zřídív říši, odešel, aby jeho božská postava nepřekážela zkouškám synů země.“²²⁵ V „běločervených městech atlantské země“ žili lidé ještě nezatíženi prvotním hříchem. Jan Konůpek, reprezentant „zdegenerovaného“ potomstva hvězdné generace, nechal po tváři ideálního předka (*Atlantský bůh*, 1929 [obr.43J]) přelétnout nebeský stín. Atypickou karnací obličej demonstroval genofond mořského boha. Nic víc k charakteristice sebevědomého obyvatele „pupku“ legendárního světa nepotřeboval. *Atlantian* je ztělesněným opakem člověka, tak jak jej známe. Fantazii mystiků uhranul svým „ideálně krásným tvarem, harmonií tak dokonalou, že ji není možno zobraziti.“²²⁶ Je klidný, vědoucí, koupající se ještě v záři božské přízně.

*„Atlantská magie nezná dosud dědičné viny, vyrovnání a oslavení kříže, vstupuje celou svou podstatou do života a životem oslavuje život. Člověk se stává mágem vědou a odvahou, vládne přírodou smyslem přírody samé.“*²²⁷
Atlantian je bratrem kabalistického *Adama Kadmona*.

Oba jsou dětmi Vesmíru, těmi nejdokonalejšími emanacemi božství, jež rozředěné do jedné nicotné kapky živoří i v našem těle v podobě tzv. *vnitřního člověka*.

*„...Vnitřní člověk je mikrokosmem čili světem v malém, jenž odpovídá Duchu světa čili stvořiteli Vesmíru, neboť Vesmír, jak jsem již psal jinde, má podobu lidskou, kterou nazývali kabbalisté Adam Kadmon...Právě tak vypadá také vnitřní člověk u každého, kdo v sobě vyvinul mystické schopnosti. Tak jako jsou ve Vesmíru hvězdy a planety hmotné, tak také jsou člověku vnitřním veškerá souhvězdí, všechna zvířetníková znamení a rovněž veškeré planety se sluncem a měsícem. Není to míněno symbolicky, nýbrž doslovně.“*²²⁸

²²⁵ Jan Kefer: Syntetická magie. In. www.grimoar.cz, vyhledáno 5.3.2006.

²²⁶ Jan Kefer: Syntetická magie. In. www.grimoar.cz, vyhledáno 5.3.2006.

²²⁷ Ibidem.

²²⁸ Karel Weinfurter: Praktická mystika (Ohnivý keř II.), Jablonec nad Nisou 1994, s. 85.

I my tedy máme potenciál stát se *Atlantány*. Vhodnou stimulací duše můžeme *vnitřního člověka* vzkřísit k životu. Čím více mystik pokročí v duchovním cvičení, tím více jeho vnitřní *božské já* vyplouvá napovrch. Rádo se promenáduje před vnitřním zrakem meditujícího člověka. Praktický Weinfurter podobu vnitřního člověka podrobně popsal, aby kontemplanujícím jeho identifikaci ulehčil.

„Pokud se týká postavy vnitřního Člověka, může býti velmi různá, ale přece jen v některých případech typická, totiž jeví se žákovi jako krásný mladík, s korunou na hlavě, což je odznakem krále, jindy - a to se stává skoro vždy u křesťanských mystiků - objevuje se v postavě Krista v různém postoji a rouchu, buď prostém nebo složeném dokonce z drahokamů a v plné záři, ať jsou duchovní oči žáka oslněny jako bleskem. Nejkrásnější popis tohoto božského zjevu nalézáme v Bhagavad-Gítě, když Bůh Krišna se zjevuje Ardžunovi v celé své skvostnosti a moci, takže Ardžuna téměř klesá před jeho leskem a je postižen posvátnou hrůzou, při které se mu ježí vlasy. Toto ježení se vlasů je vždycky - ale jen u mystika - známkou přítomnosti boží, jestliže ovšem předcházely stavy jiné, které k tomu vedou. Souvisí to na druhé straně s probuzenou silou Kundalini, která se blíží k temeni hlavy.“²²⁹

I když klidný spánek poloboha střežila mohutná armáda (Mystové ji měli spočítanou do posledního vojáka. Čítala 1200 lodí, 10 000 válečných vozů, 240 000 koní, 1 200 000 mužů a 60 000 důstojníků.), s nepřítelem v podobě živelné pohromy si poradit neuměla. Když Bůh došel k názoru, že si ostrované božská privilegia déle nezaslouží, poslal *Atlantidu* ke dnu.

Zasvěcencova otčina se tak po éře slávy a nepředstavitelného blahobytu vnořila do vln, z nichž se zrodila. „...*avšak zákon Poseidonův žije pomyslně v duších národů, jež čas vyvolal k dalším a slavnějším poutím k světlu.*“²³⁰ Její veliké dědictví není ztraceno. Podle Rudolfa Steinera by měl každý mystik s vděčností líbat ruce indickým mudrcům, kterým se podařilo část božího odkazu zakonzervovat.

²²⁹ Karel Weinfurter: Praktická mystika (Ohnivý keř II.), Jablonec nad Nisou 1994, s. 85- 86.

²³⁰ Jan Kefer: Syntetická magie. In. www.grimoar.cz, vyhledáno 5.3.2006, nestránkováno.

„Upozorňovali jsme na to, že duše může jen zdola vzhlížet k vznešeným spirituálním naukám, které tenkrát vstoupily do světa prostřednictvím lidských individualit, jež v sobě dosud všechny nesly vnitřní velikost lidí, kteří měli v atlantské době bezprostřední spojení s božskými, spirituálními světy, tak jak už to v pozdějších epochách lidstva nebylo možné. Poukázali jsme na to, jak dědictví atlantské moudrosti, dosažitelné dnes již jen pro okultistu, žilo v poatlantské formě v pradávných svatých učitelích prvního poatlantského kulturního období, a upozorňovali jsme, že to, co tenkrát žilo a o čem neexistují žádné záznamy kromě toho, co nazýváme kronikou Akašá, bude člověk vnímat jako dostatečně velké a významné, uvidí-li jas dozvuků této moudrosti v indické a vůbec orientální literatuře.“²³¹

Atlantské poselství se tichou poštou šířilo od Zarathustrových stoupců přes egyptské mágy, řecké extatiky, kabalisty až po velké inicianty 20.století. Každý mystik, pohrouživ se do meditace, hledá svou *Atlantidu*. V každém usebraném těle koluje modrá krev.

V opiovém rauši

„Opium (laudanum) jest zaschlá šťáva vypryšťující z povrchních nářezů nezralých makovic (v. Papaver somniferum). V obchodě jest několik druhův opia, u nás se používá skoro výhradně opia smyrenského, jež přichází do obchodu ve způsobě bochníků vážících 300-800g, obalených do listů makových a posypaných semeny různých rostlin. Jest to hmota šedohnědá až temnohnědá, chuti hořké, intensivního zápachu nezralých makovic.“²³²

Každý člověk může být mágem. Stačí jen probudit transcendentální schopnosti, které podřimují kdesi v širé krajině našeho podvědomí. Pataňdžali zná způsoby, jak tyto síly aktivovat:

²³¹ Rudolf Steiner: O iniciaci, Hranice 2003, s.30.

²³² Ottův slovník naučný, fotoreprint z roku 1902, Paseka 1999.

„Siddhis jsou výsledkem zrození, rostlin, vyvolávání (incantací), sebetryznění nebo samadhi (vytržení). Zrození znamená, že magických sil nabyt člověk řadou existencí (dle zákona opětného vtělení). Tento případ nalzáme u médií spiritistických. Vyvolávání značí magické obřady. Sebetryznění náleží do praktik fakírů a vytržení Samadhi jest pramenem magických sil u světců. Rostlinami míní se opiáty, hašiš a jiné omamné prostředky, jejichž pozitivem uvolňuje se astrální tělo a tím se získává styk se světem nadsmyslným.“²³³

Není divu, že až poslední způsob se zdál široké obci mystiků nejdemokratičtější a nejschůdnější cestou do „nebe“. Za karmické prokletí můžou naše předešlá vtělení, samadhi je „životním stylem“ té nejužší elity. Zrovna tak lože s mnoha sty trčících hřebů nebylo zcela jistě navrženo pro západního člověka. Co tedy zbývá citlivé evropské duši, snící u kavárenského stolku o jiných, lepších světech?

Narkotika. Opiáty, které zesilují pasivitu těla, aby nebránilo duši v expanzi. O jejich blahodárných účincích referovali mnozí cestovatelé, jimž se naskytl vzácná možnost studovat fakíry v „hašišovém rauši.“

„Fakír Ben Aissa před svou produkcí vložil do kovové pánvice na rozžhavené uhlí jakési sušené rostliny, kterých měl zásobu vždy s sebou. Potom se sklonil nad pánvicí a vdechoval nějakou dobu hustý dým, který z rostlin vystupoval. Poté se postavil do středu jeviště a počal nesmírně rychle pohybovatí hlavou, skláněje ji dopředu a ihned zase nazad, takže za chvíli jeho tvář nabyla barvy až fialové. Náhle zastavil tyto pohyby a vrhnuv se na zem obličejem dolů, zvolal: „Allah!“²³⁴

Dech beroucí triky indických asketů byly také podmíněny konzumací halucinogenních drog.

„Nezapomeňme též, že v Indii od nejstarších dob byly známy uspávající mák a konopí, z něhož připravován hašiš. Narkotické účinky obou byly dávno objeveny a ceněny v míře veliké... Všeobecně se věří, že kouření pochází od té

²³³ Pataňdžali. Cit. in. Karel Weinfurter: Divy a kouzla indických fakírů, Praha 1913, s.125.

²³⁴ Karel Weinfurter: Paměti okultisty, Brno 1999, s. 121.

*doby, kdy tento zvyk byl přinesen z Ameriky zároveň s tabákem. To jest mylný názor. Je dokázáno, že v nejstarších dobách se kouřilo opium a hašiš a jiné látky z dýmek na Východě, v Africe a též v Evropě.*²³⁵

Aby mohl evropský mystik udržet krok se svými bratry Orientálci, musel změnit náplň své lulky. Tabák už je „příliš slabá káva“. Jeho obrazotvornost musí být poháněna silnějším palivem. Pokoutně se začne obstarávat rostlinné výtažky, jejichž latinská jména znějí jako černokněžnické kletby. S exotickým kuřivem experimentuje ve výsostném soukromí bytů. Tyto opiátové sedánky nemají ale nic společného s dekadentními orgiemi. Jejich vědecký charakter mnohdy umocňuje přítomnost lékaře, připraveného v případě nejvyšší nouze aplikovat protijed. Vzpomínka Gustava Meyrinka²³⁶ nám umožňuje do jednoho z takových bytů nahlédnout. Spisovatel se k narkotiku uchýlil, když zatoužil po zprovoznění daru jasnozřivosti.

*„...poradil jsem se tedy, tuším, že to bylo roku 1894, v Praze, s jedním svým přítelem lékařem a rozhodl se zprvu podniknout jen pokus se všeobecně známým hašišovým výtažkem. Na jeho radu jsem požil několik gramů lektvaru zvaného „tinctura cannabis indicie“, načež se mi neprodleně udělalo nevolno. K témuž výsledku jsem dospěl asi ještě tucetkrát. Z toho jsem usoudil, že moderní farmacie zase jednou nechala vzniknout zmetku, jemuž dala do vínku překrásné jméno...“*²³⁷

Kvalitní vzorek kuřiva mu přinesla jedna známost z vlakového kupé - arabský obchodník s tabákem. Přátelství bylo zpečetěno tisícovkou cigaret, které od něj Meyrink koupil. Arab mu prozradil, že pravý hašiš, jaký se v Orientu používá k vyvolání

²³⁵ Karel Weinfurter: *Divy a kouzla indických fákírů*, Praha 1913, s. 20.

²³⁶ Pro Weinfurtera a ostatně pro vývoj pražského mysticismu měla mimořádný význam persona pražského Němce, úspěšného bankéře a budoucího slavného spisovatele Gustava Meyera, tvořícího pod pseudonymem Gustav Meyrink. „*Kdo pozoruje svoji cestu k mystice, jež je vrcholem okultního školení, shledává vždycky, že se setkává časem a na jistou dobu s lidmi, kteří mu ukáží buď další kus cesty, nebo ho alespoň upozorní na určité věci.*“ In Karel Weinfurter: *Paměti okultisty*, Brno 1999, s.26. Podle tohoto „duchovního zákonu“ se tito dva muži potkali: „Do jedné naší schůze ve zmíněném kroužku přivedl baron Leonardi mladého, velmi elegantního muže, kterého představil jako bankéře Gustava Meyera. Je teď znám jako jeden z nejproslulejších německých spisovatelů i našemu čtenářstvu. Psal pod pseudonymem Gustav Meyrink...Meyrink přišel do našeho kruhu několikrát a tu jsme se záhy spřátelili a chodili spolu celé hodiny, rozmlouvající o okultních zjevech, anebo jsme sedávali v kavárně, probírajíce různé okultní otázky, které nám tanuly na mysli.“ *Ibidem*, s. 27.

²³⁷ Gustav Meyrink: *Hašiš a jasnozřivost*, Praha 1993, s.22-23.

náboženské extáze, musí být zpracován zvláštním způsobem. Slíbil, že mu z Káhiry trošku pošle. Za několik měsíců skutečně dorazila na bankéřovu adresu bednička plná mourou z dřevěného uhlí, která uvnitř skrývala pravý poklad - hrudku hašiše zabalenou v kapesníku. Arabovy instrukce zněly:

„Musíte rozpustit 30 gramů v černé kávě a tu pak vypít. Přitom musíte v ruce držet bambusovou hůlku: jak se dostaví „kef“ (rauš, opojení), získáte dojem, že se z hůlky stal žebřík. A po tom žebříku polezete.“

„Kam se dostanu?“ zeptal se spisovatel

„Do nebe.“ Zněla lakonická odpověď.“

Hned následujícího dne se rozhodl experiment vyzkoušet na vlastní kůži. Pozval si několik přátel a speciálně připravenou kávu vypil před jejich očima. Uběhlo šest hodin a nic. Vypadalo to, že láhev octa, kterou měl připravenou jako protijed už nebude potřebovat. Až tu:

„Najednou jsem dostal pocit jako bych byl o čtvrt metru vyšší než obvykle a chodil na chůdách. Přitom nebylo mé vnímání okolního světa zastřeno ani v nejmenším. „Chladné opojení“, jak jsem to nazval, mě nutilo být minutu od minuty silnější a ztrápenější. Slovo „opilost“ se na tento zvláštní stav nehodilo. Mé smysly nebyly zamlžené jako při alkoholickém opojení, ale naopak nepopsatelně jasnější. Tiché šelesty jsem vnímal jako hřmění. Po extázi jakéhokoliv druhu ani stopa. Spíš mě ovládla jakási duševní strízlivost, jakou jsme dosud v životě nepoznal. „Zatraceně, na tu bambusovou hůlku jsme zapomněli,“ zabručel doktor, když jsem mu to sdělil. „Čili je to celé nudnější záležitost, než jsme předpokládali,“ ozval jsem se. Mezi tím se můj pocit stoupání tak zesílil, až jsem si chvílemi myslel, že létám. S neslýchanou jasností jsem viděl nádherné krajiny, ledovce a tropická údolí, lesy a barvami prozářené pouště. Ale pohled na ně mě ani v nejmenším neuchvátil. Také jsem ani na okamžik nezapomněl, kde se ve skutečnosti nacházím, i když mi tato „skutečnost“ připadala mnohem banálnější než výjevy v mých vizích... spatřil jsem totiž mrak, který se přetvořil ve mne samého, ale neměl jsem na sobě svůj obvyklý oblek. Zdálo se mi, že jsem se stal Asiátem-mužem v kulatém, nahoru

zahroceném slaměném klobouku, takovém, jako mívají annámští Vietnamci²³⁸, nesoucí přes rameno vahadlo se dvěma vědry. Ten muž byl bosý, zahalený jen do kusu modrého vybledlého plátna, zjevně nějaký nosič vody. Začal pohybovat rty a já napjatě čekal, co mi poví.“

Jeho vizi ale zapudil přítel, který ho oslovil a tím vytrhl z transu. Nakonec se mu ale dosáhnout stavu jasnozřivosti přece jen podařilo, o čemž přátele přesvědčil např. tím, že přesně uhádl kurzy akcií v úvěrové bance na příští týden. Stav, které následovaly, nebyly z nejpříjemnějších. Upadl do velmi útrpné letargie a ztuhlosti. Několik dnů byl úplně paralyzován:

„Byl to stav tak nepopsatelného utrpení, že bych každého co nejnaléhavěji varoval, aby se podobných pokusů o hašišové požitky vystříhal. Nabyl jsem přesvědčení, že tento jed až do krajnosti zesiluje ty představy, které experimentátor právě má. Kdo z nás nakonec o sobě může říci, že je pánem svých myšlenek natolik, aby byl i v hašišovém opojení obrněný proti nežádoucím dojmům?“²³⁹

Váchal, ač vášnivý cyklista, nadmíru holdoval kouření. Ostatně, stejnou lásku s ním sdílel i jogín Drtikol, který měl na výtky svých žáků připravenou briskní odpověď: „*Víš, to je jako s tím jedním z Tibetu, který řekl, že kouření je jeho jediným pocitem, vízícím ho k tomuto světu.*“²⁴⁰ Elegantní, štíhlá lulka se stala nedílnou součástí Váchalovy „image“. Na svých autoportrétech se rád zpodobňoval jako rozcuchaný, „bánící“ malíř, přičemž dýmce nepřihradil jen úlohu módního doplňku. Tento neživý předmět se stává epicentrem a původcem obrazového děje. Škrť zápalky a Váchalovy plíce z ní učiní katalyzátor malířovy obrazotvornosti, jako na barevném dřevorytu *Nikotiana* z roku 1919 [obr.46]. Malíř sám sobě vyhradil nenápadné místo v levém spodním rohu. Zbrzděné čelo prozrazuje úpornou koncentraci, zježené vlasy přestávají podléhat zákonům zemské gravitace. Plochu dřevorytu zaplňují bubliny dýmu, ve kterých se odehrává „komiks“ Váchalova podvědomí. Zprvu průhledné chomáče dýmu dostávají

²³⁸ Zde se před očima naší představivosti proměňují Zrzavého šikmooké kryptoportréty: *Princ* (olej, plátno 1910) a *Vlastní podobizna I* (tempera, bronz, plátno, 1908) [obr. 44, 45]

²³⁹ Historka reprodukována podle Gustav Meyrink: *Hašiš a jasnozřivost*, Praha 1993, st.22-27.

²⁴⁰ Karel Funke: *Drtikol mystik a učitel*, Praha 1983, s.146.

postupně hmotný tvar. Jsme svědky materializace malířových myšlenek. Každý průměrný mystik by měl být schopen této okultní operace, která má doložit existenci nadhmotného světa. K tomu, aby viděl astrální bytosti, žádnou silnou drogu nepotřebuje. Má-li dostatečně vyvinuté mediální schopnosti, kráčí s nimi bok po boku celým jeho pozemským životem.

Na obraze z roku 1910 napěchoval dýmku kuřivem těžšího kalibru. Zobrazil na něm *Kuřáka opia [obr.47]* ve stádiu, kdy se postupně vymaňuje z pozemského žaláře. Pokušuje se svým astrálním dvojníkem. Zatímco kuřákově tělo nezadržitelně mizí v éteru - Oči jsou pro tento svět zavřené, pravá ruka podpírá bezvládnou hlavu, zatímco levá se stává průsvitnější než stoupající dým - jeho astrální dvojník už díky výjimečné koncentraci vědomí udrží reálnou lulkou. Malíř se pokusil zachytit proces tzv. *dematerializace*, která je průvodním jevem duchovního zdokonalení. Duše jako džin z láhve uniká ze svého tělesného obalu. Pomalu se stěhuje na jinou adresu. S každou inhalací se kuřák „vypařuje“ z tohoto světa a svět *nadsmyslna* dostává reálné, trojrozměrné kontury. Spojení vědomí s realitou je přetrženo. Jedno pro druhé přestává existovat. Abstrakce *já* se musí stále zdokonalovat. Tím dochází k postupnému přerušování vztahu mezi světem a vědomím do té míry, že člověk nevyvolává dojmy u jiných lidí ani emocemi, ani uvědomováním v konkrétních pojmech. Tím se dosáhne přerušování vztahu mezi individuem a ostatními lidmi, což automaticky přechází v *dematerializaci* bytosti.

Nevinné experimentování se často zvrhlo v nezvladatelnou závislost, kterou řada okultistů zaplatila vlastním životem. Weinfurter se ve svých pamětech²⁴¹ několikrát zmiňuje o významném členu vídeňské teosofické lóže hraběti Leiningenovi jako o beznadějném morfinistovi. „*Vůdce mu několikrát dal cvičení proti této neřesti. Ale hrabě, jakmile počal pociťovati odpor proti morfiu, přestal cvičit a tím se jeho neřest vrátila zase s plnou silou.*“²⁴² V důsledku nadměrné dávky morfia zemřela i legendární postava francouzského okultismu - markýz Stanislav de Guaita, zakladatel významného esoterního řádu *l'Ordre kabbalistique de la Rose-Croix*²⁴³

²⁴¹ Karel Weinfurter: Paměti okultisty, Brno 1999.

²⁴² Ibidem, s.96.

²⁴³ Kabbalistického řádu Růže a Kříže

Extáze - překročení prahu

„Extase, toť prvá podmínka uměleckého díla.“²⁴⁴

„Tato úplná proměna celé duše v Boha netrvá dlouho, nicméně pokud trvá, duše nemá sílu vrátit se k sobě, ani neví, co se děje. Pokud žijeme na tomto světě, nelze z toho nic chápat, aspoň tak to chce bůh, abychom toho nebyli schopni.“²⁴⁵

„Cítím nové možnosti a vše mimo mne je mrtvo. Odumřelo vše staré, a nové tvořím já sám. Známkou tvůrčí moci jest jedině jistý řezavý pocit v těle jako zachvění neb jako zamrzení. Tj. onen fond, z něhož se rodí vše nové. Tj. základ všeho života a vnitřního probuzeného vědomí, které každému, kdo je cítí, dává právo k iniciativě.“²⁴⁶

Jelikož extáze vytrhne mystikovu mysl „mimo sebe“, podrobme zevrubně prohlídce alespoň jeho tělo. To tělo jako by nežilo. Pár minut i několik dní. Netečné k okolí, nic nevidí, nic neslyší, nic necítí. Dech i krevní oběh se prokazatelně zpomalí. Tělesná teplota klesne za únosnou míru. Zkušená extaticka sv. Terezie tento stav popisuje takto:

„...potlačí dech takovým způsobem, že nám brání mluvit i otevřít oči, odstraní i tělesné teplo, ani nevím kam...ruce jsou jako led a někdy doslova zdřevění. Zdá se že duše opouští tělo, a zapomíná, že je oživuje. Trvá-li tento stav delší dobu, pak jsou nervy po jeho skončení celé rozbolavělé.“²⁴⁷

Extatikovo tělo můžeme pálit ohněm nebo píchat jehlicemi, žádné reakce se nám nedostane. Je tu, a přece jako by nebylo. Za jeho znečitlivění může všemocný anesteziolog - Bůh. Pro něj zapomněl mystik na vnější svět. On na oplátku aktivoval u umrtveného pacienta jiné senzory - „duchovní tykadla“, jež mu umožní detektovat *Absolutno*. Ve stavu vytržení nechává Bůh nahlédnout adepta do „své kuchyně“. Může

²⁴⁴ Josef Váchal: Dokonalá magie budoucnosti. Cit in Marie Bajerová: O Josefu Váchalovi, Praha 1990, s. 155.

²⁴⁵ Sv. Terezie z Ávily. Cit in Evelyn Underhill: Mystika, Praha 2004, s. 412.

²⁴⁶ Bohumil Kubišta: Dopis Zrzavému, Pola 10.2.1914. Cit in Bohumil Kubišta: Korespondence a úvahy, Praha 1960, s. 146.

²⁴⁷ Sv. Terezie z Ávily. Cit in Evelyn Underhill: Mystika, Praha 2004, s. 401.

to být odměna za dlouhodobou duševní práci nebo jen velkorysé gesto bez příčiny. Někdo se tohoto výsostného stavu nedobere nikdy, někdo po letech mučivých pokusů a někdo se s tímto božím darem jednoduše narodí. Ve srovnání s útrapami, kterými se museli prokousávat někteří zasvěcenci, se zdá až nepatřičné, že člověka může do extáze vpravit i tak banální věc denní spotřeby, jakou je řádně vycíděný talíř. Přesně to se přihodilo německému teosofovi Jakobovi Böhme, který upadl do transu, sedě ve svém pokoji a upřeně zíraje „*na lesknoucí se cínovou mísu, která s velkým jasem odrážela sluneční světlo.*“²⁴⁸

Člověk vynalezl mnoho způsobů, jak extázi „uměle“ vyvolat. Většinou se mystikům radí soustředit se na určitý symbol. Na sv. Kateřinu Sienskou platilo svaté přijímání.

*„Přijímala s takovou vroucností, že bezprostředně poté upadala do stavu extáze, v němž byla hodiny úplně bez vědomí. Jednou, když ji našli v tomto stavu, v poledne ji násilím vynesli z kostela a pod dozorem někoho z jejích průvodců ji nechali na žhavém slunci, dokud nepřišla k sobě.“*²⁴⁹

Svatý František z Assisi dosahoval vytržení pohledem na Ukřižovaného. Jiné svaté dojímalý k bezvědomí žalmy nebo kontempace svatého obrazu.

Dosud jsme se transu věnovali pouze vnějškově. Pokusme se nyní do vytrženého vcítit. Fyziologické změny probíhající v extatickém těle jsou vědecky důkladně zmapovány. O tom, co se ve stejnou dobu odehrává v zanícené duši, může poreferovat jen ten, kdo se na mystické dobrodružství vydal. V dochovaných svědectvích často narazíme na to, že si v tomto stavu člověk „nic neuvědomuje“. Toto tvrzení je nutné chápat jako lehkou nadsázku. Pokud si mystik z extáze nic nepamatuje, jak by pak mohla tak zatřást s jeho vnitřním životem?

Mystika, ač se na tento moment kolikrát léta připravoval, jednoduše překvapí, že se jeho vědomí najednou nechová tak, „jak by mělo“, tedy tak, jak jsme na to z vezdejšího světa zvyklí. Řečeno slovy Richarda od sv. Viktora:

²⁴⁸ Martensen: Jacob Boehme. Cit in Evelyn Underhill: *Mystika*, Praha 2004, s. 89.

²⁴⁹ Cit in Evelyn Underhill: *Mystika*, Praha 2004, s. 405-406.

„Jakýmsi podivuhodným způsobem si pamatujeme nepamatujeme, vidouce nevidíme, chápající nechápeme, pronikající nepronikáme.“²⁵⁰

Mystickovo *já* si v tomto stavu dává letmé dostaveníčko s *Absolutnem*. Dostává se mu výsady užít si onen nepopsatelný pocit, kdy „já je v bohu a bůh je v něm“. Toto rendez vous ale nikdy netrvá dost dlouho na to, aby byla mystova touha ukojena. O to krutější musí být vystřízlivění, ve kterém je tato jednota znovu přerušena.

Prchavé okamžiky transu je nutné chápat jako bonusy udělované tomu, kdo se vydal na cestu. Bůh se mystikovi dává po douškách, aby ho vzpružil, dodal mu odvahy a motivoval pro další duchovní trmácení. Chová se jako pohádkový zámek, který se putujícimu zjevuje na dosah ruky, aby se mu na to cynicky vzdálil o dalších „sedmero“ hor. Co mu ale ukázal je, že cíl *existuje*. Mystikovi přijdou postupně chvilková vytržení málo. Po takovéto zkušenosti už netouží jen po bohu, ale *do boha*.

Vize

„Skrz mé oči se dívá On“²⁵¹

Karel Weinfurter nezdolně věřil, že *právě v národě československém vzniká jádro pravé křesťanské mystiky, která jistě v budoucích dobách se rozšíří po celém světě.*²⁵² Proto své krajany, dřív než se většina z nich, jak doufal, vydá na mystickou pouť, neúnavně zásoboval četnými příručkami *k povzbuzení svých srdcí a k praktické denní potřebě.*²⁵³ Nalistujeme-li druhou kapitolu jeho, taktéž, *Druhého mystického slabikáře*²⁵⁴, jež má v záhlaví titulek *Magická síla obraznosti*²⁵⁵, dostane se nám podrobného manuálu, jak docílit, aby nám v mysli vyklíčil obraz toho, koho, řekl by skeptik, nikdo neviděl. V úvodu píše:

²⁵⁰ Richard od sv. Viktora. Cit in Evelyn Underhill: *Mystika*, Praha 2004, s. 411.

²⁵¹ František Drtíkol, cit in www.esoteric.mysteria.cz, vyhledáno 20.3.2004.

²⁵² Karel Weinfurter: *Druhý mystický slabikář*, Olomouc 2000, s. 10.

²⁵³ *Ibidem*, s.5.

²⁵⁴ Karel Weinfurter: *Druhý mystický slabikář*, Olomouc 2000.

²⁵⁵ *Ibidem*, s.24.

„Tato kapitola pojednává o zvláště důležitých a tajných věcech, o největší a nejdůležitější síle duše, o tzv. obraznosti nebo síle představitelnosti.²⁵⁶ ...: Obraznost čili fantasie jest právě opakem naší zevní činnosti rozumové, která se řídí logikou a tak zvaným ukázněným postupem myšlenek.“²⁵⁷

Obraznost staví vysoko nad lidský rozum. Pokud jí dovolíme, aby rozum občas zastínila, s gustem odsune konvenční svět na druhou kolej. Bez větší námahy nás přesvědčí o tom, že realita, kterou žijeme zas tak reálná není. Náš zrak obrátí do protisměru a nabídne nám svou variantu *Skutečna*.

Tato verze může být krajně příjemná a omračující. William Blake v tomto stavu například vídal *celý viditelný vesmír proměněný, protože odložil zpuchřelé cáry smyslů a paměti*“ a „oblékl neporušenou obrazotvornost.“²⁵⁸ Rozpětí jeho vizí sahá od vizualizace makrokosmu až po duši blechy. S anglickým vizionářem by si jistě rozuměl František Kupka, který také absolvoval několik „letů do Vesmíru“ „...večer zažil jsem zkušenost rozdvojeného vědomí. Přitom jsem měl dojem, jako bych se díval na Zemi zvenčí. Byl jsem v obrovském prázdňém prostoru a viděl planety, jak mě klidně míjejí. Potom bylo těžké vrátit se k trivialitám všedního dne.“²⁵⁹

Svaté Terezii se s oblibou zhmotňoval její duchovní nastávající - Kristus. Sv Ignáci z Loyoly se svaté symboly zjevovaly ve velmi rafinované podobě. Svatá Trojice jako *trojúhelníkové trsátko* nebo *tří klávesy spinetu*²⁶⁰ atd.

Mystici nejen že *cosi* vidí, často k nim také *něco* promlouvá.²⁶¹ Někdy se hlas vytratí a v uších mystika se rozezvučí rajské zpěvy. Do hudby lze snad nejlépe přetlumočit tajemství *boží moudrosti*. Funguje tam, kde moc slova selhává. Každý, kdo

²⁵⁶ Karel Weinfurter: Druhý mystický slabikář, Olomouc 2000, s.24.

²⁵⁷ Karel Weinfurter: Druhý mystický slabikář, Olomouc 2000, s.24.

²⁵⁸ William Blake. Cit in Evelyn Underhill: Mystika, Praha 2004, s.62.

²⁵⁹ František Kupka: Dopis Roesslerovi 1897.

²⁶⁰ Evelyn Underhill: Mystika, Praha 2004, s 311.

²⁶¹ Obzvláště intenzivně asi promlouvaly hlasy ke křesťanům v době sv. Jana od Kříže. Až si povzdechli: Velmi se hrozím toho, co se děje v této době. Ledajaká duše, která toho narozjímala asi tak za čtyři krejcare, když pocítí při jistém usebrání určitá slova, hned prohlašuje, že to všechno pochází od Boha, a je o tom tak přesvědčena, že říká: „Bůh mi řekl, bůh mi odpověděl... A kromě toho záliba, jakou v tom mají, a náklonnost, jakou z toho pocítují v duchu, působí, že ony samy si odpovídají a myslí, že jim to odpovídá Bůh. Sv. Jan od Kříže: Výstup na horu Karmel, kniha II, kap. 29, par:4. Cit in Evelyn Underhill: Mystika, Praha 2004, s. 314.

ji neslyšel, si patrně *terminus technicus* „hudba sfér“ zhudební po svém. Jediné, čeho se dopátráme, je, jak slastně na posluchače působila. *A když andělé nějaký čas zpívali, jeho duše přetékala radostí, a jeho slabé tělo nemohlo takové štěstí snést a z jeho očí prýštily horoucí slzy.*²⁶²

Slyšínami trpěl i Josef Váchal:

*„Pravidelné šumění a zvonění v uších nabylo větší určitosti a proměnilo se v slyšenou hudbu, z níž nejčastěji vyzníval známý mně rytmus bojovného pochodu z opery Carmen. Počal jsem též tyto známé árie pískati, překvapen, kterak odrážely se v mém ušním bubínku až k prasknutí téhož. A pak jsem se dával do tance a křepčil dle taktu pískané i z nitra se ozývající melodie. Mnohdy svíce dohořela a tu padl jsem vysílen na lože se srdcem divě bušícím a obyčejně záhy usnul. Nejasně jen si pamatuju některé halucinace zrakové, sluchových - jako byla ona zřetelná před léty u Waitzmanů - nebylo, vyjma zmíněné před tím melodické a zřetelně z nějakého druhu horečky pochodící.“*²⁶³

Vizualizovat se nám můžou ale i věci méně pěkné. Ty mystici označují za morbidní halucinace, příznaky duševní poruchy, noční můry či d'áblovy finty. Čpící pach síry byl důvěrně znám i Josefu Váchalovi, a to už od dětských let. Ve svých pamětech dřevorytce se vyznává z jednoho ze svých vidění. Podle sugestivního popisu je patrné, že na něj tento dávný zážitek z mládí působil při jeho sepisování stejně intenzivně jako oné noci, kdy ležel schoulený pod peřinou v pražské Náprstkově ulici:

„V tomto pokojíku zažil jsem věc neobyčejnou a tak hroznou, že dala možná směr budoucímu mému smýšlení, snění a částečně i víře v život posmrtný. Bylo to noční vidění a slyšení, prodělávané mnou bdícím, zatínajícím nehty do masa, abych se přesvědčil, že nespím, a přec tak zbaven vlády a hlasu, že jsem nemohl ani utéci ani křičet děsem. Z pokojíka, kde pán s paní spával, počaly procházeti dveřmi polozasklenými bytosti o mlhavých tělech s gesty a pohyby tak pomalými a odměřenými jako na loutkovém divadle. Jeden za druhým vynořoval se duch

²⁶² Jindřich Suso. Cit. in Evelyn Underhill: *Mystika*, Praha 2004, s. 316-317.

²⁶³ Josef Váchal: *Paměti Josefa Váchala, dřevorytce*, Praha 1995, s.71.

za duchem, s gesty prkennými a trhavými pohyby těla, prošel pokojíčkem, naklonil se nade mnou, zacházel do hlav a opět po straně vycházel a ztrácel se tam, odkud vyšel. Tento obcházející mě průvod zdál se mi býti nekonečným, zcela zřetelně jsem slyšel, kterak sborem těchto přízraků bylo vyslovováno slovo: cep, cep, cep, zvukově brzy níže a brzy výše pronášeno. Posléze zašel zpět do pokoje poslední duchovitý návštěvník, ale dlouho díval jsem se ještě na dvéře a pouze zasklená výplň dveří prosvítala, jimiž zmizel strašidelný tento průvod, dokud jsem se nevzpamatoval, srdce nepočalo opět bítí a krev v těle normálně prouditi. Nesdělil jsem v dílně ničeho, ale jsem šel spát příštího večera se strachem, ale podobné vidění nikdy se již neopakovalo.“²⁶⁴

Strašidelná svědectví alotrií nespoutané imaginace mohou leckterého začátečníka odradit od jejího dalšího pokoušení. Pokud má ale po ruce Weifurtrovu příručku, snadno se dohledá pomoci, jak řešit podobné situace. Je nutné naši obrazotvornost přece jen trošku vést, a to na velmi volném vodítku naší vůle směrem k „*vytknutému cíli, tu je to síla všech sil, poněvadž se pak stává tvůrčí silou božskou, kterou lze dosáhnouti všeho i Boha samého!*“²⁶⁵ Weinfurter ve svůdných příslibech pokračuje:

„Správně vedené obraznosti nemůže odolati nic světského, fysického a také nic duchovního. Správně vedená obraznost je nejmocnější pákou na světě a také klíčem ke všem mysteriím, poněvadž na mystické cestě jí otvíráme bránu do vnitřního života, který byl-li správně probuzen, roste sám dále a dává nám poznati všechny věci nejtajemnější a nejposvátnější.“²⁶⁶

Kdo by netoužil tuto *bránu* rozrazit a pozvat sebe sama do svého vnitřního života? Ještě lépe pak proměnit dočasný status hosta v pozici regulérního spolubydlícího? Každý z nás jistě slyšel o *třetím oku*, které dříme „někde u kořene nosu“. Jak jej rozsvítit, ví ale jen praví zasvěcenci.

²⁶⁴ Josef Váchal: Paměti Josefa Váchala, dřevorytce, Praha 1995, s. 57. Váchal nabízí i velmi racionální vysvětlení svých vidin. Mohla by za to „nadmíra fantazie“, „projevování se puberty člověka“. „přemíra životní síly.

²⁶⁵ Karel Weinfurter: Druhý mystický slabikář, Olomouc 2000, s.28.

²⁶⁶ Ibidem, s.28.

Ti mají dvě možnosti. Buď se zaštití devízou sv. Bernarda: „Mé tajemství je pro mne.“ Anebo se můžou pokusit podělit se o svou zkušenost s ostatními. Jak ale zprostředkovat neuchopitelný zážitek *Nadskutečna*, když i ti největší mystici se unisono shodnou v tom, že objekt jejich kontempace nemá vhodný obraz ve smyslovém světě? Mystik může svá dobrodružství vyprávět překotně, zmateně a nesouvisle. Často je načechrá přemírou metafor a poetických příměrů. Může si vypomáhat jazykem vzdělanců nebo podat zprávu polopaticky. Drtikol, kterému byly často vytýkány vulgarismy, jimiž si často vypomáhal, svým kritikům vzkázal: *„Hrubou řečí se ještě žádný anděl nestal invalidou, spíš řečí nasládlou, falešnou, faryzejskou. Ten, kdo se stydí (ať už přirozeně nebo falešně) projevovat tak, jak mu zobák narost - ten musí moc a moc ze sebe sundávat těch hadrů a nánosů tzv. kultivovanosti, intelektuálních pocitů a jiných podobných nesmyslů, by došel cíle.“*²⁶⁷

Ten, kdo vizionáři naslouchá, musí od „objektivní“ informace oddělit vše, čím ji extatik nechtěně vylepšil.

Jak už jsme zmínili, mystik si může svoje tajemství schraňovat pro sebe. Jinak je tomu u umělce, který, pokud je dostatečně senzitivní, může zažívat vidění obdobná mystickým. On je přímo povinen zobrazovat, to co vnímá očima i srdcem. Weinfurter staví tvůrčího - kreativního člověka naroveň s ostatními zasvěcenci.

*„Právě proto, že umělec povolí uzdu své fantasmii, stává se přístupným pro vlivy nadmyslné, bezděčně je přijímá a dává jim výraz ve svém uměleckém díle. Proto tolik prvků mystických a okultních nalézáme i v umění moderním, nemluvě ani o umění starém.“*²⁶⁸

Umění přemostňuje oba světy - skutečný s neskutečným, smyslový s nadmyslovým. Není tedy lepšího tlumočnicka nadzemského vnuknutí než umělce.

„Jeden používá barev a štětců k vyjádření svého (vnitřního) vnímatelného cítění, druhý týchž barev použije k natření nábytku... Jeden použije fotoaparátu

²⁶⁷ František Drtikol. Cit in. www.esoteric.mysteria.cz. Vyhledáno 5.3.2006.

²⁶⁸ Karel Weinfurter: Druhý mystický slabikář, Olomouc 2000, s. 26.

*a desek k vyjádření svého vnitřního uměleckého citění, druhý k zachycení toho, co zrovna mu pod ruku přijde, bezmyšlenkovitě aneb s touhou po senzaci.*²⁶⁹

Umělci jde snáze překládat vize do řeči symbolů, barev, zvuků a slov, které mohou a nemusí být rozšifrovány. Někomu finální díla poskytnou „jen“ úchvatný estetický zážitek. Tomu, kdo je na cestě, pak navíc předají zakódovaný vzkaz.

Umělec - vizionář má s mystikem mnoho společného, lečacos je ale rozděluje. Vizionářského umělce přepadají čas od času návaly *Nadskutečna*. Mystik už není *tady*. Okolní svět mu přijde jako chorobná halucinace. Pohled na něj mu zastínila mnohem lákavější alternativa - *transcendentno*. Díky svému vědomí, které dokázal přeprogramovat na vyšší úroveň, se z jeho prchavých vizí stal životní styl, způsob bytí.

*„Člověk, který došel Jednoty, Božství, ten žije na všech úrovních současně. Jeho postava dotýká se nebes i země zároveň. Na zemi se jeví jako člověk, na nebi jako anděl. A všude dává poznání, a kam přijde, je všude Vzkříšen.“*²⁷⁰

Vize jsou u mystika výsledkem hlubokého vnitřního ponoru, třešničkou na dortu usilovné meditace. Obrazy nebo hlasy jsou znakem toho, že *spojení* bylo úspěšně navázáno.

Mystická smrt - sebeopuštění

*„Oh bože, proč nejsem já tam na tom kříži? -
Duše má již rozpjata, zbičována celá, visí na kříži -
ještě tělo nechť někdo přibije!“*²⁷¹

Mystik důsledně kopíruje cestu Krista zasvěcence. Stejně jako on stoupá ku své duchovní Golgotě, aby tam ukřižoval tělo a vykoupil tak svou duši. Kalvárie

²⁶⁹ František Drtíkol. Cit in. www.esoteric.mysteria.cz. Vyhledáno 5.3.2006.

²⁷⁰ František Drtíkol. Cit in. www.esoteric.mysteria.cz. Vyhledáno 5.3.2006.

²⁷¹ František Drtíkol: *Deníky a dopisy z let 1914-1918 věnované Elišce Janské*, ed. Stanislav Doležal, Praha 2001, s. 11.

mystickovou páteří vrcholí v oblasti *duchovního srdce*. Sem dorazí adept, jehož duše už odvykla vnějšímu světu. Tělo, které se ještě „cuká“, je nutné obětovat.

„Základem mystické Cesty je však kříž, respektive smrt na kříži. Tu nám právě ukázal Kristus při svém pozemském životě, a proto kříž je naším nejposvátnějším symbolem a zárukou naší spásy. Bez smrti na kříži není spásy, bez smrti na kříži není vystoupení na nebesa, není znovuzrození nebo mystické svatby, ani osvobození.“²⁷²

Ve stavu mystické smrti pohrbí adept své hmotné tělo, aby byl odměněn tělem novým, *tělem oslaveným*. Ponořen v hluboké meditaci, pozoruje jak částička po částičce odchází na věčnost čtyři substance, tvořící jeho fyzický obal: pozemské tělo, životní síla - *prana*, *astrální tělo* a *kama*, centrum chůtice a žádostivosti. *„Tyto čtyři součástky člověka musí zemřít, aby se mohl člověk znovuzrodit, čili, aby v něm mohl vystoupiti do plného života novy. Ježíš Kristus.“²⁷³* Hmotné a astrální tělo je nahrazeno novým – oslaveným, utkaným z nebeských kostí a žil. Schránka mysty je prodchnutá magickými silami a je jí dáno radovat se z nejexkluzivnějšího privilegia, jež náleží jenom bohům. Už nikdy nezestárne, nezetleje. Mysta umře, aby se narodil do podoby Adama „předrebelského“ období. Stane se nesmrtelným!

Aby toho dosáhl, musí dále zabíjet. Zahynout musí zvláště nebezpečný *kamický princip*, sídlo tzv. *zvířecí duše člověka*. Lůno našich animálních choutek a světských radostí si zasvěcenci promítají do podoby býka, lva nebo koně a snaží se je uštvat v mystickém honu vlastní introspekce.

Konůpkův *Bezhlavý kůň* (1909) [obr.48] by mohl demonstrovat zcela vyhranou bitvu člověka s jeho nižší duší. Silueta dekapitovaného zvířete ční jako poslední zátaras na cestě sice lemované temným lesem, ale vedoucí k zářivému energetickému mračnu, vyzývavě zavěšenému na obloze. Zvířecí torzo háže na zúžující se silnici (symbolu mystické pouti) stín brány, zvoucí krotitelé vášní ke vstupu do království božího.

²⁷² Karel Weinfurter: *Ohnivý keř*, Jablonec nad Nisou 1992, s. 197.

²⁷³ *Ibidem*, s. 191.

Nakonec musí mystik utáhnout kohoutek *praně*, životní síle, proudící jeho žilami. Touto energií nás napájí Slunce, zasvěcenec se ale napojí na jiný zdroj. V obrozeném těle cirkuluje *prana božská*, jejíž léčebná síla dokáže křisit Lazary.

Golgota je pro mystu vrcholkem hory Méru. Na její špici se může pyšně vyprsit jako absolutní výsledek mystické alchymie. V jeho dokonalém těle se potkala *manas* - lidská duše s *buddhi* – božským principem a jejich přátelství stvrdil *átman*, božský duch. Signálem, že jeho zevní tělo umírá, jsou pro mystika stigmatizace, značky, jež se mu objevují na místě Spasitelových ran.

*„Poněvadž nový život, který musí zároveň s pocitem mystické smrti vnikat do člověka z božského principu, nastupuje na místě života starého, je i tato věc zcela zřejmě pozorovatelná. Protože Kristus ukázal mystickou smrt svým Ukřižováním, jsou nejpřednějšími známkami tohoto nového života vlastně stigmatizace, čili rány Kristovy na kříži v ruce, nohou a boku, a tak kříž je zároveň symbolem mystické smrti, ale také symbolem věčného života, protože onen nový život, vycházející z božství a vlévající se do člověka, dává mu nesmrtelnost. Proto je tak důležité, aby každý mystik po celou svoji cestu až do konce měl opakující se stigmatizace, buď viditelné nebo neviditelné.“*²⁷⁴

Za kalvárii kříže bude mysta, stejně jako Kristus, odměněn.

*„Ode dne mytí nohou až ke smrti na kříži, je vše psáno pro nás. Když dětsky věříme a slepě cvičíme, tu také vstaneme z mrtvých. Vše, co se dělo s naším velkým Mistrem v těchto třech dnech, je nám vzorem. Musíme vytrpěti políčky a bičování, břemeno kříže nás musí tísniti a aby Novému Člověku bylo dáno místo, musí se všemi našimi údy rozšířiti mdloba. Necht' se proti tomu staví rozum a necht' se smysly bouří a třebaže celá naše podstata se vzpírala, nesmíme kolísati a musíme trpěti vytrvale, abychom bolestnou korunu proměnili v korunu života.“*²⁷⁵

²⁷⁴ Karel Weinfurter: Ohnivý keř, Jablonec nad Nisou 1992, s. 193.

²⁷⁵ Karel Weinfurter: Praktická mystika, Ohnivý keř II., Jablonec nad Nisou 1994, s. 8

Strom života

Podívejme se teď pečlivěji na dřevo, ke kterému své tělo mystik přibije. Pochází ze stromu života, z jedné z nejnedostupnějších dřevin světa. Bůh jej zasadil v rajské zahradě hned vedle stromu poznání a střežil ho jako oko v hlavě. Pěstoval si na něm totiž plody vlastní nesmrtelnosti. Přesto si magické dřevo nakonec proklestilo cestu k pozemské rase. Stalo se základním pilířem křesťanské historie a zároveň nejvyšším mystickým tajemstvím. Byla z něj ztlučena břevna golgotského kříže.

Mystici považují kříž za stěžejní symbol duchovní Cesty. Tento znak byl jako kolík mystické štafety předáván zasvěcencem zasvěcenci od počátku závodu o lidské spasení. To, že finiš patřil Kristu, neopravňuje křesťanskou církev, aby si mysterium kříže uzurpovala pro sebe. *„Jenom lidská zpupnost, lidská pošetilost dala kříži zcela jiný význam a po dva tisíce let, vyjímajíc lidi zasvěcené, je lidstvo stran kříže v nejhromnějším bludu - nezná jeho významu a jeho moci!“*²⁷⁶

Rekonstrukci fascinujícího příběhu stromu života, jež jako osa prochází středem pozemské historie, budeme muset začít u Adama. První člověk živořil, vypuzen z boží přízně, dalších 932 let v hebronském údolí. Když ho skolila těžká nemoc, poslal svého syna Šéta k branám ráje, aby vyprosil na archandělovi střežícím bránu olej milosrdenství. Strážný anděl Šetovi poradil, aby do zahrady třikrát nahlédl a to, co uvidí, vyložil umírajícímu otci. Napoprvé uviděl vodu, ve které pramenilo čtvero řek a nad ní schnul strom. Po druhé si všimnul hada, který obemknul jeho kmen. Po třetí spatřil, jak onen strom vyrostl až k nebi, kořeny zapustil hluboko do podsvětí a na špici jeho koruny se batolilo novorozeně. Anděl ještě dal Šetovi tři zrnka z ovoce stromu poznání a řekl, aby je Adamovi položil na jazyk. Tři dny nato prý Adam zemře.

Adam se, vyslechnuv synův referát, poprvé od vyhnání z ráje usmál. Na základě vyličeného vidění pochopil, že jeho prvotní hřích dojde v budoucnu nápravy a lidé se dočkají spásy. Za tři dny skutečně zesnul. Ze zrněk na jeho jazyce vyklíčily v hebronském údolí tři stromy a až do doby Mojžíšovy vyrostly jen o píd'. Mojžíš vytušil jejich božský původ. Přesadil je na horu Tabor nebo Horeb (střed světa). Tam stromy nepovšimnuty rostly dalších tisíc let, dokud králi Davidovi nepřikázal bůh

²⁷⁶ Karel Weinfurter: Ohnivý keř, Jablonec nad Nisou 1992, s. 91.

dopřít je do Jeruzaléma (také považovaného za střed zeměkoule). Po mnoha peripetiích tři stromy splynuly v jediný. Na něm ukřižovali Krista. A stalo se to přesně v místě, kde byl stvořen a pohřben Adam. Symbolický kruh se uzavřel. Kristův vykupitelský čin vyvrcholil tím, že svou krví „pokřtil“ Adamovu lebku a tím otce lidstva konečně očistil.

Velkolepá odyssea kříže, který si z ruky do ruky podávali velcí zasvěcenci, je pro mystiky nejvyšším tajemstvím, které „osvětluje dlouho hledané náboženské záhady, tajemství života a smrti, tajemství Boha a člověka...“²⁷⁷ Ve znaku kříže dekódovali zprávu o „dosažení spásy a nesmrtelnosti, ...o tom, jak lze poznati Boha a jak se s ním lze spojit, jak proměnit člověka, který je ze dvou třetin zvířetem, v boha...“²⁷⁸

Drtikolova kalvárie

„*Oh, jak závidím mu, tomu Kristu, že byl tak milován...*“²⁷⁹

Drtikol sám sebe jako Ukřižovaného vyfografoval krátce před nástupem na vojnu v roce 1913. Na snímku se veristicky vcítil do Krista - trpitele. Když svou exekuci v ateliéru aranžoval, neležela mu na srdci „spása lidstva“. Jeho oběť měla velmi konkrétního adresáta: mladičkou Elišku Jánskou, dívku, jež mu byla zároveň modelkou i objektem živočišné touhy. Před odjezdem na frontu svou originální podobenku platonické lásce věnoval.

Inspiraci k fotografii našel při svých procházkách po Karlově mostě. Tam, pod Braunovým barokně vznětlivým sousoším svaté Luitgardy, poměřoval sebe, neúspěšného milence, s Kristem, „lamačem srdcí“ barokních extatiček. „*Ach, závidím ti - Kriste, Magdalénu, Luitgardu a tu celou bezpočetnou spoustu žen, které tebe milovaly.*“²⁸⁰ Ze všech ran Drtikolovi na snímku nejvíce „krvácí“ srdce. Martyrium v jeho podání vyznívá jako jedna z pošetilostí, které bláznivě zamilovaní tak často páchají. Jako patetické gesto, kterým dokazuje, že kvůli lásce je schopen té nejvyšší

²⁷⁷ Karel Weinfurter: Ohnivý keř, Jablonec nad Nisou 1992, s. 198.

²⁷⁸ Ibidem, s. 198.

²⁷⁹ František Drtikol: Deníky a dopisy z let 1914- 1918 věnované Elišce Jánkové, Praha 2001, s. 11.

²⁸⁰ Ibidem, s. 12.

oběti. Elišku se mu ním ale svést nepodařilo. „*A nepřijde žádná svatá Luitgarda se svojí láskou. A nepřijde.*“²⁸¹

„Kristy Vítězné“ [obr.49] začal malovat už jako zralý muž a, především, jako osvícený člověk. „Primární znaky“ Božího Syna na jeho obrazech ustoupily nediferencovaným, vytáhlým siluetám, které svým obrysem naznačují víc egyptské Tau, symbol života, než smrtící nástroj biblického kříže. Golgotské mystérium zobrazoval z pohledu arhata, který přišel na to, že každý člověk je sám sobě bohem.

*„ Známkou šílenství je, když člověk ví, že je bůh. To je absolutní tabu, zvláště v křesťanství. Ježíš byl ukřižován, protože to věděl, a křesťané řekli: „No dobrá, Ježíš byl bůh, ale teď už dost. Už nikdo víc.“ Ale evangelium je pro všechny zjevením o něčem, co hinduisté dávno vědí, “tat tvam asi”, jsi to ty! Kdyby Ježíš žil v Indii, byli by mu místo ukřižování spíš poblahopřáli, že na to přišel“*²⁸²
Drtíkolovi zasvěcenci, ukřižovaní na zářícím *Nic*, už v duchu *wu- wej*, o *nic* ne - usilují, po *ničem* ne - touží, k *ničemu* se ne - poutají. Jsou *Nic* a *Všechno* zároveň. „*Samadhi je vytržení, přenesení vědomí do nějakého vyššího stavu, vyšší úrovně, do nebe. Nirvana je – kam bych šel? Do jakého stavu?*“²⁸³

Mystické křtiny

Našeho mystika jsme opustili v momentě, kdy na břevně kříže vydechnul svoje fyzické bytí. Stojí před námi duchovní novorozenec. Jeho nová identita bude stvrzena potrojným křtem.

Křest vodou

Voda symbolizuje prvotní substanci, ze které vznikají všechny formy a do nichž se také vracejí. Dává život všemu pevnému, aby mu ho po čase také vzala. Byla na počátku stvoření mnoha světů. Kupka ji na leptu *Počátek života* (barevný lept s akvatintou, 1903) ukazuje jako demiurga toho indického. Okem přehlédneme

²⁸¹ František Drtíkol: Deníky a dopisy z let 1914- 1918 věnované Elišce Jánské, Praha 2001, s.11.

²⁸² Alan Watts: Cesta osvobození, Praha 1996, s. 43

²⁸³ Karel Funke: Mystik a učitel František Drtíkol, Praha 1983, s.150.

nekonečně klidnou vodní hladinu pomalu se probouzející z hluboké kosmické noci. Známkou toho, že se beztvaré začíná formovat, jsou lotosy, jež svými pučícími květy rozrážejí prvotní tmu. Tak z pupku Višnu, nechajícího se kolébat vlnami Indického oceánu, vyrostl první lotos, symbol životodárné mízy a lůno *Brahmy Abdžadžy*.²⁸⁴

I život se ale po čase musí ponořit tam, odkud vzešel. Povodeň chápou věřící jako očištnou lázeň, ve které bůh čas od času svět vykoupe. Takový osud potkal *Atlantány*. Potopa, jako jeden z účinných biblických pogromů, ale neznamená definitivní zánik, nýbrž dočasné začlenění do prapodstaty, po němž následuje nové stvoření. Simulací vnoru do původní materie, kdy ještě nebylo rozlišení a vše se slévalo v bezbřehé jedno, je pro věřícího křest - *druhá smrt duše*.

Pod hladinou zmizí člověk hříšný a chybný, aby se po několika vteřinách vynořil s duší batolete. Všechna pozemská špína šla ke dnu, všechny nedostatky jsou smyty. Může se začínat znova a lépe. To je devízou čistého štítu každého neofita.²⁸⁵

Pro mystika byl křest vodou prvním krokem k přijetí identity zasvěcence. Vodou jsou zprovozněny jeho vnitřní duchovní smysly a je mu tak dáno vidět, slyšet a cítit věci božské provenience.

Mantra, nové jméno

Po vynoření z vody dostane adept od svého gurua nové jméno, čímž je manifestován jeho přerod v nového člověka. Jméno je zároveň jeho *mantrou*, kterou přísně střeží před ušima nepovoláných lidí. Jinak by tato formule, jež má mystu ochraňovat a dodávat mu magické síly, pozbyla své moci.

²⁸⁴ (sans.)- zrozený z lotosu.

²⁸⁵ Egypťští kněží se v noci vydávali na rituální pouť vodou, která byla přípravou na zbožnění východu Slunce (Boha). Jenom ti, již prošli důkladnou očištnou, byli hodni pohlédnout na vycházející paprsek jeho záře. Ve starověku se do vody ponořovaly sochy velkých bohyň plodnosti a zemědělství. Regenerační lázeň měla umocnit jejich divotvornou energii. V křesťanství byl křest základním aktem duchovní obrody, jenž odpovídá pohřbení Krista: „Nevíte snad, že všichni, kteří jsme pokřtěni v Krista Ježíše, byli jsme pokřtěni v jeho smrti?“ (Římanům 6,3).

„Toto jméno mu bylo vtištěno božskou pečeti a utkví nerozlučně na jeho duši tak jako hlava na těle. Nové jméno utvoří z člověka to, co jeho duše vyjadřuje...Boží pečeť...jest na těle vyspělého mystika na určitém místě viditelná. Ovšem žádný zasvěcenec ji nikomu nezasvěcenému neukáže, poněvadž je naprosto nutno, to opakuji s důrazem, tajiti přísně veškeré zážitky a zkušenosti mystického školení před lidmi nepovolanými. Kdo by to učinil, ztratí okamžitě ohromnou část svého duchovního, těžce nabytého majetku a jest na dlouhou dobu vržen zpět, poněvadž se dopustil znesvěcení a svatokrádeže.“²⁸⁶

Křest krví

Adept se vykoupal v čiré vodě, aby byl záhy zbrocen lepkavou krví. Aby postoupil dále, musí se podrobit druhému, barbarštějšímu zasvěcení. Mystický křest krví je pravděpodobně inspirován krutými rituály *Kybelina* kultu.²⁸⁷ „Tato archaická mytologie a krvavé rituály s ní spojené, jsou základem, z něhož vyrostlo náboženství spásy, nesmírně oblíbené v celé římské říši, zvláště v prvních staletích křesťanské doby...jeho krvavé rity se staly prostředkem vykoupení.“²⁸⁸ Krvavé svátky se slavily o jarní rovnodennosti. Jejich vyvrcholením byl *den krve* (*dies sanguinis*), kdy se kněží a neofytové v extatickém vytržení oddávali divokým tancům, bičovali se do krve a noži si pořezávali paže. Nejvyšší obětí krvelačné bohyni byla kastrace pohlavních orgánů, které v tento den zaplavily obětní oltáře po celé helenistické říši. Tím, že se věřící okleštili, vykoupili ze smrti boha *Attida*²⁸⁹. Svým nesobeckým sebepoškozením mu darovali kus sebe. Své pohlaví si odňali z latentní nostalgie po původní *androgynní* dokonalosti. Chtěli svého boha napodobit, povznést se na jeho úroveň a zároveň se tak radikálně očistit. Sice ztratili *falus*, ale získali duchovní svobodu.

²⁸⁶ Karel Weinfurter: *Ohnivý keř*, Jablonec nad Nisou 1992, s. 205-206. Při některých ritech (např. Mítrova kultu) byla pečeť adeptovi dokonce přímo vypalována na jazyk nebo jinou část těla.

²⁸⁷ Frýžská *Kybelé* byla z řady božstev, jež adoptoval helenistický synkretismus. Ze spojení černého kamene s Diem se zrodila *hermafroditní* příšera *Agdistis*. Bohové ji podrobili kastraci, ze které vyšla jako bohyně *Kybelé*. Podle jiné legendy, vyrostl z krve *hermafrodita* mandlovník. Když jeho plod okusila dcera řeky *Sangarios Nana*, otěhotněla a porodila *Attida*. Dospělý jinoch slavil svatbu s královskou dcerou. Tu však zmařila *Agdistis-Kybelé* - jež ho vášnivě milovala. Když vtrhla do hodovního sálu, všechny zachvátilo šílenství. Král si odťal pohlavní orgány, *Attis* prchl, pod pinií se zohavil a zemřel. Zoufalý *hermafrodit* se snažil svého miláčka vzkřísit. Nepodařilo se mu však obměkčit *Dia*, který povolil pouze, aby *Attidovo* tělo zůstalo netknuté a aby jedinou známkou života byl růst jeho vlasů a pohyb jeho malíčku. *Agdistis* je nutné chápat jako epifanii *androgynní Kybelé*, jíž je *Attis* synem, milencem i obětí.

²⁸⁸ Mircea Eliade: *Dějiny náboženského myšlení II*, Praha 1996, s. 254.

²⁸⁹ Viz poznámka 287.

Radikální změny si žádají radikální činy. Weinfurter sice při jinotajném popisu druhého mystického křtu odkazuje na *Kybelina* mystéria, ale nečekejme, že se obřad zasvěcování druhého stupně odehrával v tajných lóžích podle stejně hororového scénáře. Křest krví, stejně jako křest vodou se odehrává na výsostném teritoriu mystikovy mysli. „*Při mystických cvičeních se objevuje křest krví mnoha sty různými stavy, jichž zde ovšem nemohu popisovat.*“²⁹⁰ Odbude nás tajnůstkářský Weinfurter, a nám nezbyvá než pokročit k třetímu iniciačnímu martýriu, kterým je křest ohněm.

Křest ohněm

*„Je nutno jen spolehnout na vyšší sílu, která jednotlivce provede ohněm smrti a ničení. Smrt je zelená, život purpurový!“*²⁹¹

*„...veškeré pocity, veškerá vidění a vůbec veškeré zjevy vnitřních smyslů, které se týkají božství, jeví se vždycky ohnivě. Tyto ohnivé zjevy se počnou, když je na postupu křest ohněm.“*²⁹²

Hrátky s ohněm byly doménou židovského boha. Pyroman *Jahwe* zažehával nebeský oheň, kdykoli potřeboval svým svěřencům něco říci. Svou pravou tvář Izraelským nikdy neukázal. Tento mistr převleků vystupoval výlučně inkognito. Bral na sebe podobu hořícího keře, ohnivého sloupu nebo mračen. Každé Jahwovo vtělení mělo demonstrovat jeho nezměrnou elektrizující sílu.²⁹³ Šíří svého potenciálu naznačoval bouři, jeho hlasem byl hrom a blesk byl nazýván *Jahwovým ohněm* nebo jeho šípy.²⁹⁴ Izraelské nebe bylo hromosvodem jeho kolísavých nálad.

„Dlaněmi se chápe světla blesků, přikazuje jim zasáhnout útočníka. Ohlašuje ho jeho hromový hláhol, dokonce i stádo ohlašuje jeho příchod. Mé srdce se z toho

²⁹⁰ Karel Weinfurter: *Ohnivý keř*, Jablonec nad Nisou 1992, s. 204.

²⁹¹ Bohumil Kubišta: *Dopis Zrzavému*, Pola 23.7.1915. Cit in Bohumil Kubišta: *Korespondence a úvahy*, Praha 1960, s.157.

²⁹² Karel Weinfurter: *Ohnivý keř*, Jablonec nad Nisou 1992, s. 204.

²⁹³ Ceremoniál předávání desek desatera Mojžíšovi zpestřil oblíbeným trikem- hromem, bleskem a hustým dýmem (viz 2. Mojžíšova 19,16)- *Celá hora Sinaj byla zahalena kouřem, protože Hospodin na ni sestoupil v ohni* (tamtéž, 19,18). Debora se zbožnou bázni připomíná, jak *země se třásla, z nebes kanuly krůpěje* (Soudců 5,4), když Hospodin kráčel. Elijáše *Jahwe* na svůj příchod upozornil takto: *Před Hospodinem veliký a silný vítr rozervávající hory a tříštící skály, ale Hospodin v tom větru nebyl. Po větru zemětřesení, ale Hospodin ani v tom zemětřesení nebyl. Po zemětřesení oheň, ale ani v tom ohni nebyl. Po ohni hlas tichý, jemný* (1. Královská 19,11 n.). Hospodinův oheň spadne na Elijášovu zápalnou oběť (1. Královská 18, 38), když ho prorok prosí, aby se ukázal a zmátl tak Ba'alovy kněze.

²⁹⁴ srv. Žalm 18,15 aj.

*chvěje, chtělo by vyskočit ze svého místa. Naslouchejte bedlivě burácení jeho hlasu, rachotu, který mu vychází z úst. Nechá jej dunět pod celým nebem a jeho světlo září k okrajům země. Za ním řve jeho hlas, on hřmí svým důstojným hlasem a nezadržuje blesky, když se jeho hlas rozléhá. Podivuhodně hřmí Bůh svým hlasem.“*²⁹⁵

Oheň je nejmocnější boží médium. Zvěstuje jeho zákony, zastrašuje, spaluje, ale také obrozuje. Třetí mystický křest znamená pro adepta finální transformaci. Po drastické ohnivé katarzi se mysta jako fénix zrodí z vlastního popela k novému, plnému životu.

Utnout u kořene

„Bleskl mi nápad. Sleduji, odkud vyšel, kde se zrodil, sleduji pomalu, jak sestupuje do hmoty. Pak se nemusí přemýšlet, je to přímo dění seshora dolů.“

²⁹⁶

Váchalův dřevoryt *Strom rozražený bleskem* z roku 1912 [obr.50] skvěle ilustruje toto finální stádium mystické iniciace. Světelný „cik cak“²⁹⁷ tu podpálil kořen mohutného stromu, jenž se kácí k zemi. Sálající žár obemknul ohnivou aureolou mystu, jehož páteř je s kmenem dřeva srostlá. Tvář žádostivě nastavuje světelnému poslu. Je zcela nahý, jen čelo převázal tenkou stužkou. (Vypadá jako by si spokojeně mnul ruce.)

Není to strom, co tu podťaté klesá k zemi, nýbrž celý živoucí Kosmos. Nejsme také svědky ničivého díla židovského boha, ale iniciace indického jógina.

V představách hinduistů měl Vesmír podobu košatého stromu²⁹⁸, jenž zakořenil na nebeské klenbě. Roste tedy obráceně, shora dolů a svými větvemi svírá zemi v těsném

²⁹⁵ Jób, 36,32-33, 37, 1-4.

²⁹⁶ Karel Funke: *Mystik a učitel František Drtikol*, Praha 1983, s. 162.

²⁹⁷ S bleskem- nebeským ohněm- také rád „operuje“ František Bílek. Viz *Matko!* (kresba uhlím, 1899), *Jak paprsek Slunce na dřevě života umíral* (kresba uhlím, 1899 [obr.51]), *Maria* (dřevoryt 1899) atd.

²⁹⁸ ideogram „převráceného stromu“- viz židovská kabala: *Strom života se sklání shůry dolů a slunce jej celý osvětluje.* (Zohar, Beha' alotcha, cit in M. Eliade: *Pojednání o dějinách náboženství*, Praha 2004, s. 277). Dante si představuje nebeské sféry jako korunu stromu, jehož kořeny jsou obráceny vzhůru:

objetí. Ideogram stromu pro znázornění *nekonečna* si Indové nevybrali náhodou. Strom je páteří světa. Jeho kmenem proudí kosmická energie. Je stejně jako Vesmír nezničitelný a trvá věčně, protože listy, které na podzim opadnou, se na jaře opět zazelenají.

Jednu z hlavních rolí védských *Upanišád*²⁹⁹ hraje posvátný strom *ašvattha*, který reprezentuje akt stvoření jako sestupný pohyb. Skrz jeho větve proudí na zem *brahma*, životodárná síla. Váchalova obrazu³⁰⁰ se ale nejvíce dotýká výklad stromu, tak, jak jej chápe *Bhagavadgíta*³⁰¹. Podle ní není jen výrazem Kosmu, ale také lidského údělu.

*„Hovoří se o nepomíjivém fikovníku, který má kořeny nahoře a větve dole a jehož listy tvoří chvalozpěvy. Kdo jej zná, je znalcem védů. Jeho větve živé kvalitami se rozbíhají nahoru i dolů, jejich výhonky jsou smyslové předměty a dole ve světě lidí se prostírají kořeny, poutající k činům. Nelze zde na světě postihnout jeho podobu, ani jeho konec, ani počátek, ani základ. Až pádnou zbraní neulpívání se tento pevně zakořeněný fikovník skácí, je třeba vyhledat onu cestu, z níž se už nevracejí ti, kdo k ní dospěli.“*³⁰²

Utnout strom u kořene znamená přetrhnout pupeční šňůru, jenž nás pojí s Vesmírem. Mýsta už nepodléhá jeho neúprosným zákonům. Netýká se ho prokletí nekonečných vtělení. Vykoupil se z životní žízně. Zkosil větve *mahámaje*³⁰³, která překrývala pravou *Skutečnost*, načež vyvanul. Znovuzrodil se jako *dživanmukta*.³⁰⁴ Žije

V pátém stupni stromu, který z... a žije od svršku a nepřestává/ ovoce dávat, listů neztrácí. (Božská komedie, Ráj, zpěv osmnáctý, 28-30, přel. O.F.Babler, Praha 1965) Vegyptské ikonografii najdeme motiv stromu života, z něhož vyrážejí božské paže obtěžkané dary a vylévající z nádoby vodu života. Bohové bývají často znázorňováni v podobě stromů: Osiris a cedr, Attis a jedle, Zeus měl pod ochranou svůj věštebný strom v Dódóně, Apollón vavřín v Delfách, Hérakles planý olivovník v Olympii atd.

²⁹⁹ (sans.)- *upa- ni- sad- sedět blízko (učitele)*, závěrečná část *védu* (nejstarší indické náboženské texty). Jsou základem, na němž spočívá většina pozdějších indických filozofií a náboženství. Nejstarší pocházejí z doby kol. 6.stol. př.Kr. Cit in Květoslav Minařík: Malý mystický slovník naučný, Praha 1992, s.436.

³⁰⁰ Motiv „*utnout u kořene*“ si Váchal zopakoval na dřevorytu *Blesk* z roku 1913 [obr.52]. Nechal na něm vedle sebe vyrůst dva stromy. Kmen několikanásobně vyššího z obou porostů je ulitou personifikovaného Boha. Z větve jeho ruky se klikatí blesk, jenž kosí menší strom u základu. Kořen-člověk nedočkavě nastavuje své nahé tělo transcendentální sprše.

³⁰¹ *Bhagavadgíta* (Zpěv vznešeného) filozofická epizoda indického eposu Mahábhárata. XV, 1-4.

³⁰² *Bhagavadgíta*, přel. Jan Filipický a Jaroslav Vacek, Praha 1976.

³⁰³ (sans.) velké iluze.

³⁰⁴ (sans.) *jedinec, který dosáhl osvobození ve fyzickém těle, tj. ten, kdo za živa dosáhl nirvány*. Cit in Květoslav Minařík: Malý mystický slovník naučný, Praha 1992, s. 100.

ve věčném vytržení, ve kterém neexistuje neklid, utrpení a rozpolcenost. Jen absolutní *Jedno* a svoboda.

Osvícený člověk našel na konci cesty to, co celou dobu pracně hledal, svůj ztracený původ. Poznal, že je sám sobě bohem. Mystické vytržení mu tento prvotní zážitek oživilo.

Zastihli jsme mystika na konci jeho cesty. Jógin tu znehybní v *sámadhi*, buddhista vyvane v *nirváně*, křesťan dosáhne *osvícení*. Chtějící sdělit nesdělitelné, vypomáhají si při popisu královského stavu obrazem ohně, světla nebo oslepující záře. Neopomenou zdůraznit, že tyto světelné efekty nemáme chápat symbolicky, ale doslova. Dante vzpomíná: „*Mně zdálo se v té záři rozhořelé, Že ke dni přidán den*“ Když vstoupil na nebesa: „*To vše, jak říkám, je jedno prosté světlo.*“³⁰⁵ Drtikol: „... *zapustil jsem to do Jeho Božského Světla. On mi to vracel objasněné, osvětlené Jeho Moudrostí.*“³⁰⁶ nebo: „*Mystik stane se jádrem pro příští Slunce. Jako člověk, který přišel k poznání, září zde na zemi svým Poznáním, tak roste jeho zář, stále více do všech směrů, až nakonec stane se Sluncem.*“³⁰⁷

Džívanmukty oslepi absolutní světlo, ze kterého do té doby mohli vnímat jen deformované a slabé odlesky. Bytost, osvobozená od touhy, od iluze, od nevědomosti, která z iluze vyplývá, tzn. od svých stínů, se ukazuje sama sobě v čistém světle, tedy neodlišena od *Všeho*, od *Toho*, co je mimo rozlišení na mezi *Bytím* a *Nebytím*.

Sám sobě Bohem

„*Pravého mystika, který dlouhá léta cvičil a dosáhl jistého stupně vývoje, poznáme také zevně podle vypoukliny na lebce, právě nad středem čela na temenu hlavy. Tato vypouklina je často znázorněna na čínských soškách bohů a světců jako veliká vyvýšenina, kudy pronikla ohnivá síla Kundalini.*“³⁰⁸

³⁰⁵ Dante Alighieri: *Ráj*. Cit. in Evelyn Underhill: *Mystika*, Praha 2004, s. 288.

³⁰⁶ František Drtikol. Cit in www.esoteric.mysteria.cz, vyhledáno 12.4.2006, nestránkováno.

³⁰⁷ František Drtikol, *Duchovní cesta*, Praha 2004, s. 138.

³⁰⁸ Karel Weinfurter: *Ohnivý keř*, Jablonec nad Nisou 1992, s. 211.

„Při koncentraci, dosáhneme-li Klidu, ticha naprostým Mlčením, tu zpozorujeme, že někdo jiný než my pozoruje onen předmět, na který se koncentrujeme. Ten, co se takto dívá, ten, který je v naprostém nevztahu k nám i k věci koncentrační, to je on, Bůh Otec. Na co se dívá je Duše, Bůh - Matka. On se dívá z prostřed hlavy doprostřed prsou. A tu se stane, že ten jas, který se během koncentrace utvořil v našich prsou, se pomalu zdvihá a letí stále rychleji do mozku k Němu, kde ho obejmě a splyne s Ním. V témže okamžiku se rodí Syn-Kristus-Bytí-Slovo-Život-Duše čistá-Znovuzrození. A tento syn musí odejít, musí zemřít, musí být ukřižován, aby přišel Utěšitel, Duch svatý-Vědomí. Vědomí, že Já a můj Otec v Nebesích Jedno jsme - Vědomí naprosté Jednoty s Bohem - s Ním. Pak teprve je cesta dokonána..“³⁰⁹

Mysta, jež prošel všemi stupni zasvěcení, se do nového světa narodí jako duchovní nemluvně. A taky se tak chová. Už nerozumí lidské řeči. Místo toho se učí řeči zasvěcených bratří, která je současně mluvou andělskou. Začíná budovat svůj duchovní profil od nuly.³¹⁰

Z mysli se mu vykouřilo všechno, co mu do ní vtloukali v pozemském žaláři. Rozevření ochranného mentálního deštníku symbolizuje rituální pokrytí neofitovy hlavy.

„Zvyk nositi hlavu zahalenou při náboženských obřadech a zvláště při mystériích tajných společností je velmi starý a rozšířený. Vzpomeňme si také, že i Kristus cestou na Golgotu měl na chvíli zahalenou hlavu rouchem svaté Veroniky...v některých tajných společnostech jest nahrazován tento šátek páskou kolem čela nebo korunou, nebo i věncem z větvíček a květů. V gnostické sektě Markově byl vkládán novicovi na hlavu při slavnostním očišťování (Apolytrois) klobouk, který měl prý moc učiniti svého nositele neviditelným...“³¹¹

³⁰⁹ František Drtikol: Duchovní cesta, Praha 2004, s 144.

³¹⁰ Egyptský bůh Mysterií Harpokrates- byl znázorňován jako malé dítě s prstem na rtech. Symbolizuje mystika, který se právě probudil po znovuzrození. Jeho představa snad později splynula s představou Jezulátka. Prst na ústech znamená mlčení.

³¹¹ Karel Weinfurter: Ohnivý keř, Jablonec nad Nisou 1992, s. 206-207.

Pásku kolem čela si ovázal i Váchalův iniciant³¹² Pokrytí hlavy má symbolizovat mystovu ochranu. Odeť je pro démony zevního světa nedotknutelný. Jeho osud spočal v nejlepších, tedy božích rukou.

Nejproblematictější bude definovat *dživanmuktovo* pohlaví. Pamatujme, že před námi stojí vzorek dokonalého člověka, tak jak ho stvořil Bůh, dívaje se přitom do zrcadla.

„Podle různých alchymistických a hlavně rosinkruciánských spisů je známo, že se o mystiku mluví na mnoha místech jako o třech osobách. Jednou je otcem, po druhé je vlastní matkou a po třetí je vlastním dítětem...Mystik je svým vlastním otcem, poněvadž v sobě zplodil sebe jako dítě znovuzrozené. Proto je mystik také svou vlastní matkou.“³¹³

Mystik tak po mnoha duchovních útrapách dosáhl vymodlené celistvosti. Až do té doby musel hledat to, co mu chybělo, u druhého pohlaví. V jeho novém duchovním těle se dvě základní kosmické energie, mužský a ženský princip, spojily jako *Hermes* s *Afroditou* do soběstačného celku. Tento akt *mystické svatby*³¹⁴ jej vrátil do lůna prvotní *Jednoty*, nerozdělené ještě aktem stvoření Vesmíru. *Dživanmukta* tu stojí, obě nohy zabořené v transcendentnu, a hledí na sebe novými očima. Poznává v sobě centrální skutečnost celého projeveného Vesmíru. Poznává v sobě toho, za kým tak dlouho putoval. Svého Boha.

³¹² *Strom rozražený bleskem*, 1912.

³¹³ Karel Weinfurter: *Ohnivý keř*, Jablonec nad Nisou 1992, s. 208.

³¹⁴ *Mystická svatba- realizace trvalé spjatosti mystika s konkretizovanými kvalitami abstraktního, tj. duchovního světa... Tomuto vytržení předchází pocit, že nějaká duchovní bytost člověka objímá a zachraňuje před návratem do jeho dřívějšího nežádoucího mu již světa.* Cit in Květoslav Minařík: *Malý mystický slovník naučný*, Praha 1992, s. 275.

Závěr

Mystická cesta není závod o boží přízeň. Proto ani my nebudeme v jejím cíli rozdávat medaile, sčítat oběti a pranýřovat odpadlíky. Mysta se na ni vydává jednoduše proto, že musí. K úprku od „vyzkoušené“ reality k nejisté metě jej pohání ten nejvášnivější cit, jakého jsme schopni. Láska. Láska k něčemu, co ho přesahuje. K tušenému Bohu.

Milostné hry jsou vždycky vabank: buďto to vyjde, anebo ne. Ať už eskapády našich umělců poblouzněných Absolutnem dopadly jakkoli, díky těmto pletkám mnohé získali.

Odvrhli (na periodu lišící se případ od případu) kult zdevastovaného těla, jaký pěstovali jejich dekadentní předchůdci. Místo absinthem si začali prolévat hrdla kefirem. (Ovšem, občas si k němu zapálili cigaretu hašiše.) *„Helcelet poslal mně zákvasku keřirovou, se kterou počal jsem od 1. 10. novou životosprávu, a mohu říci, že značně mi toto pití keřiru prospělo.“*³¹⁵ Upsali se abstinenci, vegetariánství a často i sexuální zdrženlivosti. (Múzy už nehledali mezi lepými modelkami. Jejich idolem byl Bůh, jehož podobu ani neznali.) Z mnohých se stali náruživí nudisti. František Kupka svlékl své šaty po vzoru německého nazarénistického malíře Karla Diefenbacha - duchovního vůdce své mladosti. Samozvaný filozof hlásal návrat k přírodě a v duchu této premisy se denně tvrdohlavě slunil, jak ho pánbů stvořil, přesto, že jej za pobuřování obecných mravů stihl trest několikadenního žaláře. S každým rozbřeskem rozvazoval Kupka pásek u svého županu a oddával se józe na své zahradě.

„Poznal jsem sám na sobě pocit skvělé citlivosti k barvě, vyvolané výlučně hygienickou péčí. Ráno se sprchuji a potom v zimě, v létě cvičím úplně nahý na zahradě. Je to zároveň otužování těla. Je to jako modlitba, s níž se obracím k vycházejícímu slunci, když je za krásného počasí jeho velký ohňostroj doprovázen zpěvem ptáků a do celého mého těla pronikají vůně a paprsky

³¹⁵ Josef Váchal: Paměti Josefa Váchala, dřevorytce, Praha 1995, s. 230.

světla. Prožívám tak překrásné chvíle, které tryskají z obrovské klávesnice barev.“³¹⁶

Stejně si vedl i František Drtikol v oáze spořilovského ašrámu. Svě žáky si získal nejen duchovním rozhledem, ale i obdivuhodnou fyzickou kondicí. Dokonce i neurotický Váchal hledal jednu dobu spásu v tělocviku.

„Třebas ateliér byl vlhký a zimavý, spával jsem v něm po celý čas nájmu. Bylo mnoho sněhu ten rok a já přicházeje z korsa řádně zatopil. Pak jsem, vysvléknuv se úplně, vešel na balkón a prováděl tělesná cvičení tak důkladně, že jsem se plně rozehrál a ani při ulehnutí do vlhkých peřin žádné zimy necítil.“³¹⁷

Malíři se naučili medítovat. S údivem se zaposlouchali do svého dechu a po vzoru japonských a čínských kaligrafů se s ním snažili sjednotit tvůrčí temperament. Drželi pústy, aby se očistili a mohli tak pohlédnout do očí svému nedostižnému vzoru.

„...sklony k pití a radosti sexuální vůbec mne nezlákaly, protože hleděl jsem býti hoden společnosti další, se kterou v oněch letech mimo korsa jsem se stýkal, lidmi staršími a vážnějšími, hledajícími smysl života v zkoumání životních záhad cestami spiritismu a okultismu.“³¹⁸

Umělci, ač mnozí s pověstí introvertních solitérů, začali uvykat „spolkovému“ životu. Místo s ďáblem, podepisovali smlouvy s duchovními vůdci. Ilustrovali esoterické knížky [obr.3,7]. Svým talentem, s větší či menší vynalézavostí, občas vypomohli vykladačům složitých ideologií. I bohémskou nespolehlivost volky nevolky vyměnili za členskou disciplínu. Otázkou ovšem je, jak dlouho jim sekát organizovanou dobrotu vydrželo. Hned v úvodu jsme si posvětili na dva mystické nevěrníky.³¹⁹ Váchal ve svých rychlých soudech háže Adámka s Bílkem do jednoho pytle. Nařkne je z převlékání mystických kabátů a z toho, že spíš než transcendentno je lákaly peníze. Nešetří ani Zrzavého s Kubištou. Vztah mezi těmito dvěma malíři by se dal přirovnat ke vztahu učitele a žáka. Tím, kdo držel duchovní rákosku, měl tendenci svého druha vést

³¹⁶ František Kupka, in Tamara Marková: Geniální malíř vizí, www.baraka.cz, vyhledáno 20.3.2006.

³¹⁷ Josef Váchal: Paměti Josefa Váchala, dřevorytce, Praha 1995, s. 83

³¹⁸ Josef Váchal: Paměti Josefa Váchala, dřevorytce, Praha 1995, s. 79.

³¹⁹ Viz kapitola *Představy bohů*.

a sugestivními dopisy vychovávat, byl Bohumil Kubišta. Ač zaměstnáván žoldněřskými závazky v rakousko-uherské armádě, skládal ve své hlavě originální duchovní nauku. Zrzavého ještě stihl korespondenčně informovat, že se u něj odehrál duševní přerod a zjistil velké věci, avšak smrtelná nemoc za něj rébus „co je po životě“ záhy sama vyřešila. Váchal ve svých vzpomínkách podezřívá Kubištu z mesiášského komplexu. Tvrdí, že mu jediná ovečka ve stáji brzy nestačila, a že vedle Zrzavého se snažil dostat do područí i jeho osobu. Sám má ovšem máslo na hlavě. Tento mystický someliér poctivě degustoval každý vzniknuvší okultní kroužek. V podstatě docházel na schůze, jako jiní vyhledávají pomoc terapeutické skupiny. Po bezesných nocích, kdy opakovaně prohrával boj se svými démony, znovunacházel mezi okultisty duševní rovnováhu.

Úderem do gongu svolával Drtikol své věrné do fotografického ateliéru, aby s nimi debatoval o buddhismu, zásoboval je vlastními překlady jinak nedostupné mystické literatury, cvičil a meditoval. Ze zmiňovaných malířů ušel nejdelší cestu. Vykročil na ni šviháckým krokem dandyovského fotografa, aby na jejím konci (nebo začátku?) vyvanul ve slasti paranirvány. S neochvějnou jistotou zavřel svůj ateliér a zřekl se uměleckých ambicí. Takto osvobozen tvořil v spořilovském ašrámu své vrcholné umělecké dílo - svůj život. Pokud přece jen sáhnul po štětcí či aparátu, pak proto, aby, s pečlivostí pubertální dívky vedoucí si podrobný deníček, zaznamenával vlastní mystické stavy a pokroky. Prohlížejíce si jednotlivé obrázky, můžeme díky přesnému datu jejich vzniku, určit v jaké byl ten který den mystické kondici.

Tvůrci, kteří do mystiky zabředli, obohatili české umění o nová témata. Pustili se do zobrazování „ektoplazmy“, „materializace – dematerializace“, „aportu“, „evokace“, astrální říše, včetně jejich pitoreskních obyvatel. Malovali mandaly. (Kupkova „dokola“ se opakující variace na jednotlivá abstraktní témata, působí jako vedlejší produkty euforického transu) Své obrazy vyšperkovali „bohy s lotosovými očima.“ (Dokonce i Bílek, „katolík ze staré školy“, se neštil vyřezávat Kršny.) Objektem jejich výtvarného zájmu se stali hypnotizéři, spiritistická média či fakíři. Svým štětcem simulovali epileptické záchvaty i mystické stavy. Mystovo tělo podrobili důkladnému rentgenu. Mnoho umělecké energie věnovali zachycování jeho páteře. Snad poprvé na českém plátně rozsvítili „čakramy“ a mezi umělecké pózy zahrnuli nově i jogínské ásany.

Mystu – umělci měl by se správně pro samou lásku vypnout mozek. Ve chvílích, kdy koketuje s transcendentnem, nemá čas myslet. Zcela jej naplní cit nepoznané intenzity. Jak by se také v iracionálním světě mohl chovat racionálně? Z umělecké vypočítavosti nemůžeme v tomto případě obviňovat Drtikola - malíře (Vytvoření „mystické“ fotografie předcházela promyšlená příprava, zahrnující vytvoření siluet z překližky, jejich aranžování a v neposlední řadě pečlivé nasvícení záběru.), Kupkovy studie a Váchalovy nervní vizionářské „dokumenty“. Adámka lze ze ztráty sebekontroly podezřívát jen stěží. Na mystika moc přemýšlí hlavou. Popisuje, místo aby maloval srdcem.³²⁰ Na Kubištu zase sedí charakteristika „ducho - vědce“. Své obrazy po způsobu „velkého Architekta“ konstruuje s kružítkem v ruce. Víc než *Jednotu*, ale na jeho plátnech nacházíme roztržitost. Starý svět rozbíjel „na cimpr camp“. Nový, který by stvořil jako své „Opus Magnum“, už vystavět nestihl. Zrzavý je na extatika příliš staromilsky pečlivý. Stejně jako si rád vypůjčuje rukopis svého Mistra Leonarda, tak si s rozkoší estéta pohrává s manýrou medijních malířů. Bílek, přes občasné záblesky „modernosti“, je přece jen dítkem symboliky konce 19. století. I ke Konůpkově krku se „přissáli“ dekadentní upíři a nikdy se mu je zcela setřást nepovedlo.

Mystik – umělec maluje obrazy, jako by posílal pohledy na rozloučenou „reálnému“ světu. Čím výš stoupá po mystickém žebříku, tím víc tato korespondence slábne. S dosažením poslední příčky utichne zcela. Mystik – umělec upustí štětec na *zem*, ruce dlaněmi vzhůru složí do klína a splyne s tím, co stejně nikdo věrně zobrazit nedokáže.

³²⁰ Na autorovu obranu uveďme jednu výjimku, jež potvrzuje pravidlo: cyklus deseti litografií *Sen, život duše* z roku 1915, ve kterém je o poznání méně doslovný, ve výtvarném projevu příjemně fragmentální, didakticky méně okatý.

Summary

On the Road The Mystic and the Artist

The main intention of my dissertation is to examine the attitude of the *mystic-artist* in the Czech art of the first half of the twentieth century. As the *mystic* I define this artist, who dedicates his entire life to searching for God- in all of his forms.

In the introduction *Before the Start* I sketch the spiritual milieu of the time. In the first chapter *Images of Gods* I demonstrate the contemporary prototype of the mystical fluctuate person comparing two artist: Rudolf Adámek and Josef Váchal, who were both deeply involved in many occultism organizations.

The second chapter *TheWay to the Hereafter* speaks comprehensively about the movement of the spiritualism in Bohemia in those days. I focus on the artists, who actively participated in spiritual séances, often having even played the role of spiritual medium.

The third chapter *The Way to the East* deals with the oriental philosophies, which thanks to the doctrine of H.P. Blavatsky entered into the lives of many Czech artists. They started to practise yoga, studied buddhism and meditate. The new life style influenced also their art.

In the last, fourth chapter *The Mystical Ladder* I tried to describe the way of the mystic – artist step by step from the mental state of spiritual beginner to that of the enlightened person.

In conclusion I shortly compare the temperaments of the artists, whose lives and artistic works helped me to reconstruct the fascinating mystic journey.

Prameny a literatura

Prameny

- Bělohradský, Stáňa: Dějiny, původ a účel kreseb mediálních, Podmoklice 1913.
- Bhagavadgíta: Bible staré i dnešní Indie, Praha 2000.
- Blavatská, Helena Petrovna: Hlas ticha, Bratislava 1994.
- Blavatská, Helena Petrovna: Život a dílo zakladatelky teosofického hnutí, Praha 1997.
- Blavatská, Helena Petrovna: Základové indické mystiky. Hlas klidu, Praha 1898.
- Boehme, Jakub: Naše spása je v nás, přel. Karel Weinfurter, Bratislava 1995.
- Drtíkol, František: Deníky a dopisy z let 1914-1918 věnované Elišce Jánské, Praha 2001.
- Drtíkol, František: Duchovní cesta, ed. Stanislav Doležal, Praha 2004
- Drtíkol, František: Oči široce otevřené, ed. Stanislav Doležal, Praha 2002.
- Hněvkovský, Jaroslav: Malířovy listy z Indie, I.-II, Praha 1927.
- Hauner, Emanuel: Slovníček spiritualistický, Praha 1911.
- Hanuš, Josef. Náboženství ve Starém Egyptě, Cyrillo - Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba Praha 1925
- Kefer, Jan: Praktická astrologie, Praha 1996.
- Kefer, Jan: Magická praktika, Trigon 1995.
- Kefer, Jan: Poselství hvězd, Liberec 1994.
- Kerning, J.B.: Testament, Psyché Jablonec nad Nisou 1994.
- Kočí, Jaroslav: Cesta za Pravdou, ORFEUS Praha 1993.
- Kubišta, Bohumil: Korespondence a úvahy, Praha 1960
- Kubišta, Bohumil: Úvahy, Olomouc 1995.
- Kupka, František: Úvahy, Obelisk Praha 1969.

- Kupka, František: Tvoření v umění výtvarném, ed. Denisa Vostrá, Tamara Marková, Brody Praha 1999.
- Lasenic, Pierre: Hermetická iniciace Universalismu, Praha 1992.
- Lasenic, Pierre: Egyptké hieroglyfy a jejich filosofie, Praha 1935.
- Lasenic, Pierre: Tarot, klíč k iniciaci, Praha 1996.
- Lasenic, Pierre: Hovory s Lasenicem, Praha 1993.
- Plecháč, Miroslav: Spiritismus v Podkrkonoší, Praha 1931.
- Steiner, Rudolf: Křesťanství jako mystická skutečnost a mystéria starověku, IOANES Březnice 1998.
- Steiner, Rudolf: O iniciaci, Fabula Hranice 2003.
- Steiner, Rudolf: Bhagavadgíta a Pavlovy dopisy, Olomouc 1998.
- Steiner, Rudolf: Theosofie, Praha 1992.
- Steiner, Rudolf: Tajná věda v nástinu, Březnice 1997.
- Steiner, Rudolf: Záhady filosofie, Olomouc 1998.
- Steiner, Rudolf: O poznávání vyších světů, Praha 1993.
- Steiner, Rudolf: Od Ježíše ke Kristu, Březnice 1997.
- Steiner, Rudolf: Z kroniky Akaša, Bratislava 1997.
- Steiner, Rudolf: Poslání pravdy, Olomouc 1997.
- Steiner, Rudolf: Páté evangelium, Olomouc 1998.
- Váchal, Josef: Církev a blouznivci, Volvox Globator Praha 1992.
- Váchal, Josef: Ďáblova zahrádka, aneb Přírodopis strašidel, Paseka Praha 1992.
- Váchal, Josef: Putování malého Elfa, Praha 1995.
- Váchal, Paměti Josefa Váchala, dřevorytce, Praha 1995.
- Vivekananda: Jogická filozofie, přel. Karel Weinfurter, Bratislava 1995.
- Weinfurter, Karel: Paměti okultisty, Brno 1999.
- Weinfurter, Karel: Správné vnuknutí, Bratislava 1996.
- Weinfurter, Karel: Učebnice magického myšlení, Jablonec nad Nisou 1995.
- Weinfurter, Karel: Tajná tradice Bratří Rosenruciánů, Jablonec nad Nisou 1993.
- Weinfurter, Karel: Nauka Bílé lóže, Boskovice 1998.

Weinfurter, Karel: Cesta královská: Zlatá brána k mystice, Jablonec nad Nisou 1991.

Weinfurter, Karel: Životní magnetismus, Psyché Jablonec nad Nisou 1991.

Weinfurter, Karel: Ohnivý keř I, Psyché Jablonec nad Nisou 1992.

Weinfurter, Karel: Praktická mystika (Ohnivý keř II), Psyché Jablonec nad Nisou 1994.

Weinfurter, Karel: Druhý mystický slabikář, J.W. Hill Olomouc 2000.

Weinfurter, Karel: Divy a kouzla indických fakirů, Praha 1913.

Zachar, Otakar: Z dějin spiritismu v minulosti, Praha 1914.

Zrzavý, Jan: Rozkoše, meditace a údolí smutku, Praha 1990.

Jan Zrzavý – o něm a s ním, ed. Karel Srp, Academia Praha 2003.

Internetové prameny.

www.grimoar.cz.

www.esoteric.mysteria.cz

www.baraka.cz

Literatura

Katalogy výstav

Rudolf Adámek. Galerie moderního umění, Roudnice nad Labem, duben-červen 1995. Úvod Miroslava Hlaváčková.

František Bílek (1872-1941). Galerie hlavního města Prahy, 10.11.2000 - 4.2.2001.

František Šmejkal: České imaginativní umění. Galerie Rudolfinum, Praha 1996.

České umění 1900-1990: ze sbírek Galerie hlavního města Prahy, dům U zlatého prstenu. Praha 1990.

Divočina – příroda, duše, jazyk: věnováno Gary Snyderovi a Josefu Váchalovi. Galerie Klatovy – Kelnová, Praha 2003.

František Drtikol: fotografie z let 1918-1938 ze sbírek Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, 18.3.-5.6.2004.

Petr Nedoma: František Drtikol: fotograf, malíř, mystik. Galerie Rudolfinum, Praha 12.2.-31.5.1998.

Jan Konůpek. Poutník k nekonečnu. Galerie hlavního města Prahy, Dům U Kamenného zvonu 1.10.1998- 3.1.1999. Úvod Hana Larvová.

František Kupka (1871- 1957). Národní galerie v Praze, Valdštejnská jízdárna, Palác Kinských, březen- duben 1968. Úvod Jiří Kotalík.

Jan Sekera, Meda Mládková: František Kupka ze sbírky Jana a Medy Mládkových ve Washingtonu. České muzeum výtvarného umění, Dům U Černé Matky boží, Praha 1996.

Kosinski, Dorothy, Anděl, Jaroslav: František Kupka: Pioneer in abstraction, painting the Universe. Národní galerie v Praze, 1997.

Kupka – Waldes: malíř a jeho sběratel: dílo Františka Kupky ve sbírce Jindřicha Waldese. Galerie Rudolfinum, Praha 1999.

Kupka Kupků: výstava z díla Františka Kupky. Severočeská galerie výtvarného umění v Litoměřicích, 10.12.2004-6.3.2005. Úvod Ludmila Vachtová.

Okkultismus und Avantgarde: von Munch bis Mondrian 1900-1915. Schirn Kunsthalle, Frankfurt am Main 3.6.- 20.8.1995.

Olaf Hanel: Otakar Nejedlý (1883-1957). České muzeum výtvarných umění, Praha 2005.

Podoby fantaskna v českém výtvarném umění 20. století. Alšova jihočeská galerie v Hluboké nad Vltavou, Hlavní sál 1.5.- 20.9.1998. Úvod Vlastimil Tětiva.

František Šmejkal: Sursum 1910-1912. Krajská galerie v Hradci Králové, Hradec Králové 1976.

Umělecké sdružení Sursum 1910-1912. Galerie hlavního města Prahy, Dům U Kamenného zvonu 25.4.-25.3.1996. Úvod Hana Larvová.

Jiří Machalický: Sursum. Galerie Hollar, Praha 13.12. 1995- 7.1.1996.

The Spiritual in Art: abstract painting 1890-1985. County Museum of Art, Los Angeles 1986.

Články

Anděl, Jaroslav: Okultní inspirace: poznámka k dílům Bohumila Kubišty, Jana Zrzavého a Josefa Váchala. *Revolver Revue*, 31, 1996, s. 172-191.

Dačeva, Rumjana: Josef Váchal a jeho život s démony 1884-1969. *Grapheion*, č. 0, 1996, s. 6-13.

Lahoda, Vojtěch: Výkřik rozkoše Františka Kupky. *Art and Antique*, roč. 9, č. 1, 2002, s. 2-6.

Pečínková, Pavla: Hledání duše. *Kritiká Příloha Revolver Revue*, 28, březen 2004, s. 75-77.

Petříček, Miroslav jr.: František Kupka: zpěv chvály kosmu. *Umělec*, roč. 2, č. 3, 1998, s. 29-30.

Raimanová, Ivona: František Drtikol, fotograf, malíř, mystik, *Grapheion*, č. 3-4, 1998, s. 141-144.

Srp, Karel: „I tento dops mi pošlete zpět“, z korepondence Jana Zrzavého. *Umění*, roč. 53, č. 1, 2005, s. 61-69.

Šmejkalová, Jana: Modlitba Františka Kupky. *Art and Antique*, roč. 9, č. 1, 2002, s. 2-6.

Vašíček, Zdeněk: Váchalovy deníky. *Kritická příloha Revolver Revue*, 12, 1998, s. 6-13.

Wittlich, Petr: Drtikolova mystika. *Ateliér*, roč. 11, č. 9, 1998, s. 16.

Zahrádková, Marie: František Kupka: průkopník abstrace, malíř kosmu. *Prostor Zlín*, roč. 6, č. 2, 1998, s. 6-8.

Další vybraná literatura

Ackroyd, Peter: *Blake*, Paseka Praha a Litomyšl 2000.

Ajvaz, M. a kol: *Josef Váchal*, Praha 1994.

Bajerová, Marie: *O Josefu Váchalovi*, Praha 1990.

Baleka, J.: *Výtvarné umění: Výkladový slovník*, Praha 1997.

Beer, Robert: *Symboly tibetského buddhismu*, BB/art Praha 2005.

Birgus, Vladimír: *Fotograf František Drtikol*, Prostor Praha 1994.

Dehejia, Vidya: *Indian Art*, Phaidon London 2000.

Dějiny českého výtvarného umění 1890/1938 IV/1,2, Academia 1998.

- Deml, Jakub: Jan Konůpek a jiné eseje, Votobia Olomouc 1997.
- Dvořák, František: Jan Zrzavý, Praha 1965.
- Eliade, Mircea: Pojednání o dějinách náboženství, Argo Praha 2004.
- Eliade, Mircea: Dějiny náboženského myšlení II., Oikoymenh Praha 1996.
- Encyklopedie mystiky I, Argo Praha 2000.
- Encyklopedie mystiky III, Argo Praha 2002.
- Encyklopedie mystiky IV, Argo Praha 2003.
- Encyklopedie mystiky V, Argo Praha 2002.
- Encyklopedie mystiky VI, Argo Praha 2004.
- Funk, Karel: Drtikol a Hajný. Za mystériem tvorby, Fontána Olomouc 2001.
- Funk, Karel: Mystik a učitel František Drtikol, Gemma89 Praha 1983.
- Le Goff, Jacques, Schmitt, Jean-Claude: Encyklopedie středověku, Vyšehrad Praha 2002.
- Goleman, Daniel: Meditující mysl, Triton Praha 2001.
- Heinz- Mohr, Gerd: Lexikon symbolů, Volvox Globator Praha 1999.
- Hall, James: Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění, Mladá fronta Praha 1991.
- Jung, Carl Gustav: Duše moderního člověka, Atlantis Praha 1994.
- Jung, Carl Gustav: Mandaly. Obrazy z nevědomí, Brno 1998.
- Kafka, Břetislav: Nové základy experimentální psychologie, ROAD Praha 1991.
- Kandinsky, Wassily: O duchovnosti v umění, Triáda Praha 1998.
- Klíma, Ladislav: Svět jako vědomí a nic, Praha, bez data vydání.
- Kulka, J.: Psychologie umění, Praha 1991.
- Kubišta, František: Bohumil Kubišta, S.V.U. Mánes Praha 1941.
- Lahoda, Vojtěch: Český kubismus, Praha 1996.
- Lamač, Miroslav: František Kupka, Odeon Praha 1984.
- Lamač, Miroslav: Jan Zrzavý, Odeon Praha 1980.
- McIntosh, Christopher: Rosenkruciáni, Trigon Praha 1997.
- Meyrink, Gustav: Alchymistické povídky, Volvox Globator Praha 1996.
- Meyrink, Gustav: Černá koule, Odeon Praha 1967.
- Meyrink, Gustav: Hašiš a jasnozřivost, Volvox Globator Praha 1993.
- Meyrink, Gustav: Neviditelná Praha, Argo Praha 1993.
- Milner, John: Mondrian, Phaidon London 2000.

- Minařík, Květoslav: Malý mystický slovník naučný, CANOPUS Praha 1992.
- Minařík, Květoslav: Jóga v životě současného člověka, CANOPUS Praha 1991.
- Náboženství v českém myšlení- první polovina 20. století, ÚR FF MU Brno 1993.
- Nakonečný, Milan: Encyklopedie magie, Praha 1993.
- Nakonečný, Milan: J.Péladan, Umění státi se mágem, Praha 1997.
- Nešlehová, Mahulena: Bohumil Kubišta, Odeon Praha 1984.
- Nietzsche, F.: Tak pravil Zarathustra, Praha 1967.
- Olič, Jiří: Neznámý Váchal. Život umělce, Praha 2000.
- Orlíková Jana, Srp, Karel: Jan Zrzavý, Academia Praha 2003.
- Paramhans svámi Mahéšvaránanda: Jóga v denním životě, Vídeň 2000.
- Pincus- Witten, R.: Occult Symbolism in France. Josephin Péladan and the Salons de la Rose- Croix, New York 1976.
- Pospiszyl, T., Skálová, V.: Alén Diviš, Praha 2005.
- Průvodce českou anthroposofií, Fabula Hranice 2002.
- Riedel, J.: Obrazy v terapii, umění a náboženství: Interpretace obrazů z pohledu hlubinné psychologie, Praha 2002.
- Stašek, Antal: Blouznivci našich hor, Praha 1927.
- Schopenhauer: Svět jako vůle a představa, Votobia Olomouc 1994.
- Störing, Hans Joachim: Malé dějiny filozofie, Zvon Praha 1992.
- Sudbrack, Josef: Mystika, Kostelní Vydří 1995.
- Štekl, Evžen: Síla moudrosti. Interpretace učení Františka Drtikola, DharmaGaia, Praha 1992.
- Šmejkal, František: Symbolika sfingy v umění přelomu století, Academia Praha 1979.
- Underhill, Evelyn: Mystika, dybbuk Praha 2004.
- Urzidil, Johannes: Život s českými malíři, Fraktál Horní Planá 2003.
- Vachtová, Ludmila: František Kupka, Odeon Praha 1968.
- Watts, Alan: Cesta osvobození, Pragma Praha 1996.
- Watts, Alan: Cesta zenu, Votobia Olomouc 1995.
- Wittlich, Petr: Česká secese, Praha 1982.
- Zbavitel, Dušan: Bohové s lotosovými očima, Vyšehrad Praha 1986.
- Zbavitel, Dušan: Starověká Indie, Praha 1985.

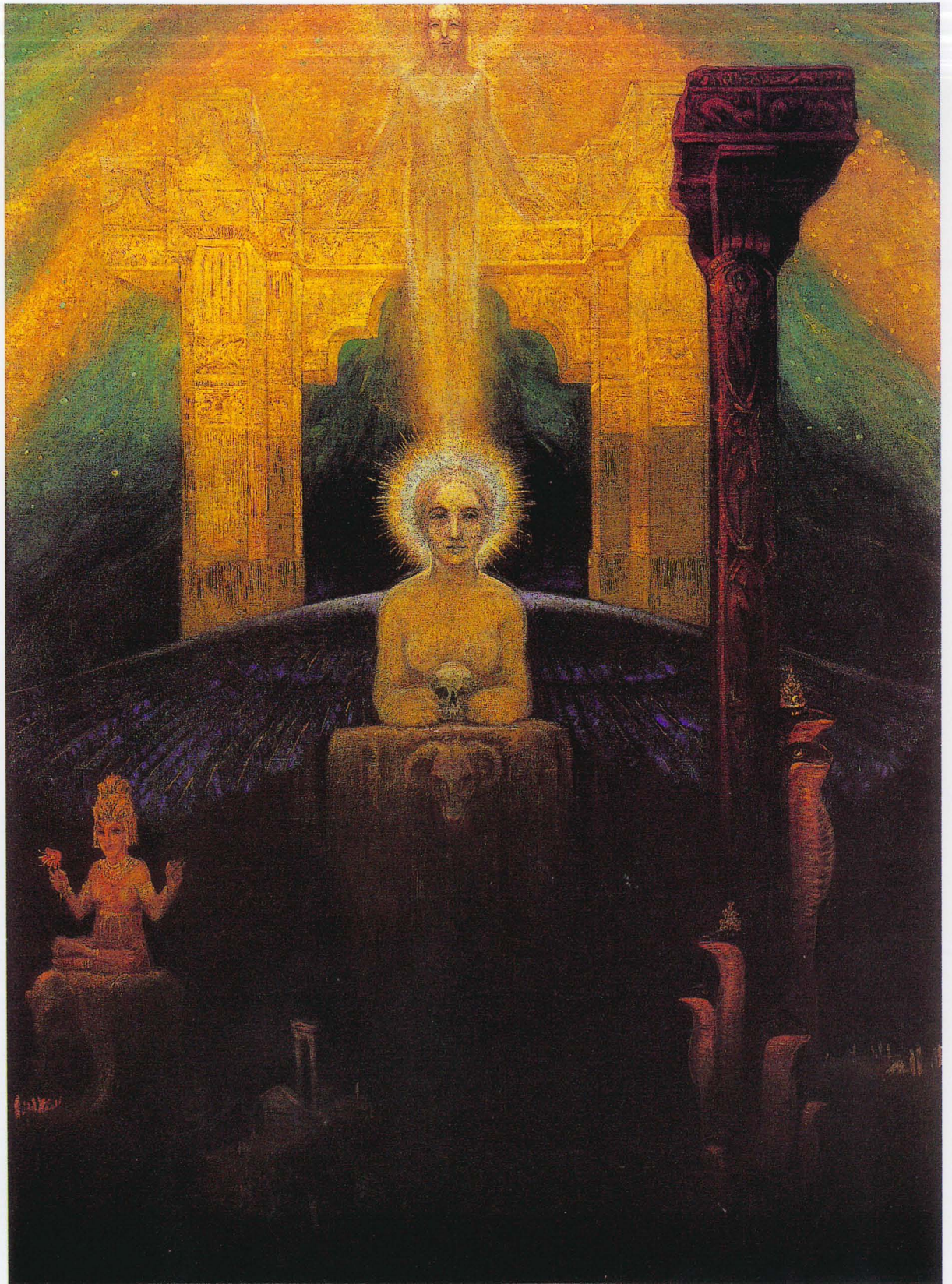
Příloha
Obrazová část

Seznam reprodukováných děl

1. Rudolf Adámek, Myšlenka (Zasvěcení), 1906-1907
2. Josef Váchal, Představy bohů, frontispis z knihy *Koruna bludařstva*, barevný dřevoryt, 1926
3. Josef Váchal, titulní strana z knihy Otakara Zachara *Z dějin spiritismu v minulosti*, Praha 1914
4. Jan Zrzavý, Snící, uhel, pastel, papír, 1910
5. Josef Váchal, Seance, lept, 1907
6. Jan Konůpek, Poslední večere, tužka, uhel, 1945
7. Josef Váchal, z knihy Otakara Zachara *Z dějin spiritismu v minulosti*, 1914
8. Josef Váchal, Materialisace, olej, papír, 1920
9. Josef Váchal, Média v transu, přední strana, křída, pero, 1908
10. Josef Váchal, Média v transu, zadní strana, křída, pero, 1908
11. Josef Váchal, Náměsíčník, z cyklu *V životě bída a hrůza*, 1904-1906
12. Jan Zrzavý, Náměsíčník, olej, plátno na překližce, 1913
13. Bohumil Kubišta, Hypnotizér, olej, plátno, 1912
14. Jan Zrzavý, Kristus (Žlutý Kristus), olej, překližka, 1908-1918
15. Josef Váchal, Pláň astrální (Spiritistická sedánka), pero, akvarel, pastel, papír na kartonu, 1904-1906
16. Josef Váchal, Incubus (Succubus), olej, plátno, lepenka, 1907
17. Bohumil Kubišta, Fakír, olej, plátno, 1914
18. Fotografie a ilustrace z knihy Karla Weinfurtera *Kouzla a divy indických fakírů*, Praha 1913
19. Fotografie a ilustrace z knihy Karla Weinfurtera *Kouzla a divy indických fakírů*, Praha 1913
20. Fotografie a ilustrace z knihy Karla Weinfurtera *Kouzla a divy indických fakírů*, Praha 1913
21. Fotografie a ilustrace z knihy Karla Weinfurtera *Kouzla a divy indických fakírů*, Praha 1913
22. Ustrasana, ilustrace z knihy Karla Weinfurtera *Kouzla a divy indických fakírů*, Praha 1913

23. Utanakurmasana, ilustrace z knihy Karla Weinfurtera *Kouzla a divy indických fakírů*, Praha 1913
24. Mystický žebřík – čakrový systém, ilustrace z knihy *Systém jóga v denním životě*, Vídeň 2000
25. František Drtikol, Bez názvu, tempera na lepence, 1940
26. Perský reliéf, fotografie z knihy Karla Weinfurtera *Druhý mystický slabikář*, Olomouc 2000
27. Josef Váchal, Světec s hadem, reliéf, polychromované dřevo, do r. 1911
28. Manipúra čakra (pupeční centrum), ilustrace z knihy *Systém jóga v denním životě*, Vídeň 2000
29. Bindu čakra (měsíční centrum), ilustrace z knihy *Systém jóga v denním životě*, Vídeň 2000
30. František Kupka, Studie vzoru koberce, tužka, voskované pastelky, nedatováno
31. František Kupka, Studie vzoru koberce, tužka, voskované pastelky, nedatováno
32. František Drtikol, Autoportrét, fotografie, 1937
33. František Kupka, Studie k obrazu Okolo bodu, kvaš, akvarel na papíře, 1911-1930
34. Ádžňa čakra (centrum mezi obočím), ilustrace z knihy *Systém jóga v denním životě*, Vídeň 2000
35. František Drtikol, Správně rozzářené čakram, olej na lepence, 28. 1. 1939
36. František Drtikol, Svět duše, fotografie, 1934
37. František Bílek, Vstup do síně zasvěcenců (z cyklu Stavba budoucího chrámu v nás), linoryt, papír, 1906
38. Tarotová karta č. 12, ilustrace z knihy Karla Weinfurtera *Ohnivý keř*, Jablonec nad Nisou 1992
39. Jan Konůpek, variace na téma exotický účes
 - Kontemplace, tužka, uhel, akvarel, karton, 1909
 - Modrá extase, uhel, akvarel, 1928
 - Hypnos, uhel, karton, 1928
 - Extase, uhel, akvarel, 1929
 - Dívka ve světle (Extase), pastel, cca 1909
40. Jan Zrzavý, Meditace, olej, plátno, 1915
41. Jan Zrzavý, Antikrist, olej, plátno, 1908 (1909)
42. Rudolf Adámek, Meditace (Smutek), dřevoryt, japan, 1911

43. Jan Konůpek, Atlantský bůh, akvarel, kvaš, 1929
44. Jan Zrzavý, Princ, olej, plátno, 1910
45. Jan Zrzavý, Vlastní podobizna I, tempera, bronz, plátno, 1907 (1908)
46. Josef Váchal, Nikotiana, barevný dřevoryt, 1919
47. Josef Váchal, Kuřák opia, olej, plátno, 1910
48. Jan Konůpek, Bezhlavý kuň, akvarel, lak, 1909
49. František Drtikol, Bez názvu, olej na lepence, 22. 7. 1941
50. Josef Váchal, Strom rozražený bleskem, barevný dřevoryt, japan, 1912
51. František Bílek, Jak paprsek Slunce na dřevě života umíral, kresba uhlím, papír, 1899
52. Josef Váchal, Blesk, dřevoryt, 1913

1. Rudolf Adámek, Myšlenka (Zasvěcení), 1906-1907

2. Josef Váchal, Představy bohů, frontospis z knihy *Koruna bludařstva*, barevný dřevoryt, 1926

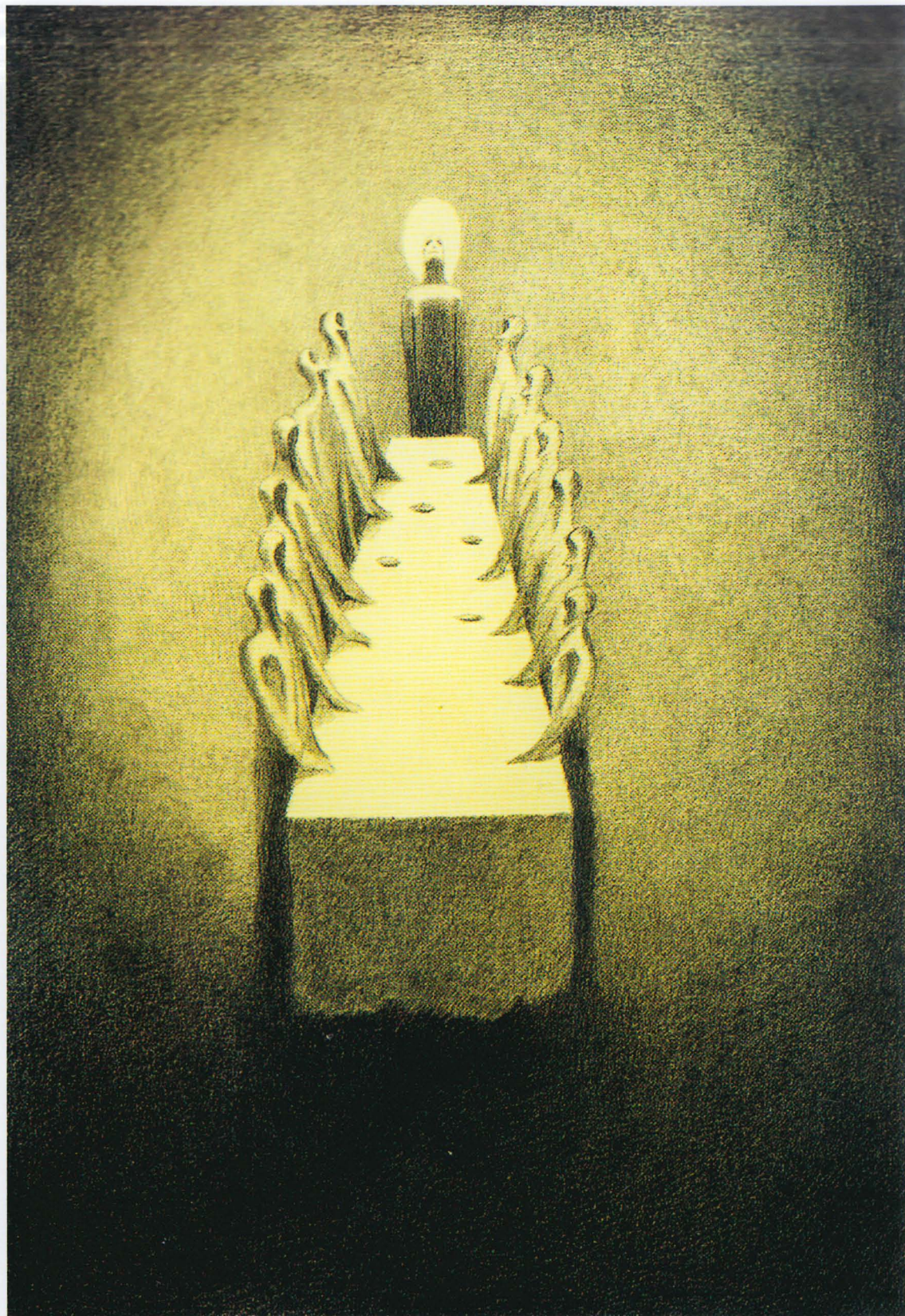
3. Josef Váchal, titulní strana z knihy Otakara Zachara *Z dějin spiritismu v minulosti*, Praha 1914

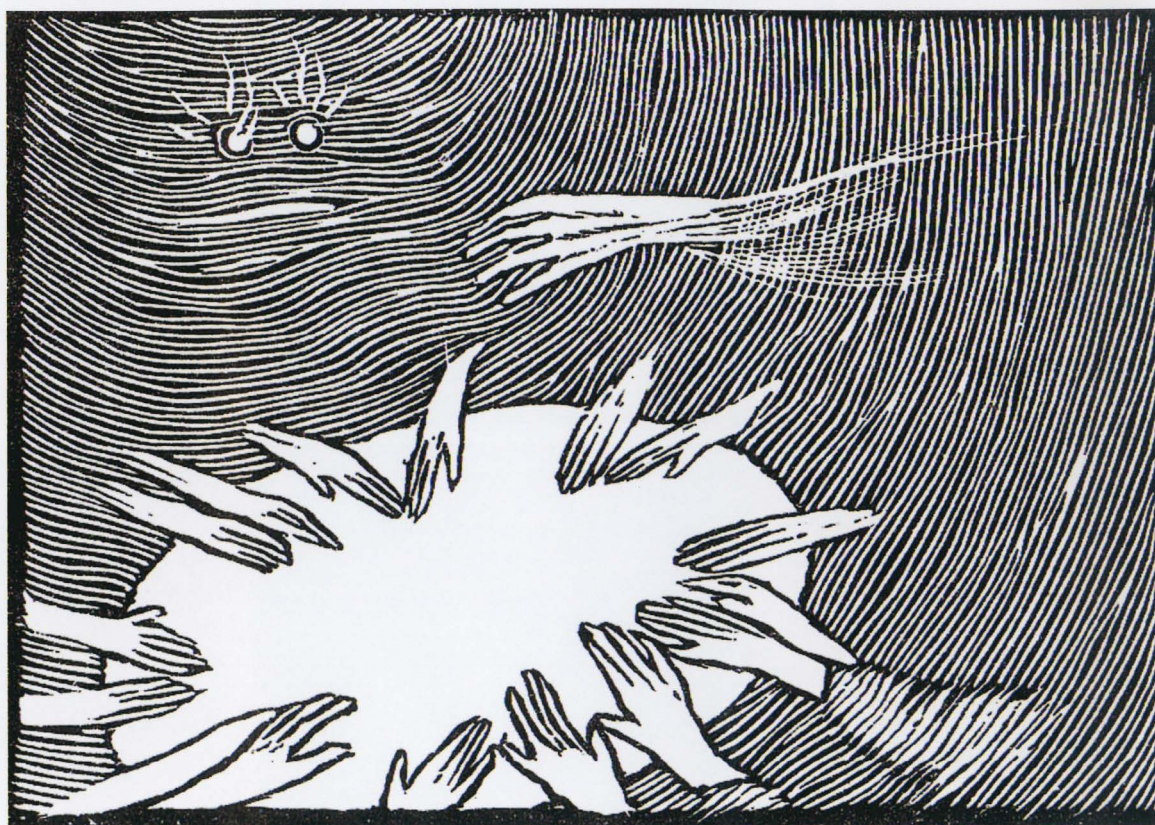
4. Jan Zrzavý, Snící, uhel, pastel, papír, 1910

5. Josef Váchal, Seance, lept, 1907

6. Jan Konůpek, Poslední večere, tužka, uhel, 1945

7. Josef Váchal, z knihy Otakara Zachara *Z dějin spiritismu v minulosti*, 1914

8. Josef Váchal, Materialisace, olej, papír, 1920

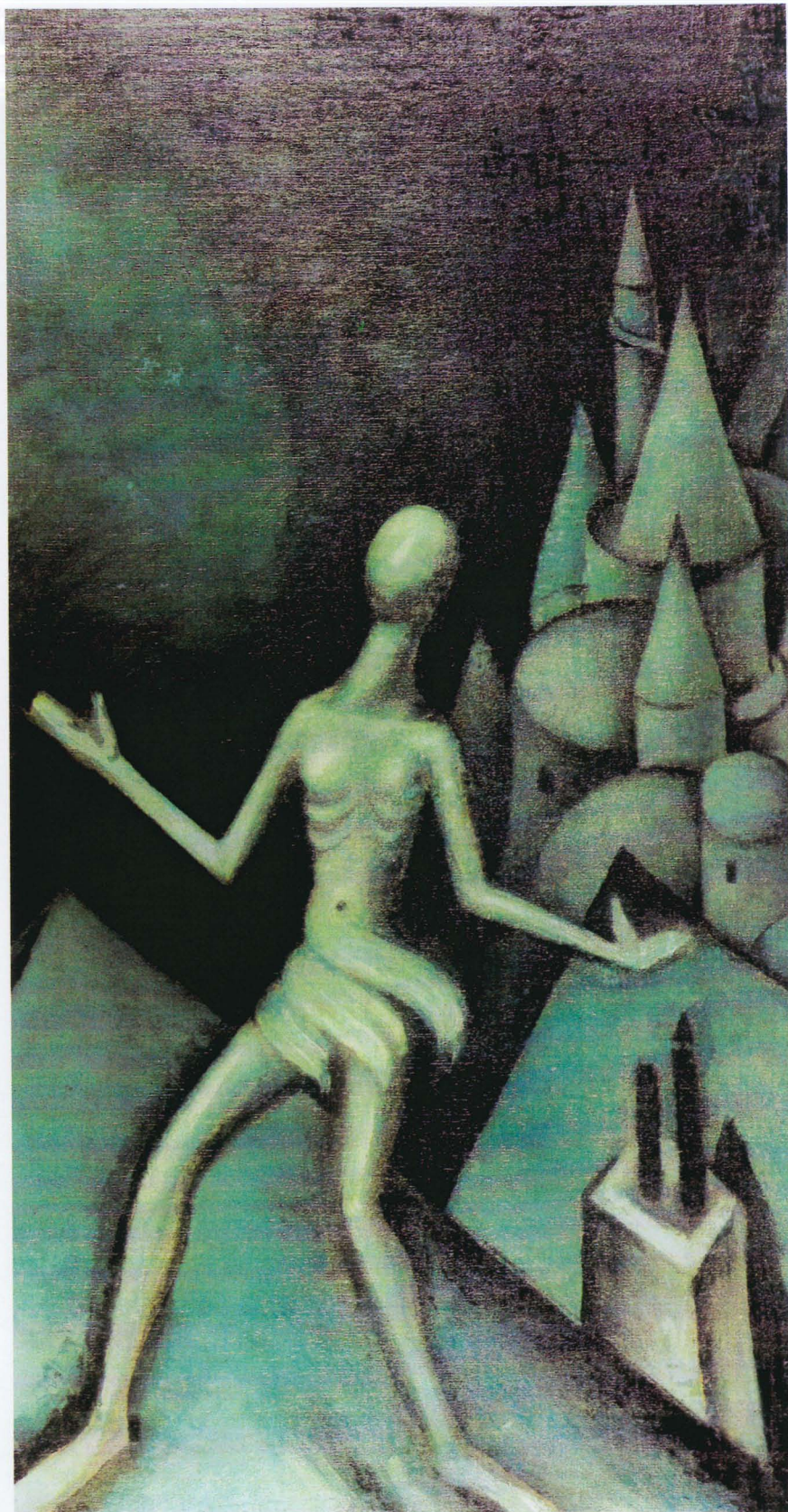
9. Josef Váchal, Média v transu, přední strana, křída, pero, 1908

10. Josef Váchal, Média v transu, zadní strana, křída, pero, 1908

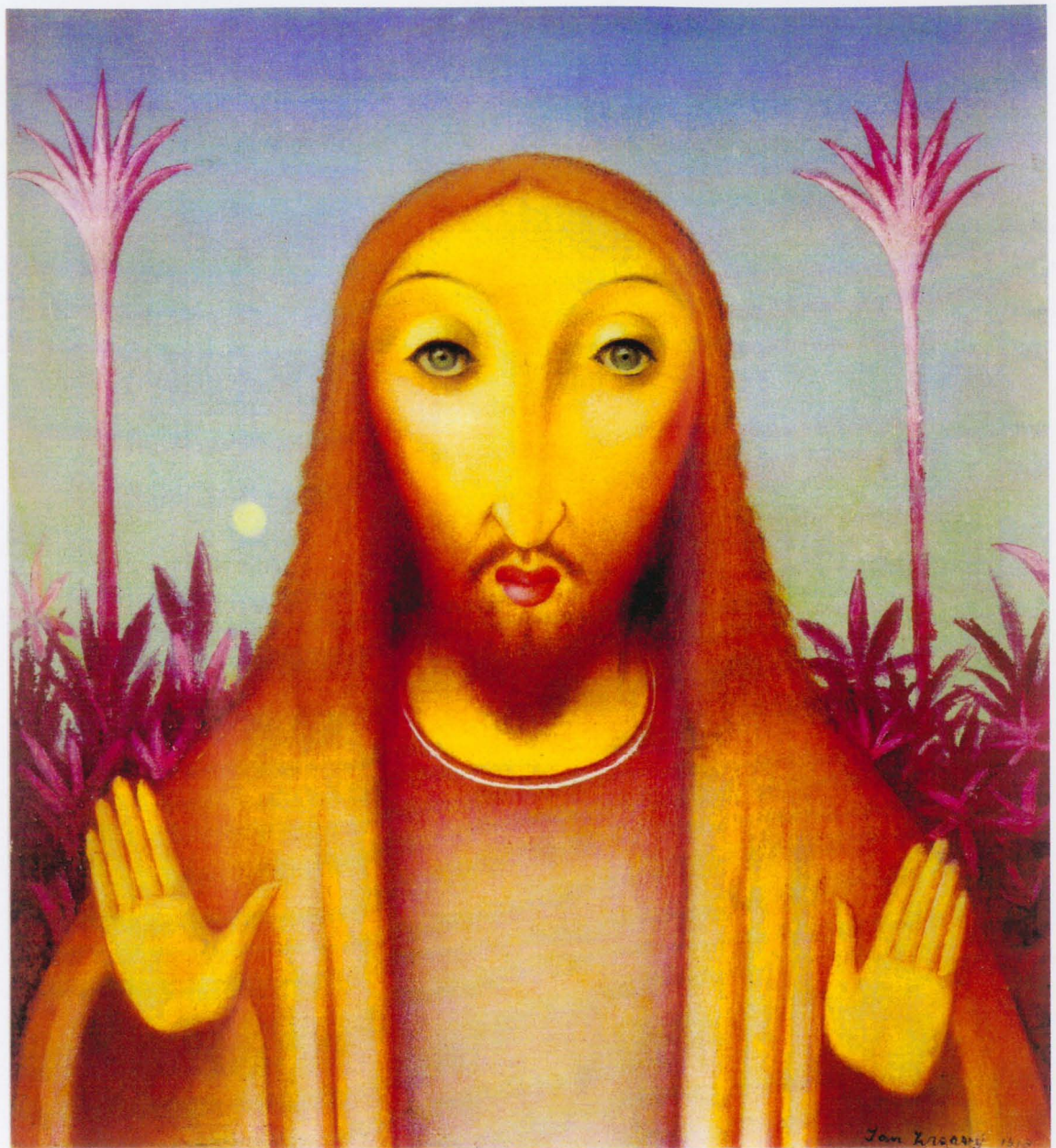
11. Josef Váchal, Náměsíčník, z cyklu V životě bída a hrůza, 1904-1906

12. Jan Zrzavý, Náměsíčník, olej, plátno na překližce, 1913

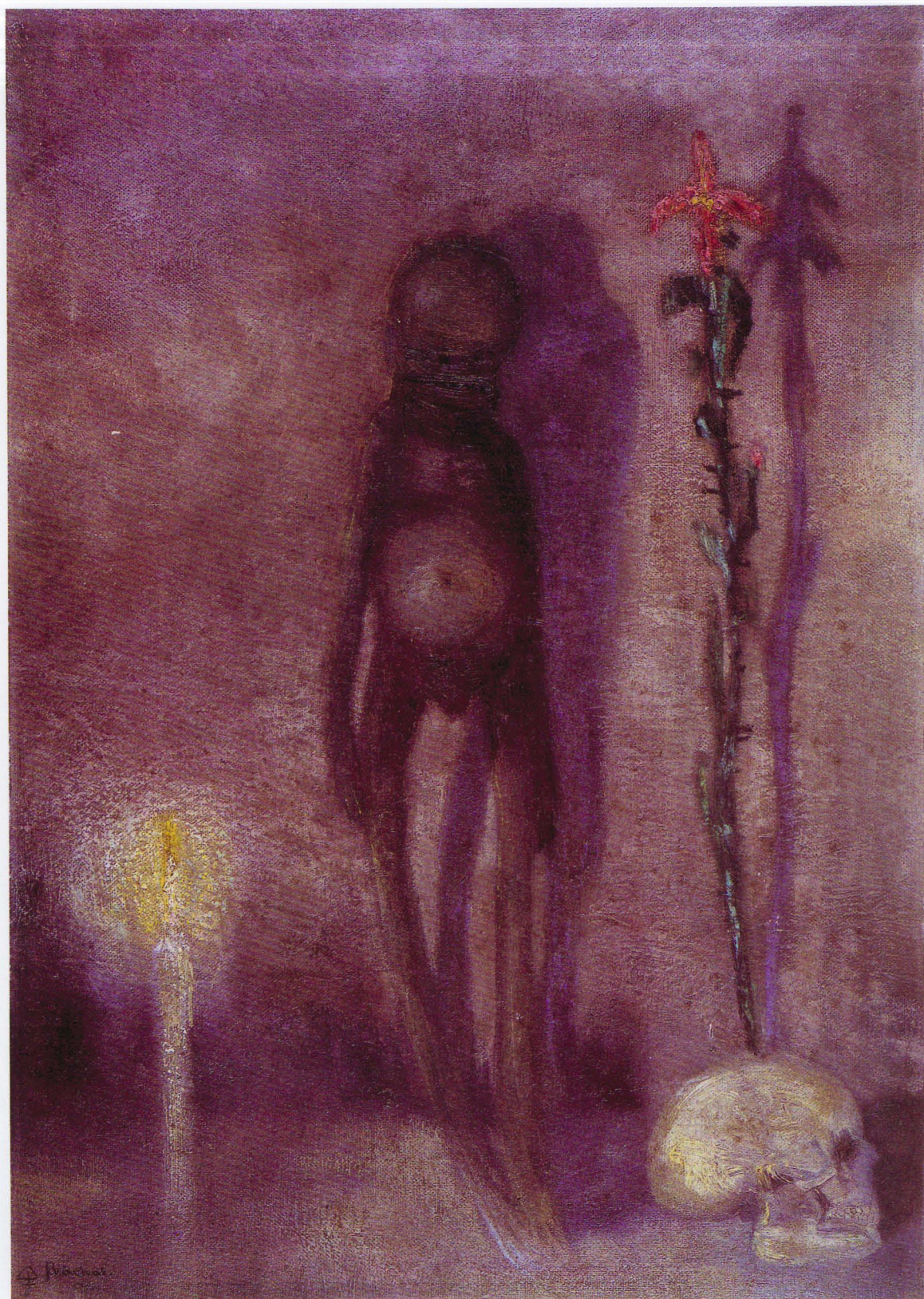
13. Bohumil Kubišta, Hypnotizér, olej, plátno, 1912

14. Jan Zrzavý, Kristus (Žlutý Kristus), olej, překližka, 1908-1918

15. Josef Váchal, Pláň astrální (Spiritistická sedánka), péro, akvarel, pastel, papír na kartonu, 1904-1906

16. Josef Váchal, Incubus (Succubus), olej, plátno, lepenka, 1907

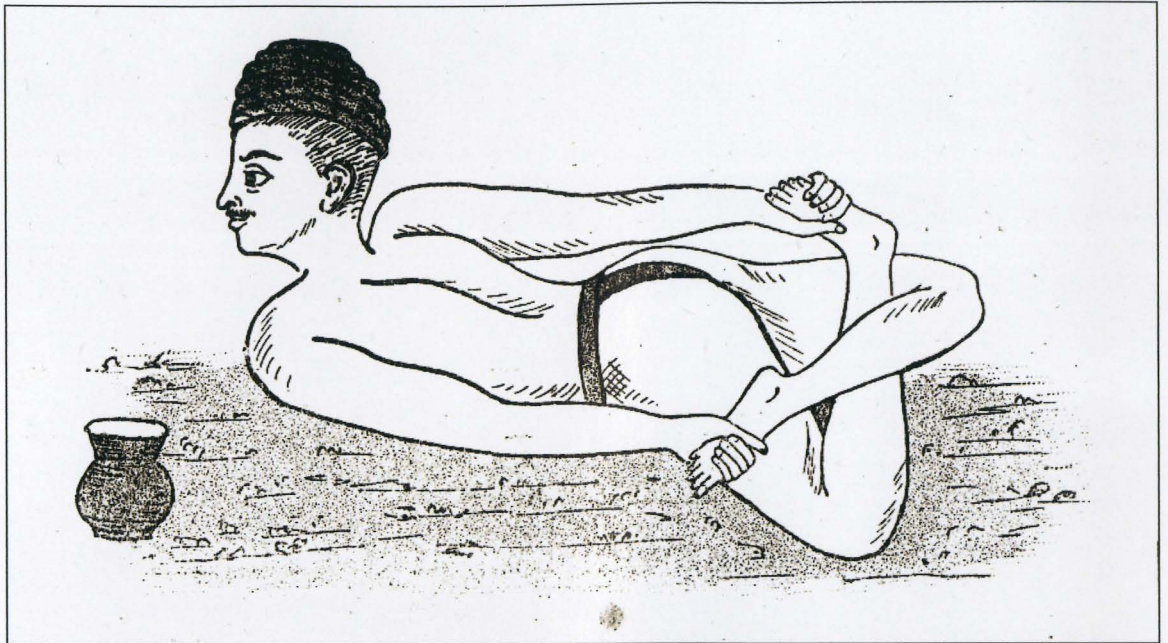
17. Bohumil Kubišta, Fakír, olej, plátno, 1914

18., 19. Fotografie a ilustrace z knihy Karla Weinfurtera *Kouzla a divy indických fakírů*, Praha 1913

20., 21. Fotografie a ilustrace z knihy Karla Weinfurtera *Kouzla a divy indických fakírů*, Praha 1913

22. Ustrasana, ilustrace z knihy Karla Weinfurtera
Kouzla a divy indických fakírů, Praha 1913

23. Utanakurmasana, ilustrace z knihy Karla Weinfurtera
Kouzla a divy indických fakírů, Praha 1913

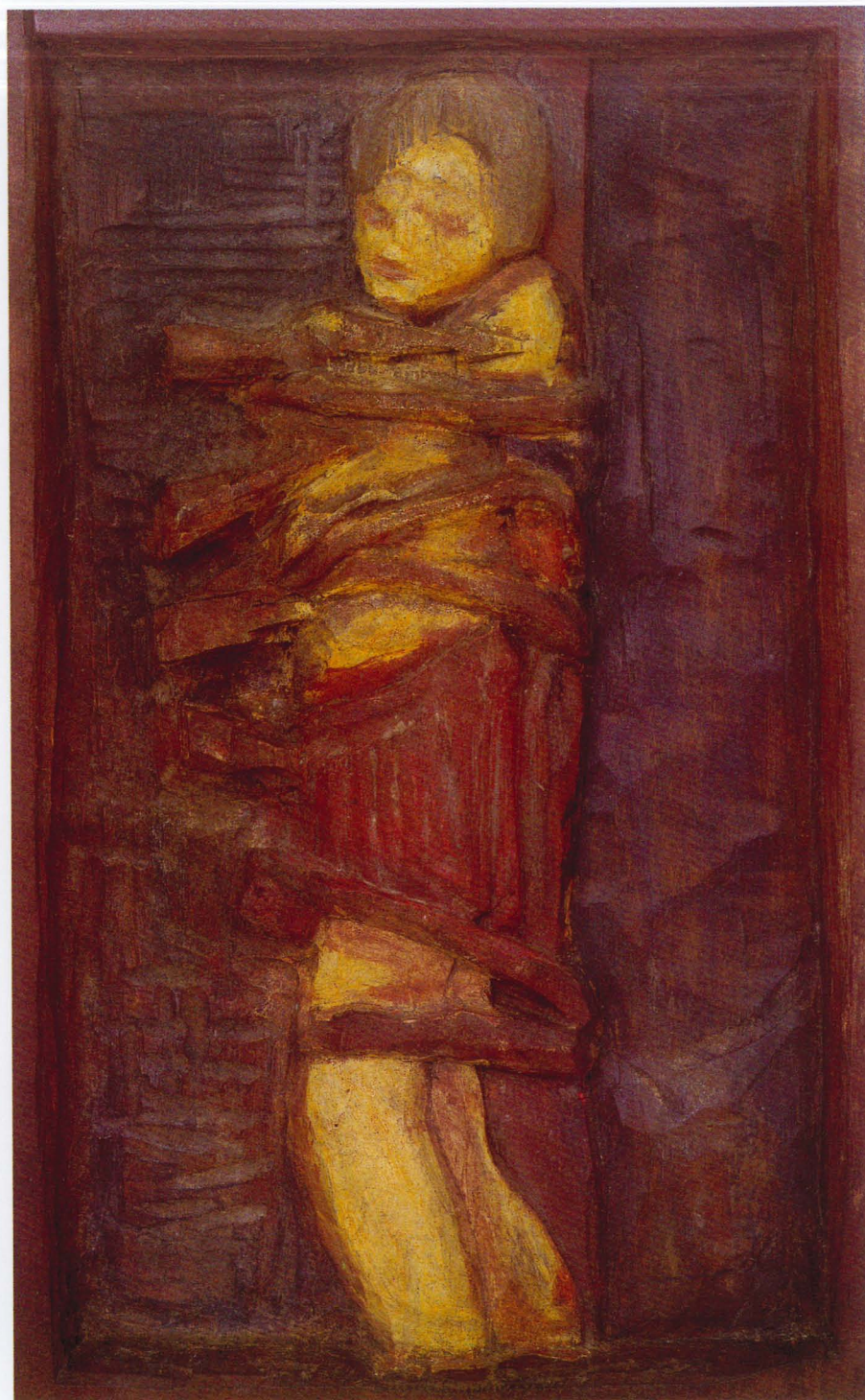
24. Mystický žebřík – čakrový systém, ilustrace z knihy
Systém jóga v denním životě, Vídeň 2000

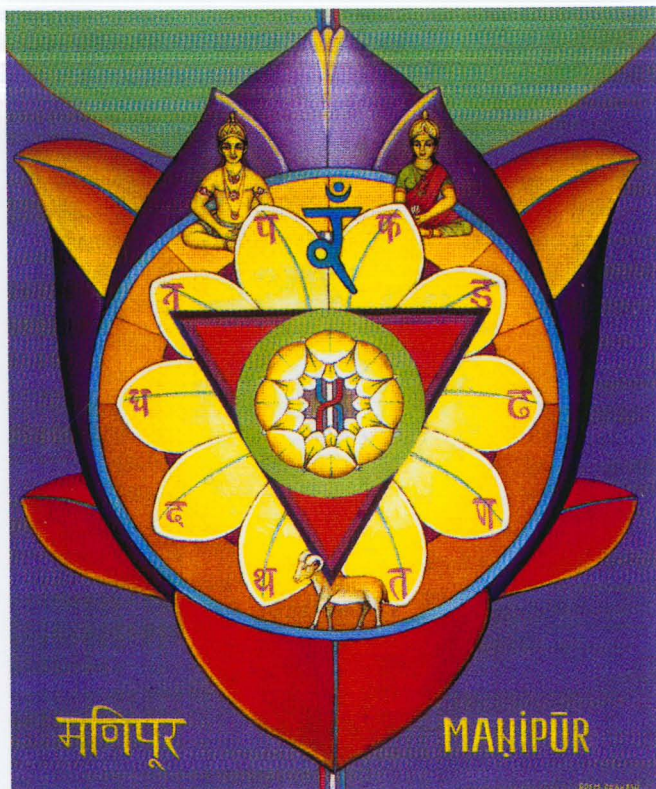
25. František Drtikol, Bez názvu, tempera na lepence, 1940

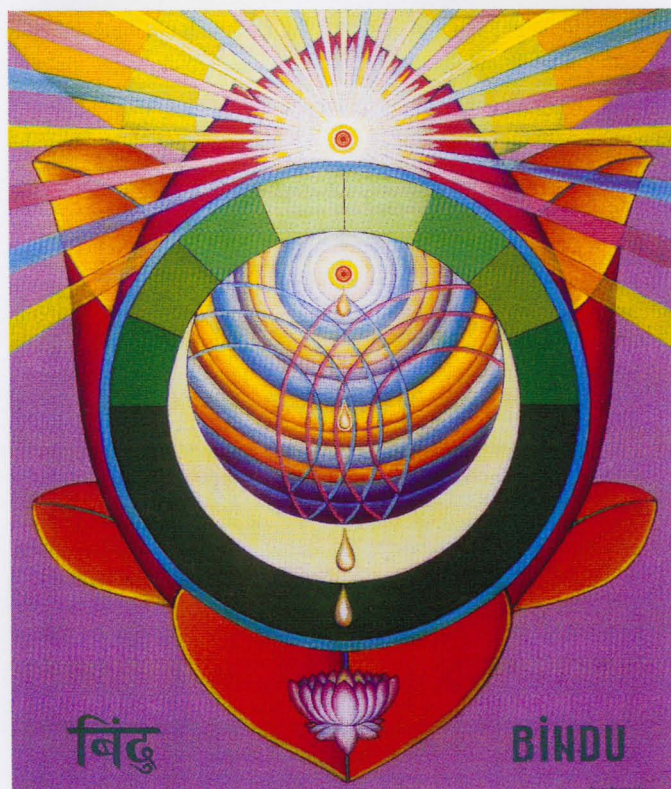
26. Perský reliéf, fotografie z knihy Karla Weinfurtera
Druhý mystický slabikář, Olomouc 2000

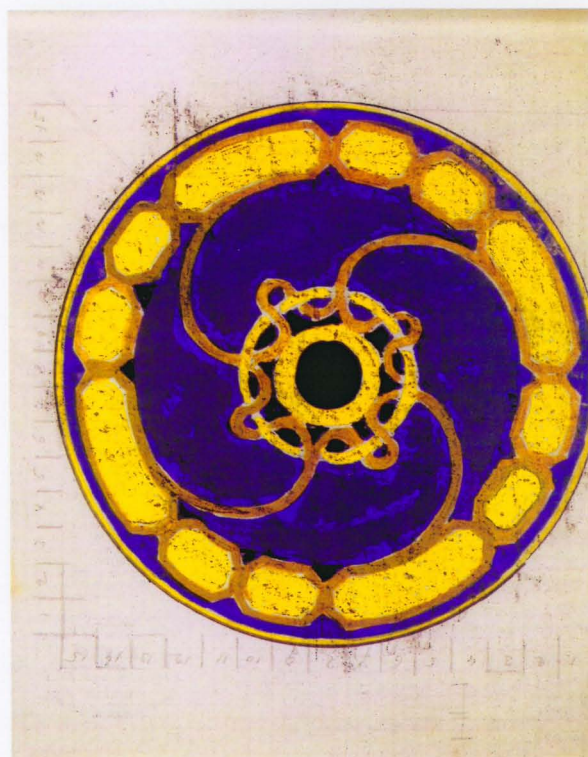
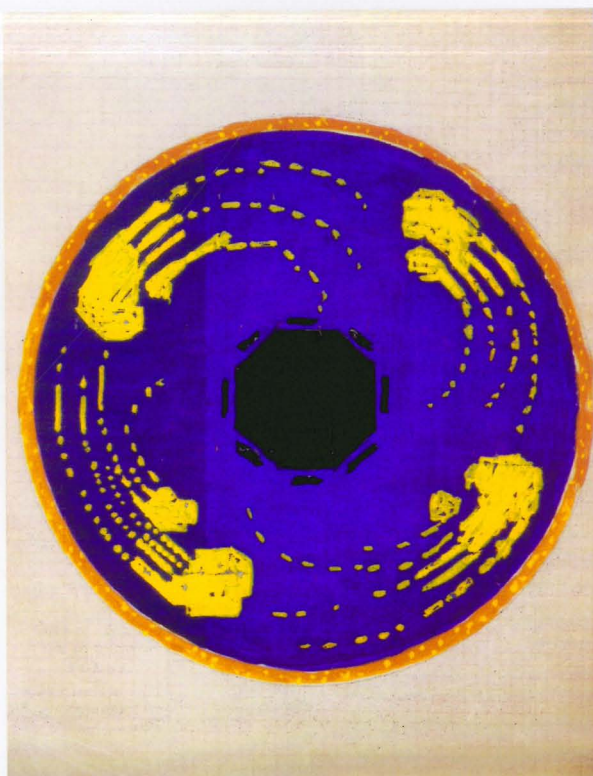
**27. Josef Váchal, Světec s hadem, reliéf,
polychromované dřevo, do r. 1911**

28. Manipūra čakra (pupeční centrum), ilustrace z knihy *Systém jóga v denním životě*, Vídeň 2000

29. Bindu čakra (měsíční centrum), ilustrace z knihy *Systém jóga v denním životě*, Vídeň 2000

**30., 31. František Kupka, Studie vzoru koberce,
tužka, voskované pastelky, nedatováno**

32. František Drtikol, Autoportrét, fotografie, 1937

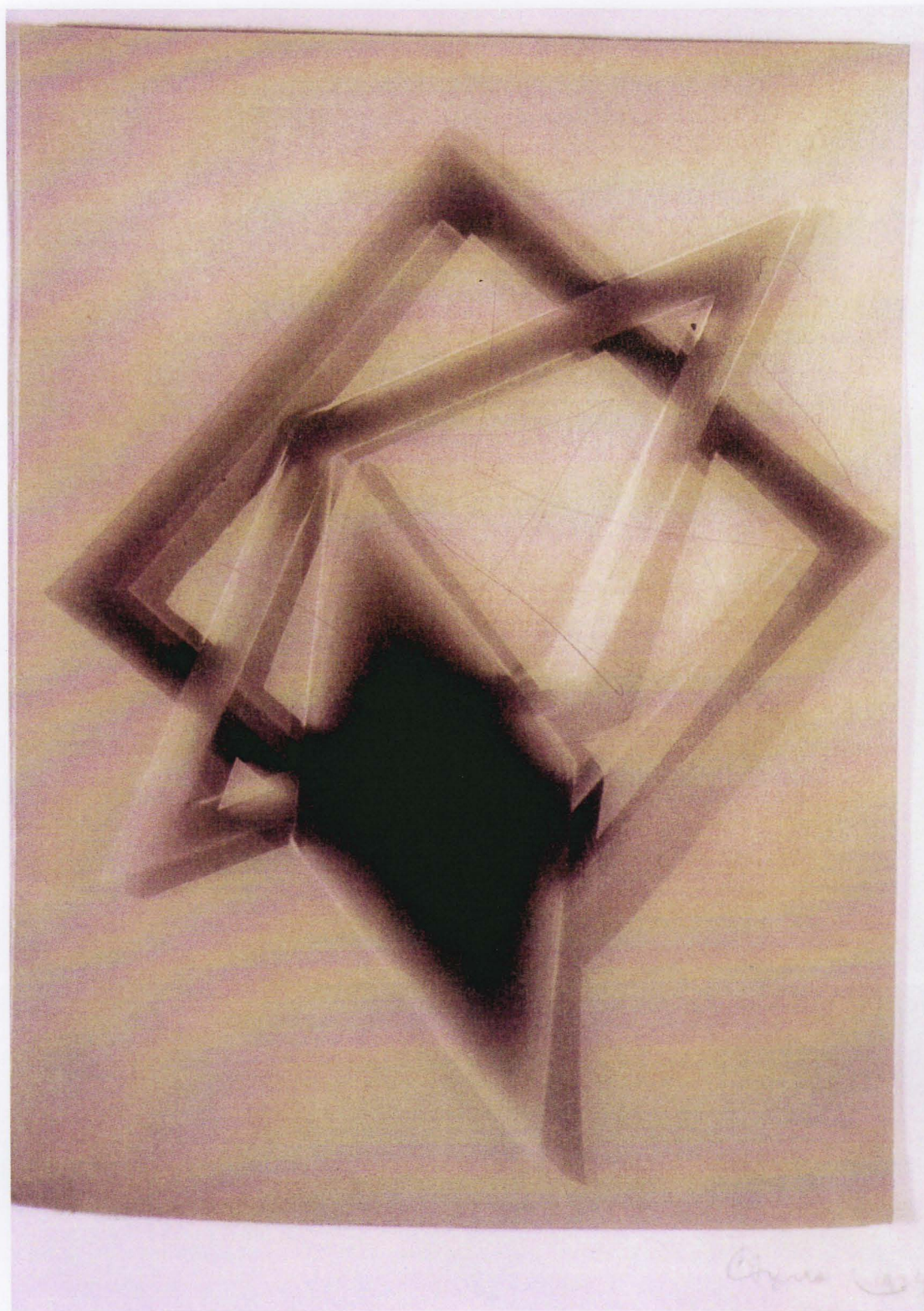
33. František Kupka, Studie k obrazu Okolo bodu, kvaš, akvarel na papíře,
1911-1930

34. Ádžňa čakra (centrum mezi obočím), ilustrace z knihy
Systém jóga v denním životě, Vídeň 2000

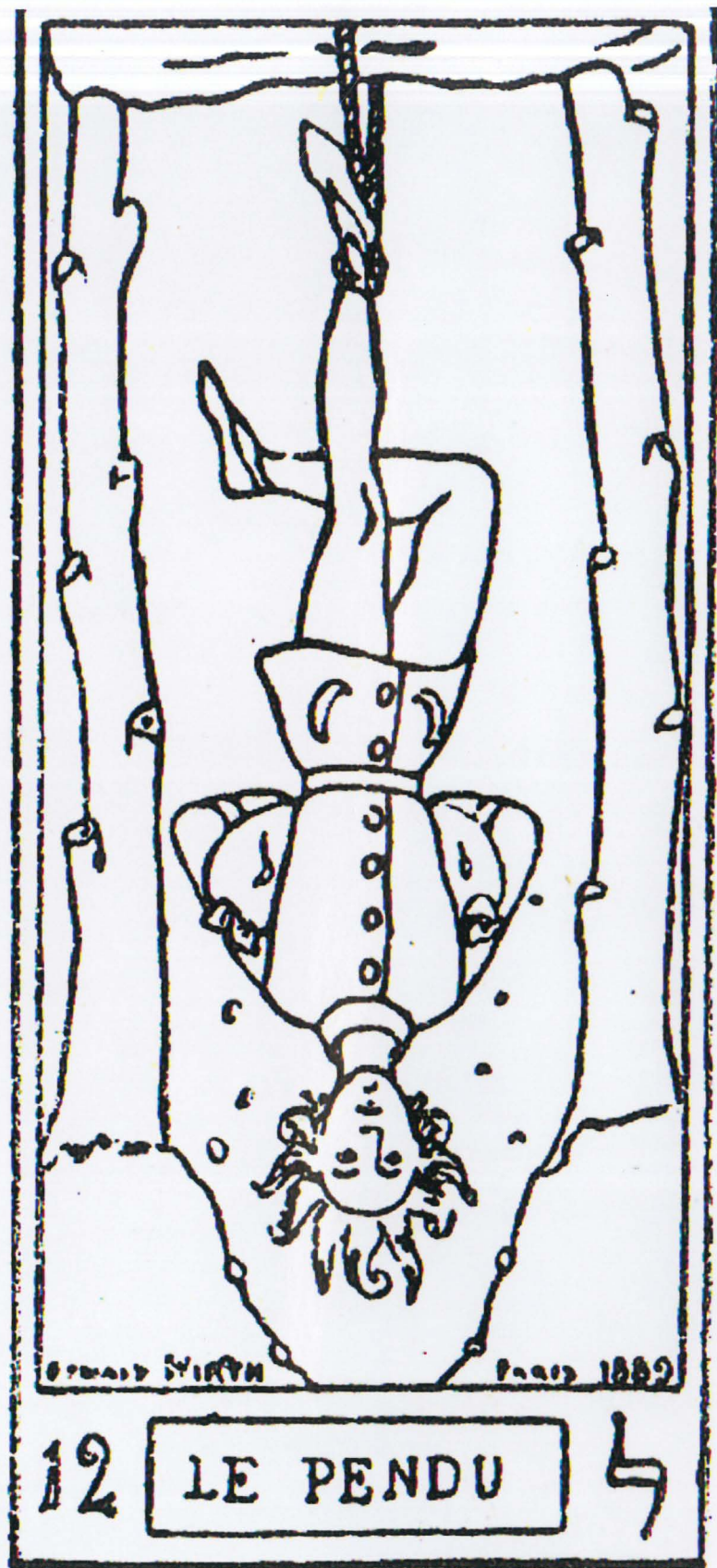
35. František Drtikol, Správně rozzářené čakram, olej na lepence, 28. 1. 1939

36. František Drtikol, Svět duše, fotografie, 1934

37. František Bílek, Vstup do síně zasvěcenců
(z cyklu Stavba budoucího chrámu v nás), linoryt, papír, 1906

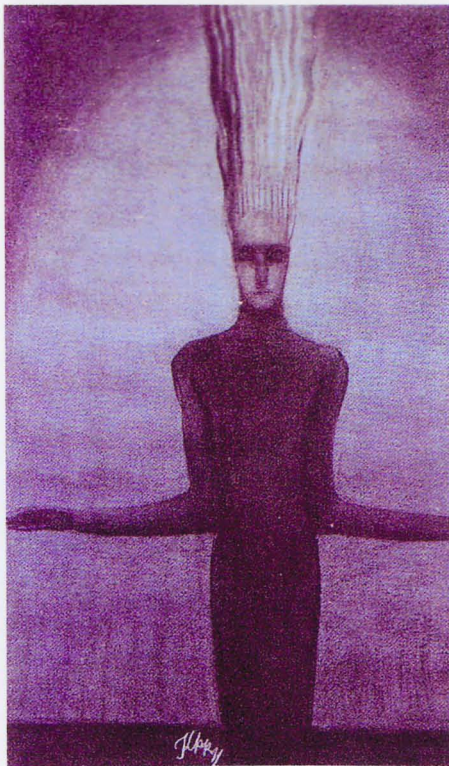
38. Tarotová karta č. 12, ilustrace z knihy Karla Weinfurtera *Ohnivý keř*, Jablonec nad Nisou 1992

Kontemplace, tužka, uhel, akvarel, karton, 1909

**Modrá extase, uhel, akvarel, 1928
Hypnos, uhel, karton, 1928
Extase, uhel, akvarel, 1929**

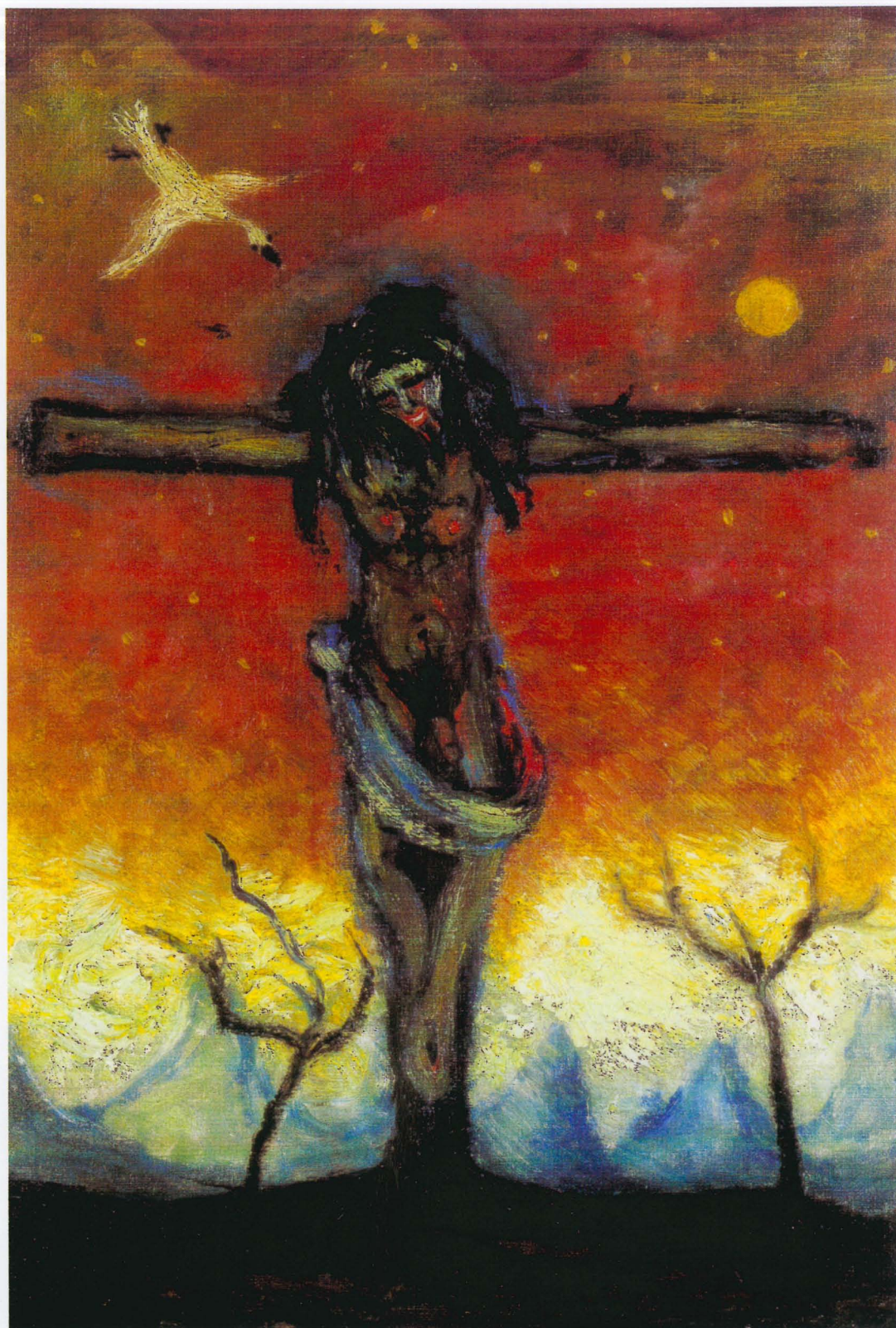

Dívka ve světle (Extase), pastel, cca 1909

39. Jan Konůpek, variace na téma „exotický účes“

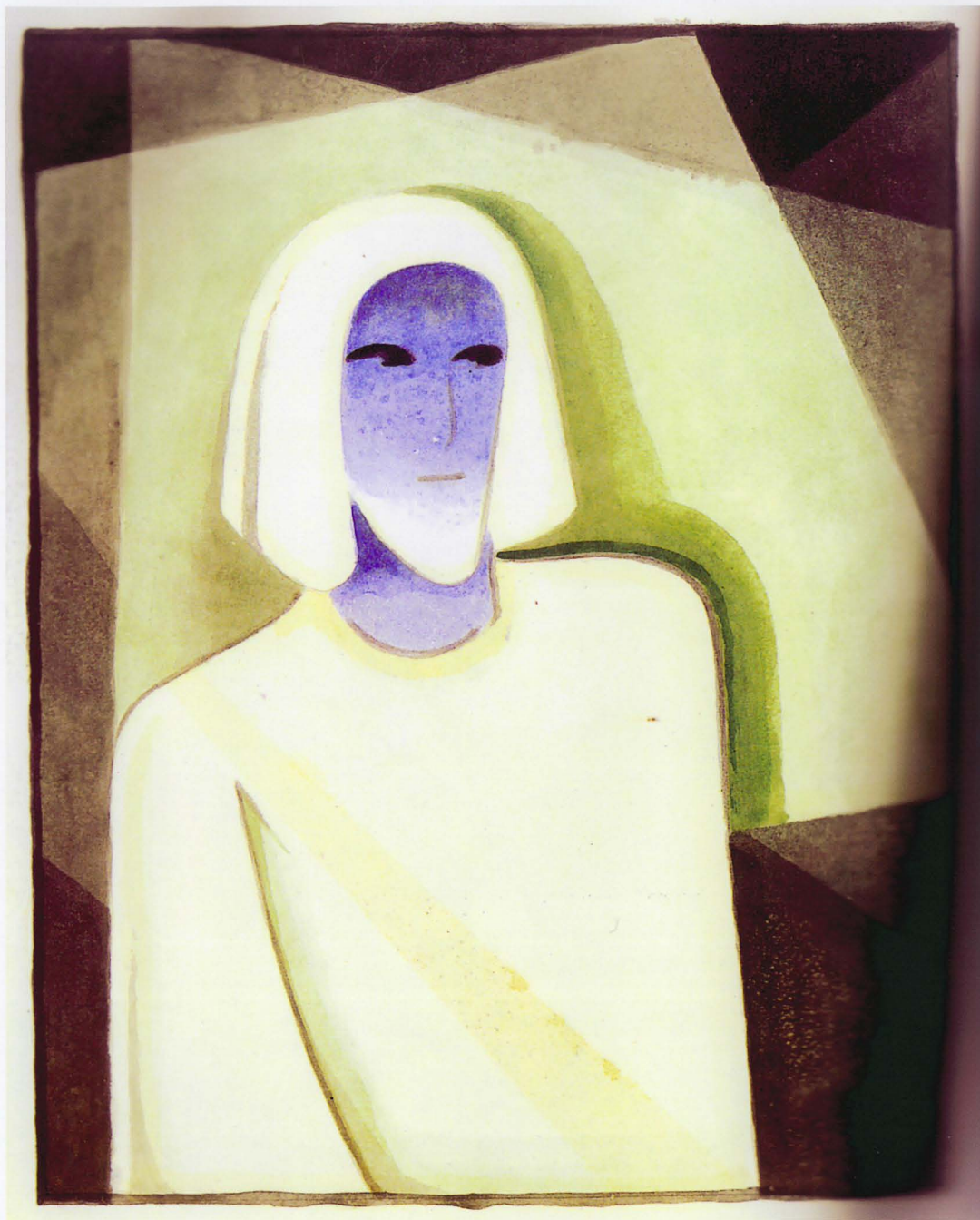
40. Jan Zrzavý, *Meditace*, olej, plátno, 1915

41. Jan Zrzavý, Antikrist, olej, plátno, 1908 (1909)

42. Rudolf Adámek, *Meditace (Smutek)*, dřevoryt, japan, 1911

43. Jan Konůpek, Atlantský bůh, akvarel, kvaš, 1929

44. Jan Zrzavý, Princ, olej, plátno, 1910

45. Jan Zrzavý, Vlastní podobizna I, tempera, bronz, plátno, 1907 (1908)

46. Josef Váchal, *Nikotiana*, barevný dřevoryt, 1919

47. Josef Váchal, Kuřák opia, olej, plátno, 1910

48. Jan Konůpek, Bezhlavý kůň, akvarel, lak, 1909

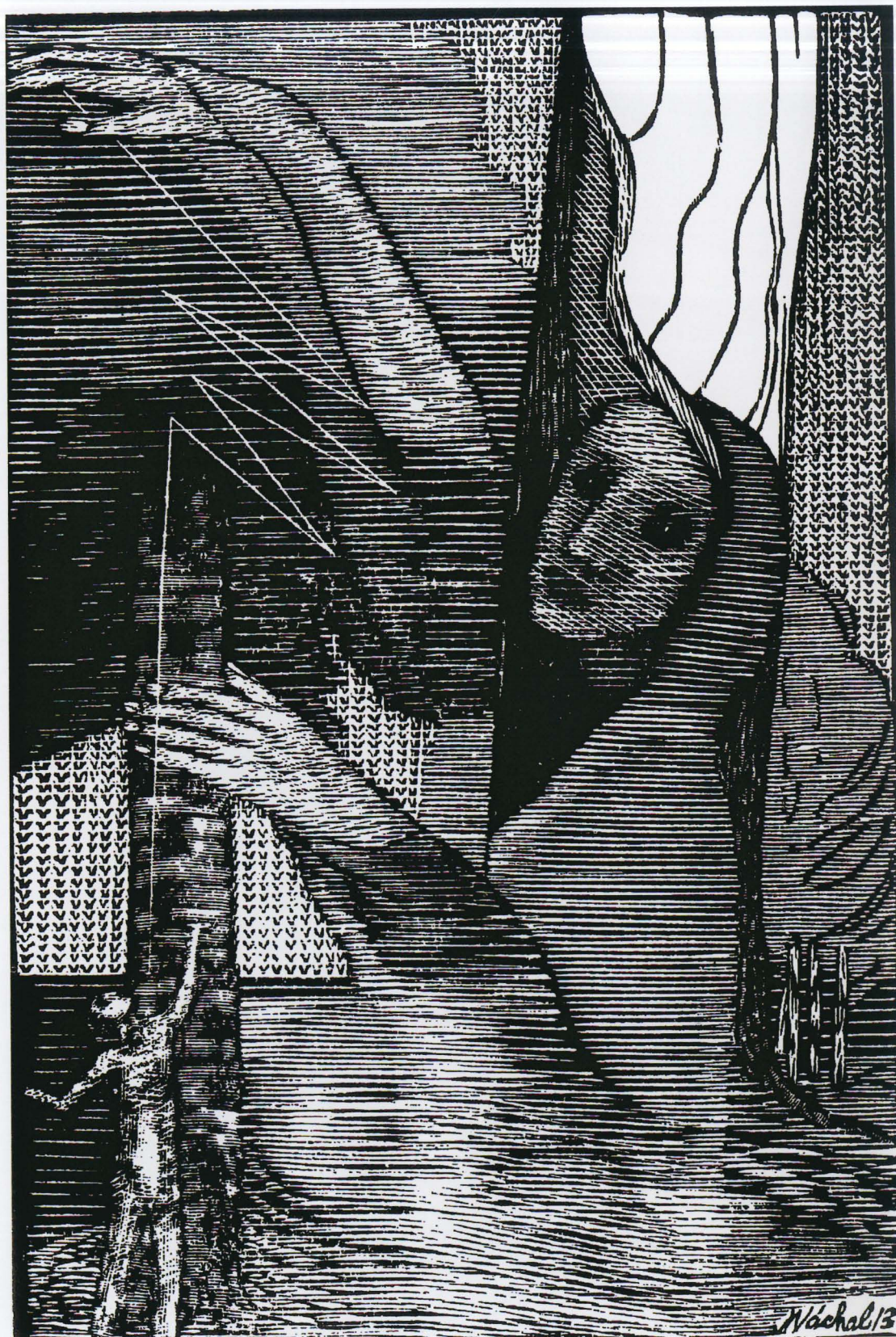
49. František Drtikol, Bez názvu, olej na lepence, 22. 7. 1941

50. Josef Váchal, *Strom rozražený bleskem*, barevný dřevoryt, japan, 1912

51. František Bílek, Jak paprsek Slunce na dřevě života umíral,
kresba uhlem, papír, 1899

52. Josef Váchal, Blesk, dřevoryt, 1913